

Пољопривредна

БРОЈ 1

БЕОГРАД, Март 1948 године

ГОД. I

СА Д Р Ж А Ј:

Државна пољопривредна добра и њихови задаци у 1948 год. — инж. **Блажо Буричић** / Народна омладина Југославије у извршавању Петогодишњег плана у пољопривреди — **Стојан Бјелајак** / Резултати и значај досад сprovedених масовних акција у заштити биља — инж. **Гвидо Нонсеје** / Задаци семенске службе — инж. **Мауриције Магаш** / Проблеми ергела и смернице у нашем коњарству — **Мирко Немет** / Искуства из плана сетве — инж. **Милун Ивановић** / Оправке машина у пољопривредним машинским станицама — инж. **Лаза Ерцеговац** / Никотин као средство за заштиту биља — Др. **М. Демелић** / Аграрна реформа у Немачкој — **А. К.** / Принази

ПОЉОПРИВРЕДА

УРЕБИВАЧКИ ОДБОР: инж. Милун Ивановић (одговорни уредник), инж. Милорад Пипер, инж. Гвидо Нонвеје, инж. Нада Димитријевић, Мирко Немет, инж. Алберт Камхи

ЧАСОПИС ИЗЛАЗИ ЈЕДАНПУТ МЕСЕЧНО
ГОДИШЊА ПРЕТПЛАТА 200 ДИН., ПОЛУГОДИШЊА 100 ДИН.,
ТРОМЕСЕЧНА 50 ДИНАРА

Претплату слати на текући рачун 1-670370
Пољопривредном издавачком предузећу, Београд, Теразије 3
(са ознаком „За Пољопривреду“)
Појединачни број 25 динара

Адреса: Уредништво — Кнеза Милоша 26 тел. 27-201/120
Администрација — Теразије 3 тел. 20-457

С А Д Р Ж А Ј:

- 1) инж. Блажо Ђуричић: Државна пољопривредна добра и њихови задаци у 1948 години Страна 3
- 2) Стојан Бјелајац: Народна омладина Југославије у извршавању Петогодишњег плана у пољопривреди 19
- 3) инж. Гвидо Нонвеје: Резултати и значај досад спроведених масовних акција у заштити биља 25
- 4) инж. Мауриције Магаший: Задаци семенске службе 46
- 5) Мирко Немет: Проблеми ергела и смернице у нашем коњарству 57
- 6) инж. Милун Ивановић: Искуства из плана сетве 69
- 7) инж. Лаза Ерцеговац: Оправке машина у Пољопривредним машинским станицама 81
- 8) др. М. Дежелий: Никотин као средство за заштиту биља 89
- 9) А. К. Аграрна реформа у Немачкој 98
- 10) Прикази

ПОЉОПРИВРЕДНО ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ
Б Е О Г Р А Д

Мила Јосиф

Пољопривреда

БРОЈ 1

БЕОГРАД, Март 1948 године

ГОД.

Народно-ослободилачка борба, прелаз власти у руке народа, укидање експлоатације и стварање државног социјалистичког сектора у привреди, омогућили су земљи прелаз на планску привреду.

Наш Петогодишњи план електрификације и индустријализације омогућиће да нашу технички заосталу земљу преобрази у једну од најнапреднијих земаља. Петогодишњи план у пољопривреди поставља пред нас крујне задатке. Пољопривреда мора да обезбеди сировине нашој индустрији и осигура исхрану становништва.

Стара капиталистичка Југославија оставила нам је у наслеђе заосталу, екстензивну пољопривреду. Слаби приноси, примитивна обрада земљишта, двојољни плодород, запуштени воћњаци, занемарено сточарство, то је била слика нашег села у старој Југославији. Бездушној експлоатацији од стране капиталистичке и велепоседничке клике није било граница. Оштре осиромашење наших трудбеника на селу — то је био резултат такве противнародне политике. Фашистичка окупација и огромна разарања која је она собом донела само су још погоршали и онако тежак положај нашег села и заосталост наше пољопривреде.

Због свега тога су задаци које је пред нас поставио Петогодишњи план још крујнији и тежи. Од ослобођења па до данас наши су народи дали безброј доказа неисцрпне животне снаге и са успехом савлађују све прејреке на путу изграђивања бољег и срећнијег живота.

Да би са успехом могли испунити и премашити план, треба усмерити све снаге на извршење постављених задатака — на повећање и побољшање производње увођењем механизације, агротехничким мерама, правилном обрадом и негом усева, ђубрењем, одабирањем семена, правилним плодоредом итд.

Све су то задаци који могу бити успешно решени само мобилизацијом свих стручних снага. Резултати наших научно-истраживачких установа морају што пре доћи до пољопривредника — произвођача. На тај начин наука ће добити свој циљ и садржај — да служи народу. Пољопривредни стручњаци морају водити свакодневну ујорну борбу за увођење у праксу најновијих тековина најредне астрономске науке, што значи истовремено и борба за извршење задатака постављених Петогодишњим планом.

У борби за извршење плана штампа, као моћно оружје у рукама народа, игра значајну улогу. Она није само обичан регистратор догађаја, већ указује како на успехе, који су постигнути у тој борби, тако исто и на грешке, пропусте, недостатке и истовремено указује на правилан пут за њихово отклањање.

„Пољопривреда“ треба да буде орган за помоћ свима онима који посредно или непосредно учествују на извршењу задатака које поставља пред пољопривреду Петогодишњи план, како би све снаге биле правилно искоришћене и усмерене ка једном циљу — испуњењу и премашењу плана.

Ing. Blažo Đuričić,
pomoćnik Ministra poljoprivrede FNRJ

DRŽAVNA POLJOPRIVREDNA DOBRA I NJIHOVI ZADACI U 1948 GODINI

Poznato je da je naša zemlja po poljoprivrednoj proizvodnji spadala među najzaostalije u Evropi. Rat je još više unazadio našu i onako zaostalu poljoprivredu. Teško breme primitivnosti, oranje drvenim plugom, upotreba degenerisanih sorti sjemena, nepoznavanje upotrebe veštačkih đubriva, gajenje raznih i primitivnih pasmina stoke — sve to, naša nova, narodna vlast u tako kratkom vremenskom periodu od oslobođenja do danas nije mogla u potpunosti da izmjeni. Naponi koje ona čini riješavajući pojedine probleme poljoprivrede, ukazuju pravilan put i perspektivu razvoja naše poljoprivrede — a to je put razvoja od ekstenzivne, zaostale ka intenzivnoj, naprednoj poljoprivrednoj proizvodnji. Takav zadatak i takav put razvitka, koje je pred našu poljoprivredu postavio naš Petogodišnji plan, rezultat su korenitog društveno-ekonomskog preobražaja u našoj zemlji. Kod nas je obezbeđen skladan razvitak svih privrednih grana što nije slučaj u zemljama kapitalističke privrede i gdje to uopšte nije moguće ostvariti. Praksa pokazuje kako i u najnaprednijim kapitalističkim zemljama postoji nesklad u razvoju pojedinih privrednih grana, a naročito u razvoju poljoprivrede. Tu nije teško utvrditi, koliko poljoprivreda stalno zaostaje u svom razvoju u odnosu prema ostalim granama privrede.

Jedan od važnih problema naše poljoprivrede, koje naša narodna vlast sve uspješnije riješava, jeste organizacija i razvitak državnih poljoprivrednih dobara. Baš ona su jedna od glavnih poluga pomoću kojih treba da se naša poljoprivredna proizvodnja preobrazu iz zaostale u naprednu i racionalnu. Stara Jugoslavija imala je svega osam poljoprivrednih dobara, šest ergela i oko 120 rasadnika čija je površina, izražena u procentima, davala u odnosu na cjelokupnu poljoprivrednu površinu sasvim neznatnu cifru. Ona nijesu mogla da učine ništa pozitivno u našoj poljopri-

vredi, kako zbog činjenice što su bila malobrojna i obuhvatala male površine, tako i zbog toga što ni politika same države nije skoro uopšte vodila računa o unapređenju naše poljoprivrede, Kapitalistički odnosi i karakter stare vlasti kojoj nije bilo stalo do unapređenja našeg sela, udarili su, kao i svuda, svoj pečat i radu državnih poljoprivrednih dobara. Ona su bila daleko od toga da daju seljaku sjemensku robu, priplodni materijal, sadnice i drugo. Ona nijesu vodila kurs pomaganja seljaka. Proizvodi državnih poljoprivrednih dobara bili su plijen veleposjednika i bogatih ljudi.

Narodna vlast je znatno povećala broj poljoprivrednih dobara, koja su raspoređena po čitavoj zemlji. Danas imamo 141 državno poljoprivredno dobro saveznog, republikanskog i pokrajinskog karaktera. Kada se tome doda veliki broj sreskih i mjesnih poljoprivrednih stanica, onda ukupna površina državnog socijalističkog sektora u poljoprivredi pretstavlja 2% od ukupne obradive površine u našoj zemlji. Iako ova cifra nije u odnosu na čitavu obradivu površinu velika, ona ipak znači krupnu promjenu u strukturi naše poljoprivrede. Prije svega, nije suštinski ni bitan taj odnos u površini — bitan je karakter tih površina u odnosu na zadatke i perspektivu razvoja naše poljoprivrede. Pravilan rad koji treba obezbijediti u državnim poljoprivrednim dobrima daje mogućnost ostvarivanja čvrste spona između državnog i zadružnog sektora u poljoprivrednoj proizvodnji, a time i pružanje pomoći radnom seljaku koji tu pomoć očekuje od državnih dobara kako u pogledu dobijanja kvalitetnog sjemena, priplodnog materijala itd., tako i u pogledu primjene raznih agrotehničkih mjera, savršenijih načina obrade zemlje i drugih tekovina savremene agronomске nauke.

Baš zbog toga što odnos veličine državnog sektora prema zadružnom i privatnom nije i ne smije da bude mjerilo uticaja državnog sektora na čitavu poljoprivrednu proizvodnju, zadaci državnih poljoprivrednih dobara su izvanredno važni i složeni. Poljoprivredna dobra, zato što se nalaze u rukama narodne vlasti i služe narodu, treba svojim radom da postanu uzorna preduzeća za rukovođenje i organizaciju poljoprivredne proizvodnje. Ona su po svom karakteru u velikoj prednosti pred sitnim domaćinstvima, jer predstavljaju krupna preduzeća na kojima je mogućna primjena tekovina savremene poljoprivredne nauke, što se uvijek u potpunosti ne može sprovesti na malim i razdrobljenim poljoprivrednim posjedima.

Pored svih teškoća, kao što su: nepostojanje **glavne** mreže državnih dobara, velike štete koje je rat nanio poljoprivredi, potrebe dužeg perioda vremena za njihovu organizaciju, itd., koje

su stajale na putu što bržeg osposobljavanja državnih poljoprivrednih dobara za izvršenje njihovih osnovnih zadataka, danas se mogu jasno sagledati i sve slabosti državnih poljoprivrednih dobara koje su, prije svega, bile uslovljene nedovoljnim shvatanjem značaja tih dobara za čitavu našu poljoprivredu. U toku dvije godine posle oslobođenja vrlo je malo, a negde skoro ništa, urađeno na arondaciji dobara, što je trebalo da pretstavlja polaznu tačku na putu njihove organizacije. Bez sprovođenja osnovne arondacije poljoprivrednih površina nije moguće ni zamisliti pravilno rukovođenje imanjima, a da i ne govorimo o tome koliko je to važno za mogućnost primjene savremenih metoda rada u poljoprivredi. Bez provedene arondacije nema ni mehanizacije državnog sektora, pa prema tome ni ispunjenja osnovnih zadataka koji koji se postavljaju pred državna poljoprivredna dobra.

Organizovanje imanja teklo je neravnomjerno i vrlo sporo. U tom poslu nije bilo dovoljno shvatanja važnosti brzine organizovanja ni potrebne operativnosti, što je dovelo do toga da se i danas neka dobra nalaze u početnom stadijumu organizovanja, mada su dosada već mogla da budu organizovana. Ovdje nije riječ o onim dobrima koja su nedavno osnovana i kojima je potrebno određeno vrijeme da se organizuju. Mnogo je primjera koji govore da se u organizacionom pogledu moglo više učiniti i uraditi, nego što je dosad urađeno.

Posebno je pitanje što u radu na organizaciji dobara nije svuda bilo plana, nego se on odvijao neravnomjerno, s vremena na vrijeme. Umjesto toga, da se jednom državnim poljoprivrednom dobru utoliko više pomogne ukoliko je kasnije i sa manje osnovnih sredstava počelo sa svojom organizacijom i radom, — često se išlo baš obrnutim putem. To naročito važi za ona državna dobra koja su ofočmljena poslije rata skoro na goloj ledini, bez gospodarskih zgrada i bez dovoljno živog i mrtvog inventara za razliku od onih preduzeća koja su imala izvjesna početna sredstva s kojima su mogla ući u proizvodnju. Otuda se često potkradala omaška, koja se i danas potkrada, da se ne uzimaju u obzir svi ti momenti i da se sva državna dobra guraju pod jedan kalup državnih poljoprivrednih dobara, bez obzira na njihov momentalni položaj, njihova sredstva i mogućnosti.

Kako se državna poljoprivredna dobra, bar jedan dio i to po svim narodnim republikama, nalaze u stadijumu organizovanja potrebno je njihovu organizaciju što prije privesti kraju. Pri tom treba sprovesti neke mjere od kojih su najvažnije slijedeće:

1. Provesti do kraja arondaciju državnih imanja. Tu se prije svega misli na osnovnu arondaciju tamo, gdje iz objektivnih raz-

loga nije moguće sprovesti arondaciju i najudaljenijih i najmanjih površina. Jasno je da tu treba raditi uzimajući u obzir perspektivu razvoja imanja i prema tome završiti arondaciju u što kraćem roku.

2. Riješiti što prije pitanje pravca razvoja gazdinstva, jer bez toga ne može biti planskog rada. Tu prije svega dolazi riješavanje pitanja koje su grane poljoprivredne proizvodnje za izvjesno poljoprivredno dobro glavne, a koje sporedne. Pri tome treba imati u vidu da bi bila pogreška i štetna orijentacija da se imanja razvijaju po uskim, specijalizovanim linijama proizvodnje. Karakter rada i proizvodnja u poljoprivredi, možda više nego i u jednoj drugoj privrednoj grani, zahtijevaju skladnu cjelinu svih grana proizvodnje, vodeći računa o glavnim granama koje moraju preovladavati u proizvodnji pojedinih imanja, što je određeno ekološkim i drugim momentima.

3. Prilikom sprovođenja organizacije treba voditi računa o razvojnim mogućnostima pojedinog poljoprivrednog dobra. Polazna tačka organizacije je sadašnje stanje dobra, veličina obradivih površina, mrtvi i živi inventar itd. To je baza od koje polazi postavljanje ne samo neposrednog plana rada nego i perspektivnog plana za svako poljoprivredno dobro. Bez toga je nemogućan skladan razvitak svih grana proizvodnje.

4. U organizacionom pogledu treba hitno sprovesti i organizaciju u teritorijalno-površinskom smislu. Ovo pitanje je usko povezano sa arondacijom dobara. Međutim ima pitanja koja ne mogu čekati do okončanja arondacije. Još pre nego što se završi arondacija treba da se podvrgne reviziji dosadašnja organizacija površina, utvrdi broj i veličina uprava (distrikata), odrede njihova mjesta i razgraniče površine, imajući u vidu karakter pravca proizvodnje pojedinih uprava unutar poljoprivrednog dobra i mogućnosti što boljeg upravljanja. U ovo pitanje uklapa se i problem određivanja sjedišta direkcije, njene povezanosti s upravama, izgrađivanja mreže puteva i dr.

Kad se postavlja pitanje organizacije državnih poljoprivrednih dobara u cjelini, onda se prije svega misli na to da se što prije i pravilnije riješe i isprave pitanja i nedostaci koji izviru iz sadašnjeg položaja poljoprivrednih dobara. No u isto vrijeme treba misliti na to, da se pravilno riješe i ona organizaciona pitanja koja se nužno nameću iz perspektive daljeg razvoja svakog dobra posebno. To, naravno, ne znači da je moguće odmah riješiti sva organizaciona pitanja, ali je nužno da se riješe ona pitanja koja proističu iz dosadašnjih zadataka organizacije. Treba imati na umu da u organizacionom pogledu kod poljoprivrednih dobara postoji jedna specifičnost koja je uslovljena karakterom poljoprivredne pro-

izvodnje uopšte. Radi se, naime, o tome da je po osnovnim linijama nemoguće brzo mijenjati forme organizacije, jer je to vezano za prirodne faktore koji uslovljavaju stepen organizacije, a takođe i za materijalne izdatke.

Kao što je rečeno, već sad ne postoji nikakva smetnja da se riješe mnoga organizaciona pitanja koja su postala kočnica pravilnog razvoja državnih poljoprivrednih dobara. Od 1946 g. do danas broj većih imanja porastao je od 123 na 141. To znači da se za godinu dana povećao za 18. Osnivanje poljoprivrednih dobara često se nije odvijalo po nekom unapred utvrđenom planu, nego u nekim slučajevima po privremenoj potrebi, a nekada i po nuždi. Zato još i danas ima slučajeva da državna imanja skoro ulaze jedna u druga i da su jedna pokrajinskog a druga republikanskog značaja. To nije pravilno i u takvim slučajevima dobra bi trebalo ujediniti. Podela na uprave takođe nije uvijek pravilno izvršena: neke uprave obuhvataju suviše male, a neke suviše velike poljoprivredne površine. Ima slučajeva, da se ergele, koja je u stvari sastavni dio poljoprivrednog dobra tretira kao samostalno privredno preduzeće itd. Sve ove organizacione anomalije su obično plod uskih shvatanja, posljedica činjenice da organizacioni problemi pojedinih dobara nisu dovoljno analizirani i produbljeni, da se nije vodilo računa o zadacima poljoprivrednih dobara i njihovom razvoju. Od naročite je važnosti da se pravilno postavi obim i karakter proizvodnje u svakoj poljoprivrednoj upravi. Uprava, kao dio poljoprivrednog dobra treba da nađe svoj individualni smjer proizvodnje prema zemljištu, saobraćajnim uslovima, plodoredi i drugim faktorima, na takav način, da smjer proizvodnje pojedinih uprava rezultira u opštem smjeru proizvodnje čitavog državnog poljoprivrednog dobra kao cjeline.

Od toga kako su organizovane pojedine uprave kao osnovne proizvodne jedinice unutar direkcije poljoprivrednog dobra, zavisi pravilan rad i razvoj svakog poljoprivrednog dobra. Organizacija uprava ne može se postaviti po jednom šablonu, jer je njihova organizacija prije svega uslovljena veličinom dobra, karakterom proizvodnje, komunikacijama i sjedištem direkcije. Uprava se može orijentisati na raznovrsnu proizvodnju, ali se može specijalizovati za jednu ili dvije grane poljoprivredne proizvodnje. U najviše slučajeva će biti postavljena u pravcu ratarsko-stočarske proizvodnje.

Postavlja se pitanje koliki je napredak u proizvodnji učinjen za posljednje dvije godine. Tu prije svega treba imati u vidu ratarsko-stočarsku proizvodnju kao najvažnije grane naše poljopri-

vrede, ne zanemarujući, naravno ni voćarsko-vinogradarsku granu na onim državnim dobrima koja se nalaze u voćarsko-vinogradarskim reonima.

Proizvodnja u 1947 godini pokazuje nesklad u odnosu veličine proizvodnje po pojedinim kulturama. U ratarskoj proizvodnji, uzimajući celokupni državni sektor u 1947 godini odnos između glavnih grupa kultura izgledao je ovako: žitarice 55%, stočno krmno bilje 21%, industrijsko bilje 15%, povrtarske kulture 7% (to je procentualni udio ukupne proizvodnje u kojoj je plan ostvaren sa 95%).

Ove cifre nam pokazuju, da obzirom na osnovne zadatke državnih poljoprivrednih dobara, u 1947 godini nije ostvaren pravilan odnos među glavnim grupama ratarskih kultura. U prvom redu suviše je veliki procenat proizvodnje industrijskog bilja koji govori da forsiranje proizvodnje industrijskog bilja na državnim poljoprivrednim dobrima koči pravilan razvitak proizvodnje ostalih kultura. Relativno velike površine koje su na državnim poljoprivrednim dobrima bile u 1945, 1946 i 1947 godini određene za proizvodnju industrijskih kultura imale su svoje opravdanje, kad je u državnom obimu trebalo forsirati te kulture. Međutim, danas, kada kod seljaka postoji interes za ove kulture, dovoljan da zadovolji planske potrebe zemlje, nema više osnova da industrijske kulture na državnim poljoprivrednim dobrima zapremaju suviše velike površine. Državna dobra ne bi smjela da idu linijom „rentabilnih kultura“, jer je to često protivno ostvarenju osnovnih zadataka koje državna poljoprivredna dobra treba da izvrše za opšti razvoj naše poljoprivrede. Gajenje industrijskih kultura treba na državnim dobrima da služi za proizvodnju boljeg sjemenskog materijala, za stvaranje boljih sorti, izučavanje plodoreda i ostale naučne svrhe.

Površine pod stočnim krmnim biljem i povrtnim kulturama pokazuju da će i u tom pogledu državna poljoprivredna dobra morati da izmene svoju orijentaciju. Dvadeset i jedan po sto zemljišta pod stočno-krmnim biljem na našim državnim poljoprivrednim dobrima je suviše mali procenat. U zemljama intenzivne poljoprivrede ovaj procenat je mnogo viši. U Danskoj, na primjer, pod stočno-krmnim biljem nalazi se 40% celokupne poljoprivredne površine, računajući tu i sitne privatne posjede. U Engleskoj ovaj procenat iznosi 36%, u Francuskoj 27,7% itd. Ove cifre nam pokazuju da mi i na državnom sektoru poljoprivrede stojimo u pogledu udjela stočno-krmnih površina u cjelokupnoj obradivoj površini slabije od proseka razvijenih zemalja.

Površine koje zauzimaju povrtarske kulture nisu velike i one se u 1948 godini moraju znatno povećati. Ovo povećanje ići će i

do 20% udjela u ukupnoj površini poljoprivrednih dobara, radi toga što u 1948 godini državna poljoprivredna dobra treba da postanu jak proizvođač povrća i snabdevač gradskog stanovništva. Uslijed toga u idućoj godini znatno će se izmjeniti i plodored. Povećanje povrćarskih kultura ne smije da ide na štetu povećanja proizvodnje stočne hrane. Orijentacija na povećanje povrćarskih kultura treba jednovremeno da bude početak proučavanja i selekcije najboljih sorti povrća. U tom pogledu kod nas stvari stoje tako da se još ne može pouzdano reći koja sorta određene kulture povrća najbolje odgovara našim uslovima i obezbeđuje najbolji prinos.

Prinos po jedinici površine po pojedinim kulturama u poljoprivrednoj proizvodnji pokazuje izvjestan napredak. No to nikako ne znači da nas povećani prinosi mogu zadovoljiti, jer ne samo da se nije postiglo sve što u budućnosti treba da postignemo, nego ni ono što se još tokom prošle godine moglo postići. Najbolje rezultate u prinosu postigla su savezna državna dobra kod kojih je prosečni prinos pšenice po hektaru za 1,76 mtc. veći od proseka kod ostalih državnih dobara koja se nalaze u istom reonu, tj. pod približno jednakim uslovima. Ali ni taj prinos nije mnogo veći od našeg desetogodišnjeg predratnog proseka u proizvodnji pšenice. Ako se uzme da je predratni desetogodišnji prosek prinosa bio 11,4 mtc. po hektaru, onda je ovogodišnji prosek na saveznom poljoprivrednim dobrima bio veći za 2,71 mtc., što odgovara proseku koji treba da postignemo na kraju Petogodišnjeg plana u proizvodnji pšenice u čitavoj zemlji.

Prinosi pšenice postignuti na pokrajinskim državnim dobrima Vojvodine, veći su za 24% od prinosa na privatnom sektoru. Međutim, sve to još ne znači mnogo, jer bi se pravilnom primenom ahrotehničkih i drugih mjera već sada moglo postići daleko više. To se naročito jasno može vidjeti prilikom upoređivanja prinosa između pojedinih dobara, pa čak i upoređivanjem prinosa između pojedinih uprava u sastavu izvjesnog dobra. Prosječni prinosi pšenice na državnim dobrima u NR. Crnoj Gori, Makedoniji, a donekle i u Bosni i Hercegovini ne razlikuju se mnogo od prinosa u privatnom sektoru, što ukazuje na činjenicu da pitanje povećanja prinosa na državnim imanjima još nije u dovoljnoj mjeri riješeno. To što važi za prinos pšenice jednako važi i za prinos kukuruza i ovsa. U nekim narodnim republikama taj prinos nije mnogo viši od prinosa na privatnom sektoru, a ima pojedinačnih slučajeva da je i niži.

Sve te činjenice govore o neujednačenosti proizvodnje na državnim poljoprivrednim dobrima i o tome da bi smo uprkos ob-

jektivnih teškoća koje proističu iz karaktera poljoprivredne proizvodnje, morali da u proizvodnju na državnim imanjima unesemp mnogo više plana i primene savremene agrotehničke nauke. Da se takvom primenom mogu postići odlični rezultati pokazuje primjer nekih uprava državnog dobra „Čoka“, gdje je sa jedne površine od 26 hektara postignut prinos od 29,63 mtc. po hektaru, a na drugoj površini od 21 hektara 28,49 mtc. po hektaru.

Stanje stočarstva na državnim poljoprivrednim dobrima je mnogo teže nego što je slučaj sa ratarstvom. To važi za sve grane stočarstva, počev od gajenja najkrupnije pa do sitne stoke. To nam pokazuje slijedeća tabela uporednog pregleda odnosa broja stoke prema jedinici poljoprivredne površine u 1947 godini.

	Savez. dobra	NR Srbija	NR Hrvatska	NR slovenija	NR Bosna i Hercegovina	NR Makedonija	NR Crna Gora	AP Vojvodina
Broj konja na 1 ha poljopriv. površine	0,06	0,08	0,07	0,02	0,04	0,05	—	0,09
Broj geveda na 1 ha poljopriv. površine	0,14	0,11	0,09	0,08	0,08	0,07	—	0,15
Broj ovaca na 1 ha poljopriv. površine	0,23	0,12	0,08	0,06	0,55	0,63	—	0,14
Broj svinja na 1 ha poljopriv. površine	0,048	0,07	0,5	0,07	0,09	0,09	—	0,029

Iz ovog uporednog pregleda vidi se koliko malo stoke otpada na jedinicu poljoprivredne površine u državnim poljoprivrednim dobrima. Ovdje se, naravno, ne može praviti poređenje sa nekom visoko razvijenom poljoprivrednom zemljom Evrope zbog toga što karakter proizvodnje stoke na državnom sektoru u našim uslovima ima druge zadatke i što je provedena i dalje se provodi mehanizacija osnovnih poljoprivrednih radova, ali u isto vrijeme upoređenje nam pokazuje koliko je to veliki nedostatak u razvoju naših

poljoprivrednih dobara. Tu ima dosta i objektivnih teškoća koje su prije svega, uslovljene ratom, a osim toga potrebno je nekoliko godina da se odnjeguje jedno dobro grlo stoke. Međutim, to nikoliko ne umanjuje propuste koji su izraziti kod rukovodećeg kadra državnih dobara u ovoj grani proizvodnje.

Tabela uporednog pregleda pokazuje velike neravnomjernosti između pojedinih narodnih republika u broju stoke na državnom sektoru. Odnos broja stoke prema poljoprivrednoj površini trebalo bi da bude mnogo povoljniji kod narodnih republika, u kojima prema prirodnim uslovima, veći broj dobara ima izrazito stočarski smjer, kao što je slučaj sa Bosnom i Hercegovinom, Slovenijom i stočarskim rejonima pojedinih narodnih republika. Zasad se pokazuje velika sporost u razvoju ovakvih državnih dobara.

Vrlo je važno pitanje kvaliteta naše stoke na državnim dobrima kome treba pridati veću važnost nego broju stoke. Ovo pitanje je najuže povezano sa karakterom poljoprivrednih dobara i osnovnim zadacima koji pred njima stoje na unapređenju našeg stočarstva. Baš zbog toga se i ne može praviti uporedba sa količinom stoke u razvijenim stočarskim zemljama, jer je osnovni zadatak državnih dobara odgajivanje dobrog priplodnog materijala koji, pravilnom selekcijom, treba da unaprijedi naše stočarstvo. Baš zbog faze u kojoj se zasada nalaze državna poljoprivredna dobra treba izvršiti snažan preokret u odabiranju najboljeg materijala za priplod.

Činjenica da na državnim poljoprivrednim dobrima nije bilo ni dovoljnog broja priplodne stoke niti je stoka bila dobrog kvaliteta nije uticala na rukovodeći kadar da obrati naročitu pažnju i onom materijalu koji je postojao. Nije se na svim dobrima vodilo dovoljno računa o njezi stoke, o ležaju, izdvajanju bolesnih grla od zdravih niti o osnovnim higijenskim mjerama koje je potrebno sprovesti u svim štalama na državnim dobrima. Produktivnost stoke je vrlo slaba. To nam najbolje pokazuje slijedeća tabela pregleda produktivnosti stoke na državnim poljoprivrednim dobrima. (vidi stranu 13)

Ove cifre, iako nisu sasvim precizne, najbolje govore kako je niska produktivnost stoke na državnim dobrima. Po prinosu vune i nosivosti kokoši na državnim dobrima nema velike razlike prema privatnom sektoru. Nešto je bolji odnos u pogledu prinosa mlijeka po jednoj kravi. Isto tako između državnog i privatnog sektora ne postoji razlika u kvalitetu vune. Optimalna količina mlijeka po jednoj kravi trebalo bi da na saveznim dobrima, na dobrima narodnih republika Srbije, Hrvatske i Vojvodine iznosi 2000—2500 mlijeka godišnje, tj. da se poveća za 500—1000 litara po jednoj

	Prinos mleka u litrima po kravi	Prinos vune u kg. po ovci	Nosivost kokoši u komadima
Savezna uprava	1.507	2,5	75
NR Srbija	1.200	1,83	70
NR Hrvatska	1.300	1,60	70
NR Slovenija	1.800	1,60	90
NR Bosna i Herceg.	1.400	1	75
NR Makedonija	1.000	1,20	60
NR Crna Gora	1.200	1	70

kravi. Sve ovo pokazuje da materijal stoke na državnim dobrima nije dobar i da je ishrana relativno slaba. Na državnom poljoprivrednom dobru „Belje“ krave, istočno-friziske pasmine, davale su prošle godine prosečno 5—8 litara mlijeka dnevno, dok u svojoj postojbini daju 20—25 litara mlijeka dnevno. Usvojivši pretpostavku da istočno-frizisko goveče ne odgovara našim uslovima, ipak je karakteristična razlika u njegovoj produktivnosti koja je kod nas gotovo četiri puta manja. To najbolje potvrđuje našu zaostalost u stočarskoj grani proizvodnje na državnom sektoru poljoprivrede. Raznolikost prinosa vune po pojedinim dobrima rezultat je velikog šarenila raznih sojeva ovaca kod kojih većinom preovlađuju križanci naših primitivnih ovaca s izuzetkom jednog djela ovaca na saveznim i pokrajinskim vojvodanskim dobrima.

Zdravstveno stanje stoke nije zadovoljavajuće. Stoka dobijena 1945/1946 godine od Unre, kao i stoka dobijena na račun reparacija bila je u znatnom postotku zaražena raznim bolestima od kojih neke kod nas ranije nisu ni postojale. Kako je jedan dio ove stoke smješten na državna poljoprivredna dobra, to su ona u nekim slučajevima postala leglo zaraznih stočnih bolesti na tim dobrima. Najraširenije bolesti su bang (zarazni pobačaj krava) i tuberkuloza. Ustanovljeno je da na državnim poljoprivrednim dobrima „Sonja Marinković“, „Mačva“ i „Partizanske vode“ od ukupnog broja obolelih krava na bang otpada 5—7%, a na tu-

berkulozu (što važi za većinu državnih imanja) i do 56%. Najteži primjer zaraženosti tuberkulozom je dobro „Pančevački rit“, koji je 1946 godine imao 32% ukupnog broja krava zaraženih tuberkulozom i kod kog se ovaj procenat u 1947 godini popeo na 70%.

Sve ove cifre govore da je još tokom ove godine potrebno snažno zahvatiti pitanje zdravstvenog stanja stoke na državnim poljoprivrednim dobrima. Praksa je pokazala da su se zaražena grla zadržavala na imanjima zbog toga što su često na oko izgledala sasvim zdrava. **Umjesto da se poduzmu hitne i energične mjere za uklanjanje takvih grla i za detaljan pregled sumnjivih,** išlo se linijom zadržavanja takvih grla. Ima dosta primjera i na onim državnim dobrima koja su raspolagala sa dovoljno štalskog prostora da se nisu uopšte izdvajala ili se vrlo kasno izdvajala sumnjiva i zaražena grla od zdravih, tako da se zaraza nesmetano širila po čitavoj štali. Takav nehat doveo je do toliko velikog broja zaraženih grla. Kad se tome doda slaba njega, građenje štala sa betonskim podovima i tome slično, onda je jasno zašto broj obolelih grla nije smanjen, nego se naprotiv, osjetno povećao.

Iz svega proizilazi da je pitanje stočarstva na državnim poljoprivrednim dobrima jedan od najozbiljnijih i najtežih zadataka sa čijim se izvršenjem više ne smije odlagati, jer se dovode u pitanje osnovni zadaci u toj grani proizvodnje. Najvažnije mjere koje treba sprovesti u idućoj godini radi poboljšanja zdravstvenog stanja stoke su:

- 1) izdvajanje oboljelih i sumnjivih grla tako da se otkloni opasnost zaražavanja ostalih zdravih grla,
- 2) redovan pregled zdravih i sumnjivih grla i izdvajanje novoobolelih,
- 3) u toku iduće godine sva oboljela grla staviti u tor i ukloniti ih sa državnih dobara,
- 4) posvetiti mnogo veću pažnju njezi i ishrani priplodnog materijala,
- 5) posvetiti odmah mnogo veću pažnju otkupu boljeg priplodnog materijala i pregledu i čuvanju stoke koja se dobavlja iz inostranstva.

Od toga, koliko ćemo uspjeti da u toku ove godine sprovedemo sve mjere za unapređenje stočarstva na državnim dobrima, zavisi i uspjeh u toj grani proizvodnje za više godina unaprijed.

Ulazeći u drugu fazu razvoja državnih poljoprivrednih dobara, treba razviti mnogo više shvatanja i pravilne orijentacije na uklanjanju dosadašnjih slabosti i dobijanja priplodnog materijala bo-

ljev kvaliteta. Pritom treba voditi računa da se prvenstveno ide za boljim kvalitetom, a tek onda za količinom priplodnih grla. To je omogućeno i time što se prema zadacima proizvodnje stoke na državnim dobrima u 1948 godini, gajenje stoke djeli na proizvodnju stoke za tov koju treba nakon tovljenja prodati i na podizanje priplodnog materijala.

Pitanje mehanizacije glavnih radova u poljoprivrednoj proizvodnji tjesno je povezano sa opštim pitanjem unapređenja državnih poljoprivrednih dobara u 1948 godini i dalje. Bez sve veće mehanizacije nije moguće ni zamisliti pravilan i brz razvitak proizvodnji na državnom sektoru. Dosadašnji stepen mehanizacije ukazuje na neravnomjernosti koje u tom pogledu postoje i, što je još gore, na najniži stepen mehanizacije baš na državnim dobrima AP Vojvodine koja je naše najvažnije žitorodno područje i gdje je u najvećoj mjeri moguće da se sprovede mehanizacija poljoprivredne proizvodnje. Činjenica da državna poljoprivredna dobra, naročito ona u Vojvodini, nisu raspolagala sa dovoljnim brojem mašina svakako je posljedica neshvatanja njihove važnosti. U nekim narodnim republikama uglavnom je postojala orijentacija da mašinsko-traktorske stanice prave ugovore sa državnim dobrima i obrađuju im zemlju. Slijedeća tabela pokazuje odnos broja traktora prema obradivoj površini uopšte i oraničnoj površini napose.

	Na 1 traktor broj ha polj. površine	Na 1 traktor oranične površine
Savezna dobra	249	155
NR Srbija	303	206
AP Vojvodina	345	283
NR Hrvatska	259	143
NR Slovenija	530	201
NR Bosna i Hercegovina	317	171
NR Makedonija	670	227
NR Crna Gora	—	—

Tabela uporednog pregleda pokazuje nam neravnomjernost u stepenu mehanizacije na svim državnim dobrima, proračunatu na osnovno sredstvo mehanizacije — traktor. Jasno je da je na osnovu ove tabele nemoguće praviti zaključak da na jedan traktor treba da dođe ista površina u Sloveniji i Vojvodini. Ali tabela nam jasno pokazuje da najveća površina otpada na jedan traktor u Vojvodini, a najmanja na jedan traktor kod saveznih dobara. Pitanje koje treba što prije riješiti je pitanje snabdijevanja državnih dobara dovoljnim brojem traktora i ostalih mašina. Osim toga, postavlja se pitanje većeg stepena mehanizacije koju treba sprovesti na osnovu prirodnih uslova i ekonomskih momenata u proizvodnji u pojedinim republikama, odnosno pokrajinama. Za pravilno iskorišćavanje traktora treba imati plan svih traktorskih radova proračunatih na uslovno oranje i broj uslovnih traktora. Treba težiti da na jedan uslovni traktor dođe 300 hektara uslovnog oranja, jer na državnim poljoprivrednim dobrima postoje mnogo bolji uslovi iskorišćavanja traktora nego što je to slučaj u poljoprivredno-mašinskim stanicama. To znači da treba težiti da na jedan traktor srednje jačine dođe 100 hektara obradive površine. Iz gornje tabele se vidi da je veličina obradive površine na jedan traktor još uvijek vrlo velika. To još ne znači da je moguće svuda i u svim uslovima postići pomenuto opterećenje traktora, ali se mora mnogo više uraditi da se traktorski park pravilno iskorišćava.

Sa pitanjem mehanizacije državnih dobara treba vezati i pitanje veće brige za čuvanje i održavanje mašina. Kod rukovođećeg kadra na državnim dobrima postoji jedna vrlo štetna linija — težnja za novim traktorima. Od otga u čijim se rukama nalazi traktor zavisi i njegova upotreba i dugotrajnost. Nesumnjivo je da na državnim dobrima postoji izvestan broj starih predratnih traktora, da na njima nije izvršena tipizacija traktora. Potrebno je da se što prije izvrši ta tipizacija i da se rashodovani traktori upotrebe za kompletiranje boljih traktora iste marke. **No pored svega najvažnije je da se čuvanju traktora i održavanju svih mašina pokloni mnogo veća pažnja.** To znači da pitanju organizacije mašinske službe, stanju radionica, vaspitanju i osposobljavanju traktorista-mehaničara treba u toku ove godine posvetiti više brige nego što je to dosada bio slučaj.

Što se tiče primjene agrotehničkih mjera, treba podvući da rukovodeći kadar ovom pitanju još nije pridao punu važnost. Iako

je u pogledu pravilne i planske primjene agrotehničkih mjera u 1947 godini na državnim poljoprivrednim dobrima učinjen znatan napredak u poređenju sa 1946 godinom, ne bi se moglo reći da su agrotehničke mjere provedene potpuno planski. U toku prošle godine bilo je više slučajeva da je zaoravanje strništa provedeno nekoliko dana poslije žetve, bez obzira što je poznata činjenica da takva zaoravanja mogu primjeniti samo oni agronomi koji „sa slamom gase vatru“. Pomanjkanje dovoljno razrađenog plana radova i dobre operativne evidencije dovelo je do toga da se sjetva nije obavljala u najoptimalnije vrijeme, da zimsko oranje i razne druge agrotehničke mjere nisu svuda provedene. Na državnom sektoru ne postavlja se pitanje samo šablonske primjene svih agrotehničkih mjera, nego se postavlja zadatak stalne i svakodnevne borbe za provođenje tih mjera za svaku kulturu posebno, imajući u vidu odlike svake kulture i specifičnosti rejonu u kome se pojedino dobro nalazi. Oprobane agrotehničke mjere treba da postanu zakon u planu svakog dobra. To su: ljuštenje strništa, strništa, uništavanje korova, jesenje i zimsko duboko oranje, zimsko zadržavanje snijega i druge savremene metode u agrotehnici.

Da bi se to ostvarilo i da bi se još više probudio metod pravilne primjene agrotehničke, razni stručni zavodi i naši stručno kvalifikovani kadrovi sa škola i fakulteta treba da pruže punu pomoć državnim poljoprivrednim dobrima. Po pravilu ne bi smelo da bude nijednog poljoprivrednog dobra koje u isto vrijeme ne bi bilo predmet stalnog proučavanja i predmet primjene rezultata savremene agronomske nauke. Dosada se u tom pravcu već počelo da radi ali je to još daleko od onog što bi se moglo i trebalo da učini.

Državna poljoprivredna dobra trebalo bi da odigraju značajnu ulogu u proizvodnji kvalitetnog sjemena radi povećanja prinosa svih vrsta žitarica. U toku prošle godine proizvedeno je 1600 vagona sjemenske pšenice. Od ove količine poljoprivredna dobra su izliferovala našoj poljoprivredi 1226 vagona, a ostatak je upotrebljen za proizvodnju sjemena u ovoj godini. Iako su državna poljoprivredna dobra proizvela dovoljnu količinu sjemena, to još ne znači da je sjeme bilo najboljeg kvaliteta i da je zadatak proizvodnje sjemena na svim dobrima shvaćen podjednako pravilno.

Proizvodni zadaci, postavljeni za 1948 godinu tjesno su povezani sa svim osnovnim problemima koji stoje pred poljoprivrednim dobrima i oni iziskuju pravilan odnos rukovodstva prema tim zadacima i maksimum upornosti i odlučnosti da se oni sprovedu u djelo. To je utoliko značajnije što se izvršavanjem

tih zadataka čini prelom i radu državnih poljoprivrednih dobara sa linije starog stihiskog razvoja na liniju bržeg planskog rada u povećanju intenziteta proizvodnje. Realnost zadataka u punoj mjeri obezbeđuje mogućnost njihovog izvršenja. Shvatanje, koje se još potkrada, da su zadaci previsoki je štetno, koči njihovo pravilno izvršenje na svakom dobru posebno, naročito zbog toga što se ne smije gubiti u vremenu.

Prema novim proizvodnim zadacima, državna poljoprivredna dobra treba da u 1948 godini povećaju proizvodnju povrća za 200%, broj goveda za priplod i tov za 100%, svinja za 215%, ovaca za 300% i živine za 400%. To nam pokazuje kako je malen bio stočni fond na državnim dobrima, a da se i ne govori o njegovom kvalitetu. Zadaci koji su postavljeni u proizvodnji za 1948 godinu iziskuju mnogo više planskog i organizovanog rada kod svakog ministarstva poljoprivrede i s vake direkcije poljoprivrednih dobara. Da bi se ti zadaci u potpunosti izvršili, potrebno je odmah izvršiti niz pripremnih radova, ili bolje reći, od toga koliko i kako će se izvršiti pripremnih radovi u januaru, februaru i martu zavisi izvršenje čitavog zadatka. Najvažniji zadaci koji treba hitno izvršenje su:

- 1) izrada proizvodnog plana za svako dobro posebno i izrada operativnog plana po rokovima,
- 2) obezbjeđenje nabavke priplodne stoke i otkupa mršave stoke u sporazumu sa organima trgovine,
- 3) obezbjeđenje izvršenja investicionog plana u toku prva tri mjeseca i orijentacija na što jeftinije građevine sa malim opterećenjem u fondiranom materijalu.
- 4) riješenje pitanja radne snage, kako stalne tako i sezone,
- 5) stalno praćenje izvršenja zadataka i otklanjanje nedostataka na bazi operativne evidencije.

Povećani zadaci u toku stoke i povećanje proizvodnje povrća u toku 1948 godine treba da odigraju značajnu ulogu u boljem snabdevanju gradova i radničkih naselja. To je u isto vrijeme put povezivanja našeg socijalističkog sektora u poljoprivredi sa gradskim stanovništvom. Dosadašnje veze u snabdjevanju gradova između državnih poljoprivrednih dobara i organa gradske trgovine bile su vrlo slabe. To je jednaka slabost državnih poljoprivrednih dobara kao što je slabost i činjenica da poljoprivredna dobra nisu još postala vaspitni centri za širenje poljoprivredne kulture i primenjene nauke u poljoprivredi za naše selo. Govoreći o državnim poljoprivrednim dobrima, drug Kardelj kaže: „Državna poljoprivredna imanja treba da pokazuju prednosti maksimalnog iskorišćavanja tehnike i svih savremenih sredstava

za poboljšanje produktivnosti rada u poljoprivredi, za povećanje poljoprivredne produkcije. Ona treba, dalje, da budu primjer primjenjivanja naučnih ispitivanja i naučnih metoda u poljoprivredi. Ona treba da pokažu prednosti planske poljoprivrede u poređenju sa anarhičnom kapitalističkom ili razdrobljenom sitno-sopstveničkom poljoprivredom. Ona isto tako treba da budu primjer stalne borbe za poboljšanje kvaliteta poljoprivredne produkcije selekcijom, semenogojstvom, naučnom analizom itd. Ona treba, dalje, da budu primjer povezivanja sa gradom i radničkim naseljima putem snabdjevanja istih poljoprivrednim artiklima u skladu sa planom potreba gradova i naselja. Istovremeno treba da bude upravo državni sektor u poljoprivredi primer brige za kulturno podizanje i vaspitavanje svojih kadrova i radnika uopšte“.

Kroz sve zadatke koji se postavljaju pred državni sektor u poljoprivredi jasno su određeni linija i pravac njihovoga razvoja — da pored zemljoradničkog zadrugarstva i kroz zadrugarstvo državna poljoprivredna dobra postanu moćna poluga za unapređenje naše poljoprivrede uopšte. Zadaci koji pred dobrima stoje u toku 1948 godine sastavni su dio opštih zadataka njihovog planskog razvoja, sa jasno određenim mjestom koje ona treba da zauzme u našoj poljoprivredi.

Pored svih ostalih neriješenih pitanja u organizaciji, u smjeru rada itd., u dosadašnjim slabostima ističe se jedno krupno neriješeno pitanje od koga zavisi uspjeh u radu dobara, a prema tome i izvršenje zadataka u toku 1948 godine. To je pitanje radnika na državnim poljoprivrednim dobrima kome nadležni organi državne uprave a ponajmanje odgovorna rukovodstva državnih poljoprivrednih dobara dosada nisu poklanjala dovoljno pažnje. Tu se zapravo postavlja pitanje stalnih poljoprivrednih radnika i pitanje sezonskih radnika.

Nesrazmjer koji postoji u broju radnih dana koje daju stalni i sezonski radnici prevelik je i obelježje je ostataka starih kapitalističkih odnosa u našoj poljoprivredi. Tako, na primjer, na saveznom dobrima, samo u ratarskoj grani, stalni radnici su u toku prošle godine dali 170.360 radnih dana, a sezonski 845.404. Na državnim poljoprivrednim dobrima NR Hrvatske stalni radnici dali su 83.820 radnih dana, a sezonski 435.081 radnih dana. Takav, ili približno sličan, je odnos u voćarstvu i vinogradarstvu, dok je u stočarstvu mnogo povoljniji. Naravno da pitanje poboljšanja odnosa u upotrebi stalne i sezoneke radne snage nije tako lako i da se ne može brzo riješiti. Međutim, državna poljoprivredna dobra moraju se orijentisati na to da se ovaj odnos poboljša u korist stalnih radnika. U tom smislu je potrebno

stvarati kadar kvalifikovanih poljoprivrednih radnika. Ovaj zadatak je pred čitavu našu poljoprivredu postavi i naš Zakon o Petogodišnjem planu.

Posebno je pitanje što rukovodioci državnih poljoprivrednih imanja nisu sa dovoljno brige i odgovornosti pristupili obezbjeđenju dobrih uslova rada za svoje radnike. To se odnosi na obezbjeđenje pristojnih stanova, dobre ishrane i političkog i kulturnog razvoja poljoprivrednih radnika. Sadašnji uslovi pod kojima žive i rade poljoprivredni radnici na udaljenim i zabačenim poljoprivrednim državnim imanjima ne bi smjeli da budu prepreka da se mnogo više pažnje i truda uloži na svestran razvoj stalnih radnika. Organizacijom kurseva za vrijeme zime i ograničenih dužih kurseva za vrijeme proizvodnje treba mnogo više uraditi na stručnom i kulturnom vaspitanju stalnih radnika na državnim poljoprivrednim dobrima. Pored toga, stalni i svakodnevni vaspitni rad u najrazličitijim formama treba da postane sastavni dio plana rada sindikata i rukovodstva u brizi za razvijanje novog načina rada, razvijanje poleta i socijalističkog takmičenja u radu.

Baš zato što državna dobra treba da odigraju krupnu ulogu u unapređenju naše poljoprivrede i što su stvoreni svi uslovi za njihov razvoj, u ovoj godini treba pristupiti sa mnogo više odgovornosti, plana i organizacije izvršenju svih tih zadataka kako bi državna poljoprivredna dobra i po formi i po sadržini svoga rada zauzela svoje pravo mjesto u izgradnji i unapređenju naše poljoprivrede u cjelini.

Stojan Bjelajac

član Centralnog Vijeća

Narodne Omladine Jugoslavije

NARODNA OMLADINA JUGOSLAVIJE U IZVRŠAVANJU PETOGODIŠNJEG PLANA U POLJOPRIVREDI

I

Prvi zadatak koji je VIII Plenum Centralnog veća Narodne omladine postavio pred rukovodstva Narodne omladine u vezi sa rekonstrukcijom poljoprivrede je, da objasne omladini ulogu zemljoradničkog zadrukarstva u rekonstrukciji poljoprivrede i

ispunjavanju Petogodišnjeg plana na području poljoprivrede. Zadatak se sastoji u tome da u prvom redu rukovodstva Narodne omladine, a preko njih i čitava naša omladina, shvate da industrijalizacija zemlje koja će poljoprivredi dati materijalne osnove za rekonstrukciju, snabdjeti našu poljoprivredu modernim mašinama za obrađivanje, nije sama po sebi dovoljna da bi se izvršila i rekonstrukcija, već da je nužno, uporedo sa industrijalizacijom, razvijati, putem zadružnog udruživanja; takve forme ekonomskog života na selu u kojima bi se mogla primjeniti moderna tehnika i povećati produktivnost poljoprivrede. Odmah treba naglasiti da omladinska rukovodstva moraju biti budna i da još u početku ne dozvole da polet koji će obuhvatiti seosku omladinu u vezi sa rekonstrukcijom ide u pravcu raznih skretanja i istrčavanja, već da se pravilno koristi u radu na preuređenju poljoprivrede, vodeći pritom računa o stepenu svesti postignutom vlastitim iskustvom seljačkih masa.

Do pojave članka druga Kardelja „Zemljoradničko zadru-garstvo u planskoj privredi“ dobar dio omladinskih rukovodilaca ne samo da nije obraćao pažnju na probleme naše poljoprivrede, nego ni teoretski nije sasvim jasno shvatao kakvi treba da su odnosi između industrije i poljoprivrede u našoj zemlji, koja ide putem socijalističkog razvitka. Oni nisu shvatali da se industrijalizacija zemlje ne može uspješno razvijati ako je poljoprivreda zaostala. Ova teoretska neshvatanja dolazila su do izražaja u pomanjkanju perspektive u praktičnom radu nekih naših organizacija. Na primjer, u sreskoj organizaciji Narodne omladine osječkoga sreza ima primjera da se na traktorske i druge stručne kurseve upućuju politički zaostali omladinci, dok se istaknutiji ostavljaju u organizaciji da ona ne bi „oslabila“. Razumje se da su odmah morale da uslijede i negativne posljedice. Na zadružnim i državnim imanjima gdje je kontrola rada traktorista bila slabija, prinos po hektaru bio je daleko manji nego na individualnim gazdinstvima koja su obrađivana traktorima. Nije potrebno isticati političke posljedice takvog rada koji koči brzo ekonomsko udruživanje našeg seljaštva.

Druga tendencija koja se ponegdje ispoljava, uslijed površnog shvatanja zadataka omladinske organizacije na polju rekonstrukcije poljoprivrede, sastoji se u težnji da se ti zadaci riješe na brzinu, kampanjski, u shvatanju da je problem uglavnom riješen ako se jednom akcijom kampanjskog karaktera učlani u zemljoradničke zadruge sva ili veći dio omladine, ne misleći pritom na uporan rad na razvijanju zadružne svijesti kod nje. Razumje se da je učlanjivanje omladine u zemljoradničke zadruge

od ogromnog značaja, pored ostalog i u tome što će se učešćem omladine još više demokratizovati naše zemljoradničke zadruge i njihove uprave, što će time ojačati socijalističke tendencije u zemljoradničkom zadrugarstvu. Ali ovakav rad, sračunat na to da omladinska organizacija svrši svoje poslove u vezi sa rekonstrukcijom poljoprivrede kroz jednu kampanjsku akciju, već unaprijed je osuđen na neuspjeh, jer se pitanje uključenja seljaštva u zemljoradničke zadruge i rekonstrukcija poljoprivrede ne riješava u toku jedne kampanjske sedmice. On bi, onemogućio omladinskoj organizaciji da odmah, u početku, postavi plan uporne, stalno sve veće i konkretne borbe na polju rekonstrukcije poljoprivrede. U konačnom rezultatu — rekonstrukciji poljoprivrede — omladinska organizacija ne bi zauzela ono mjesto koje treba, može i mora da ima.

Da bi omladinski rukovodioci shvatili značaj rekonstrukcije poljoprivrede za socijalistički razvitak naše zemlje i mjesto zemljoradničkih zadruga u rekonstrukciji, te da bi omladinska organizacija pravilno prišla zadacima koji stoje pred njom na ovom polju rada, Centralno veće Narodne omladine Jugoslavije, na osnovu zaključaka Plenuma, poduzelo je konkretne mjere u ovome pravcu. Ono je odlučilo da se, pri sreskim odborima Narodne omladine, organizuju seminari kroz koje bi prošli svi pretsjednici osnovnih organizacija. Program ovih seminara razrađen je na osnovu članka druga Kardelja „Zemljoradničko zadrugarstvo u planskoj privredi“. Ovi seminari biće od velikog značaja, jer će se na njima osposobiti rukovodioci osnovnih organizacija kao propagatori koji treba da unesu i razviju zadružnu svijest u redovima naše omladine. Oni treba da otvore omladini perspektivu socijalističkog razvitka našeg sela.

II.

Nema sumnje da će naša omladina prihvatiti i izvršiti sa velikim oduševljenjem zadatke na polju rekonstrukcije poljoprivrede, ako joj se oni pravilno objasne. Možemo slobodno tvrditi da je ona za te zadatke već danas u velikoj mjeri pripremljena. Ona se za njih spremala ne samo kroz narodno-oslobodilačku borbu, kada je pred njom stajao zadatak da s oružjem u ruci ostvari uslove za jedan sretniji život, već i u posleratnom periodu izgradnje naše zemlje. Poznato je da je do danas kroz veće ili manje dobrovoljne radne akcije prošao ogroman dio naše omladine. Samo u toku 1947 godine na izgradnji Omladinske pruge Šamac—Sarajevo i nekim drugim većim akcijama učestvovalo je preko 280.000 omladinaca i omladiniki. Taj primjer pokazuje na kom stepenu stoji socijalistička svijest naše omladine,

koja dobrovoljnim radom učestvuje u socijalističkoj izgradnji svoje zemlje. Ali ove velike akcije imaju i poseban značaj za našu seljačku omladinu u periodu kada pred njom stoje zadaci učestvovanja u rekonstrukciji poljoprivrede. Ona se na ovim akcijama naučila kolektivnom životu i radu i na vlastitom iskustvu uvjerila u korisnost takvog rada. Ona se uvjerila da se može drugačije živjeti nego što je dosada na selu živjela. Prema tome, ta omladina, pored ostalog, može danas da posluži kao jako uporište za uklanjanje sitnosopstveničkih navika i mentaliteta kod našeg seljaštva. Na rukovodstvima Narodne omladine je zadatak, da iskustva koja je do danas stekla naša seoska omladina iskoriste u radu na selu, da naša omladinska organizacija, kako kaže drug Kardelj, prenese „duh Omladinske pruge u naše selo, među našu omladinu u poljoprivredi“.

VIII plenum Centralnog veća Narodne omladine sa oduševljenjem je prihvatio akciju izgradnje zadružnih domova, koju je pokrenuo Izvršni odbor Narodnog fronta Jugoslavije. Ta akcija je i najvažnija radna obaveza Narodne omladine Jugoslavije u toku 1948 godine. U zaključcima VIII plenuma se kaže: „U svim našim aktivima treba odmah održati predavanja i sastanke na kojima bi se omladini objasnio ekonomsko-politički značaj u prvom redu izgradnje zadružnih domova, kako bi se omladina mobilisala za te akcije i, već sada, pokrenula za pripreme radove“.

Ovu akciju je naša omladina radosno primila, jer je ona u materijalnom pogledu krupna mjera koja će doprinijeti procvatu našeg sela. Ona znači ne samo uslov za poboljšanje ekonomskog blagostanja, nego i uslov za jači zamah kulturnog rada i života na selu, izvlačenje našeg sela iz učmalosti, iz „seoskog idiotizma“.

Za popularizaciju akcije izgradnje zadružnih domova među našom omladinom veliki značaj imaju plenumi sreskih odbora Narodne omladine su se nedavno održali. Na ovim plenumima sreske organizacije uzele su konkretne obaveze u vezi sa izgradnjom zadružnih domova. Ali će ove obaveze dobiti pun značaj i moći biti realizovane tek onda kada budu prihvaćene i razrađene na sastancima aktiva Narodne omladine. U ovom pogledu omladinske organizacije moraju koristiti dosadašnje iskustvo, vodeći računa o tome da se omladini ne nameću obaveze bez njenoga znanja, čemu su sklona neka omladinska rukovodstva, već da se brinu da u što većoj mjeri dođe do izražaja stvaralačka inicijativa omladine prilikom uzimanja obaveza.

U vezi sa izgrađivanjem zadružnih domova, pred Narodnim frontom i omladinskom organizacijom stoji danas niz zadataka, od kojih su najvažniji sledeći:

1) Učvršćivanje sreskih i seoskih uprava za izgradnju zadružnih domova i poboljšavanje njihovog rada.

2) Pripremanje materijala iz vanplanskih izvora (drvene građe, kreča, cigle i dr.).

3) Angažovanje dobrovoljne radne snage. U vezi sa ovim, pred omladinskim organizacijama stoji zadatak da stvore sreske omladinske radne brigade sa četama u ostalim manjim jedinicama po selima.

4) Obezbeđenje finansijskih sredstava putem dobrovoljnih priloga skupljenih od naroda.

5) Evidencija i raspored stručnjaka koji se nalaze po našim selima i stručno osposobljenih omladinaca na Omladinskoj pruzi, Željezniku i drugim većim akcijama.

6) Izrada planova i evidencija izvršavanja radova.

7) Pripreme za idejno-politički rad među omladinom za vreme izvođenja radova.

Sve ove zadatke potrebno je obaviti pre početka izvođenja radova da bi se obezbedilo uspešno izgrađivanje zadružnih domova. Ovde će od neobične koristi biti iskustvo omladinske organizacije stečeno u dosadašnjim radnim akcijama.

Treba podvući da će izgradnja zadružnih domova za Narodnu omladinu, pored ostalog, biti značajna i zbog toga što će se, preko nje, okupiti u omladinsku organizaciju i aktivizirati još šire mase omladine, jer je zbog neposredne koristi koju će od nje imati naše seljaštvo pristupačnija najzaostalijim masama.

III.

Jedan od najvažnijih problema naše poljoprivrede je podizanje stručnih kadrova. Da bi zadovoljili najosnovnije potrebe poljoprivrede u toku Petogodišnjeg plana potrebno nam je 5.000 novih, srednjih i viših poljoprivrednih kadrova i oko 15.000 masovno-poljoprivrednih kadrova: traktorista, brigadira, rukovodilaca radnih zadruga i drugih. Razumje se da je zadatak omladinske organizacije da ogromnu većinu ovih kadrova dade iz redova najboljih omladinaca i omladinki. U vezi sa ovim, Plenum je postavio da omladinska organizacija mora povesti upornu propagandu za upis omladine na stručne kurseve, niže i srednje poljoprivredne škole i agronomske fakultete, objašnjavajući joj perspektive razvitka poljoprivrede.

Da bi se što šire omladinske mase stručno vaspitale, Savezno ministarstvo poljoprivrede odlučilo je da se organizuje

niz kurseva za omladinu, na kojima bi se, s jedne strane, osposobio kadar omladinskih agitatora koji će u narodu širiti nove metode rada u poljoprivredi, a, s druge strane, koji će rukovoditi raznim akcijama u poljoprivredi (zimsko suzbijanje biljnih štetočina, prskanje voća, borba protiv skakavaca, krompirove zlatice i dr.).

Kao primer za rad u ovome pravcu treba navesti zajedničku odluku Ministarstva poljoprivrede NR Bosne i Hercegovine i Zemaljskog veća NO da se organizuje za omladinu nekoliko stručnih kurseva, i to: kurs u Butmiru, poljoprivredni kurs u Derventi, voćarski kurs u Banja Luci, kurs za južno-industrijske kulture u Čapljini. Predavanja na ovim kursovima Ministarstvo poljoprivrede će štampati u vidu brošura koje će služiti kao priručnici ovim omladincima. Pored stručnih, na ovim kursovima održaće se izvestan broj političkih predavanja. Kad završe kurseve, omladinci će se vratiti u svoja sela, sa zadatkom da organizuju kružoke za stručno uzdizanje seosle omladine.

Za stručno poljoprivredno obrazovanje najširih seljačkih masa, a posebno omladine, organizovane u sreske radne brigade, bilo bi korisno stvaranje po srezovima aktiva stručnih agitatora. Ovakvi aktivisti bi trebalo da svoj rad vezuju za konkretne zadatke u našoj poljoprivredi.

Ovakvo masovno stručno vaspitanje seljaštva i seoske omladine već danas bi moglo da daje direktne rezultate u povećanju produkcije koji bi bili seljaštvu očigledni. Na taj bi se način, već u uslovima sitnosopstveničke poljoprivrede, u izvesnoj mjeri mogla povećati produktivnost rada u poljoprivredi koja je nužna za razvitak industrije i ishrane radnog stanovništva, a, s druge strane, obezbedilo bi se da stručno uzdizanje poljoprivrednog kadra i širokih seljačkih masa ide uporedo sa mehanizacijom poljoprivrede.

U cilju najšire aktivizacije seljačke omladine na rekonstrukciji poljoprivrede i njenog ideološko-političkog, kulturnog i stručnog uzdizanja, Centralno veće je odlučilo da pokrene, u najskorije vreme, list za seosku omladinu. Osim toga, za stručno podizanje omladine korisno bi bilo da republikanska ministarstva poljoprivrede, u saglasnosti sa Zemaljskim većima NO, izrade plan izdavačke delatnosti stručne literature za stručno obrazovanje seoske omladine. To bi bio jedan od uslova da danas najšire mase seljaka, a naročito seljačke omladine, koriste u svom praktičnom poljoprivrednom radu rezultate nauke na tom polju, za razliku od stare Jugoslavije kada su to činili retki pojedinci, i to u prvom redu bogatiji seljaci.

Kao dalja mjera za što brže poboljšanje rada organizacija Narodne omladine na državnim poljoprivrednim imanjima, mašinsko-traktorskim stanicama i u radnim zadrugama, u vezi sa povećavanjem proizvodnje u poljoprivredi i uvođenjem novih metoda u obrađivanju zemljišta, održavaju se savetovanja pri zemaljskim većima Narodne omladine sa pretsjednicima osnovnih organizacija na državnim poljoprivrednim dobrima, mašinsko-traktorskim stanicama. Na ovim savjetovanjima, pored ostalog, razmotriće se pitanja kao: uvođenje agrotehničkih mjera u poljoprivredi, zimska akcija uništavanja biljnih štetočina, stvaranje i razvijanje radnih brigada, uvođenje normi u radu i niz drugih praktičnih mjera. Zbog toga je na ovim savjetovanjima potrebna i stručna pomoć naših poljoprivrednih rukovodilaca.

Uspješno izvršavanje zadataka koje je VIII plenarni sastanak Centralnog veća postavio pred Narodnu omladinu, u vezi sa izvršavanjem Petogodišnjeg plana u poljoprivredi, od dvostrukog je značaja. Ono će se direktno osjetiti u razvitku naše poljoprivrede i preko njih će se naša omladina uključiti u rekonstrukciju poljoprivrede, a, s druge strane, omladinska organizacija će se još više omasoviti sa novim članovima iz redova seljačke omladine.

Ispunjavajući ove zadatke, seljačka omladina će još jednom manifestovati svoju spremnost za izgradnju socijalističke domovine i dalje ostati dostojna povjerenja svog voljenog druga Tita.

Инж. Гвидо Нонвеје

директор Савезног завода
за заштиту биља

РЕЗУЛТАТИ И ЗНАЧАЈ ДОСАД ПРОВЕДЕНИХ МАСОВНИХ АКЦИЈА У ЗАШТИТИ БИЉА

1. Задаци заштите биља у Петогодишњем плану

Пољопривреду наше земље карактерише, поред осталог, врло велики број култура које се гаје код нас. Ова је околност највећим делом условљена разноврсношћу климатских реона у Југославији, што се одражава и на тај начин што болести и штеточине које у великом броју нападају наше пољопривредне културе нападају врло различитим географским и климатским подручјима. То необично отежава

рад на сузбијању паразита kulturnog биља, тим више што се у нашу пољопривреду, због њене разноврсности, не могу директно пренети искуства стечена у иностранству, већ је потребно претходно извршити детаљна истраживања у различитим крајевима наше земље и разрадити методе сузбијања које би одговарале специфичним условима разних пољопривредних реона.

Поред ових објективних потешкоћа, које произлазе из самих природних фактора, успешна одбрана пољопривредних култура од болести и штеточина наилазила је у старој Југославији, због целокупности тадањих економских и политичких прилика, на препреке много озбиљније природе.

Од пресудног значаја били су услови под којима се развијала пољопривреда. Они нису били погодни за доношење у широку праксу ни оних релативно оскудних резултата рада које су постигли стручњаци у земљи, нити оних који су, на основу успеха у иностранству, могли да буду препоручени за наше прилике. Ниски ниво пољопривредне технике и економски услови живота и рада широких слојева пољопривредника кочили су широку примену савремених метода обраде и неге култура. Организација истраживачког рада као и тадања опрема научних установа у кадровима и инвентару, са своје стране, није могла да одговара успешном ивршавању многобројних и сложених задатака из области заштите биља. Осим тога, ненародни режими, са својим бирократским административним апаратом, нису пружали никакву стварну помоћ пољопривредницима који, препуштени сами себи, већином нису умели да предузму потребне мере за одбрану својих култура. Код неких слојева земљорадника владало је схватање, које ни данас није у потпуности искорењено, да је човек скоро немоћан према тајанственим силама које условљавају масовну појаву штеточина, тако да су, у циљу одбране од њих, нагињали врачању, примени разних симболичних мера и томе сл. Тако смо, још 1946 године, наишли у једном селу прилепског среза на попа који је, на тражење пољопривредника, читао молитву и шкropио светом водом њиве нападнуте скакавцима.

Наведене околности, поред других особина, дале су нашој пољопривреди пре рата печат опште заосталости. Разумљиво је да је све ово имало пресудан утицај на нашу привреду и да се то морало одразити у великим губицима које је пољопривреда трпела из године у годину нападом

штеточина и болести. Ови губици не могу ни приближно да се процене, али се о њиховој висини може судити према неким подацима који се, примера ради, овде наводе.

Шљивина штитаста ваш је, од 1928—1932 год., нанела штету у износу од 7,5 милијарди динара, јер се осушило 15 милиона шљивових стабала (просечна вредност стабла процењена је на 500 дин.). Скакавци сваке године причињавају штету од најмање 10 милиона д., а у годинама њихове навале штете су десетоструко веће. Тако су само у Банату 1931 и 1932 г. оштетиле пољопривредне културе у вредности од 37,5 милиона динара. Црљивост јабука исто тако наноси огромне штете, јер редовно смањује принос за просечно 50%. Гусенице лептира метлице нанеле су, 1930 године у Банату, на разним културама штету од 3,5 милиона динара.

Прелаз из заостале на напредну, интензивну пољопривреду, који поставља Петогодишњи план захтевао је да народне власти, истовремено са другим мерама за унапређење пољопривреде, планирају и спроведу и све оне мере помоћу којих би се, кроз ефикасну заштиту култура од болести и штеточина, допринело обезбеђењу већих и редовних приноса. Заштита биља требало је да буде нераздвајни део оних мера које карактеришу код нас процес интензификације пољопривреде и саму планску привреду. Не предузимајући борбу против штеточина и болести, велики део оног напора који наш народ, уз помоћ масовних организација и народних власти, улаже у остварење сетвеног плана, увођење нових агротехничких мера и др. неминовно би остао без очекиваног резултата. Важност задатака који се постављају пред нашу пољопривреду не допуштају да количина и каквоћа приноса који се очекују од разних култура буду у зависности од утицаја необузданих природних чинилаца, у које треба уврстити штеточине и болести, јер ове могу, као и суша и друге елементарне непогоде, да се појављују понекад са поражавајућим последицама а редовно нам наносе огромне губитке.

Сам карактер планске привреде, у нашим конкретним условима, захтева, с једне стране, да удвостручимо бригу око обезбеђења жетве и, с друге стране, претвара питање одбране усева од напада паразита на њивама сваког појединог пољопривредника у ствар општеномског значаја. То може да илуструје следећа карактеристична појава. Још од самог почетка вегетационе периоде у протеклој години заводи и управе за заштиту биља у скоро свим народним

републикама били су у толикој мери пренатрпани извештајима о појави разних болести и штеточина, те је изгледало да је 1947 година нарочито повољна за њихову масовну појаву. Показало се међутим, у већини случајева, да су се и ранијих година штеточине појављивале у сличном обиму, али се о томе није водило рачуна. Ове године, напротив, после успешно завршене сетвене кампање, повећавала се брига о здравственом стању усева, те су не само земљорадници, власници нападнутих њива, већ и месни и срески народни одбори, пољопривредни референти и др., схватајући значај обезбеђења жетве за привреду уопште, хтели благовремено предузети све потребне мере за заштиту угрожених култура. Тако је на пр. у месецу јуна јављено о масовној појави скакаваца у срезу барском, где се, на изглед, ранијих година нико није жалио на њих. Кад су међутим стручњаци пошли тамо, утврдили су, да су се последњих година скакавци у том срезу редовно појављивали у толикој мери да су неки земљорадници, у немогућности да своје културе заштите од њих, помишљали и на напуштање земљорадње.

Општи задатак заштите биља у извршењу Петогодишњег плана требало је, захваљујући измењеним економским и друштвено-политичким условима, остваривати кроз следеће конкретне задатке: указивати пољопривредницима стручну помоћ у питању сузбијања штеточина и болести и, предузимајући одговарајуће организационе мере, показати им како треба водити ту борбу. На тај начин би народне власти пружале конкретну помоћ и допринеле омасовљавању напреднијих метода заштите култура.

Треба међутим подвући, да успешна заштита пољопривредних култура претпоставља један виши ниво технике рада у пољопривреди, а често и корениту преоријентацију појединих њених грана. Не могу се одбраном култура од штеточина и болести постићи виши приноси ако пољопривреда није снабдевена потребним техничким средствима (прскалицама свих врста и др.), ако није уведена и омасовљена широка употреба разних хемиских средстава за сузбијање, ако саме културе не претстављају високо квалитетне сорте које ће дати редован и богат принос и ако се, најзад, сами пољопривредници не подигну на виши степен стручног и општег образовања. Спровођење мера заштите биља, у вези са остварењем задатака које поставља Петогодишњи план и које настаје из потребе да се осигурају резултати рада

уложеног у пољопривреди, са своје стране претставља по-
лугу за даље повећање продуктивности рада.

Као очит пример за горе постављено може послужити
воћарство које, по питању реонизације, избора сората, на-
чина гајења и приноса, претставља у нашој пољопривреди,
уопште узевши, једну од најзаосталијих грана. Нарочити
проблем претстављају црвљивост јабука, шљивина и ка-
лифорнијска штитаста ваш, пламењача шљиве и многе друге
болести и штеточине, које су, у различитим нашим краје-
вима, у толикој мери распрострањене да се то осетно одра-
жава на приносима. Сузбијање свих тих штеточина и бо-
лести претставља неодложан и важан задатак од општег
значаја. Остваривању овог задатка, међутим, стоји на путу
екстензивни начин воћарења код нас, које се тешко може
спојити са употребом машина, хемијских средстава и др.
Из тога произлази да мере одбране, чијем се провођењу
мора приступити због тешког здравственог стања воћака,
не могу да обезбеде квалитативно добре резултате, ако
истовремено не би и само воћарство преоријентисали у
правцу његове интензификације.

Сличан је случај и у ратарству, где спровођење агро-
технике засноване на напредној пољопривредној науци захте-
ва, поред осталог, обезбеђење потребне крмне базе. Тако
на пр., спровођење једне од најважнијих мера савремене
обrade земље, истовремено од великог значаја за борбу про-
тив штеточина и корова, заоравање стрништа, наилази на
озбиљне тешкоће услед екстензивног сточарења које је код
нас, највише заступљено.

Стога је врло важно увидети улогу коју игра данас код
нас спровођење мера за заштиту биља, као фактор који
пољопривреди има да доприноси нове квалитативне одлике.

Предуслов за извршење горе наведених задатака било
је, с једне стране, успостављање посебне службе за заштиту
биља, која би могла организовати и руководити сузбија-
њем болести и штеточина пољопривредних култура и оспо-
собљавање најнужнијег кадра стручњака а, с друге стране,
изналажење такве форме рада која би омогућила њихово
најефикасније остваривање.

Током 1946 и 1947 г. постепено се изграђивала служба
заштите биља у виду Управе за заштиту биља у Министар-
ству пољопривреде ФНРЈ и народних република. У не-
достатку потребног стручног кадра уопште, као и због не-
могућности да се већ у овом периоду издвоје посебно за-
дужени стручњаци за заштиту биља у нижим органима на-

родне власти, управе за заштиту биља ослањале су се, код остваривања својих задатака, на целокупни стручни и по-моћни кадар у пољопривреди.

Основна форма рада у заштити биља у овој фази са-стојала се у спровођењу организованих колективних акција масовног карактера. Ове су акције биле вођене против оних болести и штеточина које данас претстављају за нашу при-вреду највећу опасност (калифорнијска и шљивина шти-таста ваш, кромпирова златица, скакавци и др.).

Организовање масовних акција било је потребно и због тога што се против наведених штеточина не би могао по-стићи успех са појединачним и изолованим мерама.

Исто тако важан моменат, који је тражио да се орга-низују колективне акције, био је велика оскудица инвента-ра која је владала код нас, а без којег се не могу спровести прскања воћака и друге сличне мере. Тако је, на пр., у бившем Мариборском округу, који је један од на-ших најтипичнијих реона јабука, било 1946 г. укупно 46 моторних, 258 превозних и 53 леђних прскалица на 2,178.000 воћака. Исто је стање било те године у бившем Чачанском округу, такође важном воћарском реону са 3,977.500 воћа-ка, а који је располагао са 244 превозних и 584 леђних прскалица. Из ових података види се да је незнатан број пољопривредника располагао са прскалицама; па и са оним прскалицама које су биле власништво (воћарских) задруга могао се опрскати релативно мали број воћака, да су воћке одвојено прскали власници. Организујући воћаре једног рео-на у бригаде, кроз њихов колективни рад могао се макси-мално користити расположиви број прскалица, услед боље организације рада и повећања ефекта рада прскалица.

2. Кратак преглед досад спроведених масовних акција

Зими 1945/46 године организована је прва масовна акци-ја прскања воћака. У бившим окрузима Марибору (у НР. Словенији) и Чачку (НР. Србија), као и у другим мањим реонима, опрскано је током зиме против калифорнијске шти-тасте ваши око 1,332.000 стабала, првенствено јабука. Одонда се број и обим масовних акција стално повећавао и по-бољшавао у погледу организације и постигнутих резултата.

Организација и извођење масовних акција постављене су биле на планској основи. Управе за заштиту биља изра-ђивале су детаљан план који је обухватио обим акције

ПРЕГЛЕД КОЛЕКТИВНИХ АКЦИЈА ИЗВОЂЕНИХ
ОД 1945 ДО 1947 ГОДИНЕ

Година		Утрошено хемијских средстава у тонама	Помоћ државе, у дин.
1945	1. Зимско прскање воћака против калифорнијске штитасте ваши; опрскано у Србији и и словенији 1,332.000 воћака	449,6 карболинеума	1,545,810
1946	2. Механичко чишћење воћака; очишћена 4,994.331 воћка	1,9 арсен. преп. 26,9 петрол. и нафте 1,3 карболин.	200.000
1946	3. Сузбијање скакаваца у Црној Гори, Херцеговини и Македон.	20,0 арсен. препарата	4,171.000
1946	4. Сузбијање кромпирове златице у Брезницама (Словенија)	0,75 разних средстава	145.000
1946	5. Сузбијање пољских мишева у Хрватској (9 срезова) и Војводини (1 срез)	0,375 арсен. препар.	15,0 барвикола
1946	6. Сузбијање гусеница совице у Вршцу	15,0 барвикола	9,887.501
1947	8. Зимско прскање воћака у Словенији, Хрватској и Босни; опрскано 3,779.418 воћака	536,0 карболинеума	9,887.501

Година		Утрошено хемијских средстава у тонама	Помоћ државе, у дин.
	9. Механичко чишћење воћака; у свим народним републикама очишћено 27,950.500 стаб.		514.619
	10. Масовни демонстративни оглед прскања шљива против пламењаче у тамнавском срезу; опрсано 163.000 стабала	7,3 плавог камена 10,0 негашеног креча	249.223
	11. Сузбијање скакаваца у пет народних република на око 25.000 ха.	30,04 арс. преп. 768,0 мекиња 108,3 петр. и нафте 42,9 карболин.	5,763.671
	12. Масовни преглед кромпиришта ради проналажења кромпирове златице; у свим народним републикама изведено 15 прегледа		
	13. Сузбијање кромпирове златице у Словенији и Хрватској	3,45 арс. преп. 2,35 ДДТ.	2,395.523
	14. Сузбијање гусеница купусара у Лици	2,5 ДДТ	
	15. Сузбијање текуница у Илоку и Цариброду на око 150 ха површ.	110 л. сумпор угљеника	4.577
	16. Зимско прекање воћака против калифорниске и шљивине штитасте ваши до 20 XII; у свим народним републикама опрсано укупно 1,249.738 воћака	187,5 карболинеума	
	17. Зимска нега воћака; у свим народ. републ. очишћено 3,749.408		

(територија на којој се има изводити акција, број стабала који ће се обухватити и сл.), потребне количине хемијских и финансијских средстава, број људи који треба да учествују итд. Акцијама су руководиле управе преко среских руководилаца, постављених из редова пољопривредних стручњака. Главни ослонац за извођење појединих мера претстављали су бригадири, именовани од месних народних одбора и припремљени за овај задатак на краћим курсевима. Пољопривредници који су учествовали у акцијама били су организовани у бригаде и десетине.

Преглед акција спровођених у годинама 1945—1947 дат је у приложеној табели (Стр. 31 — 32)

Народне власти су, према непотпуним подацима, за извођење ових акција за протекле три године дале, у виду помоћи и кредита, укупно 25,676.925 дин. Овом свотом нису обухваћене све суме које су министарства пољопривреде имала за тај период у својим буџетима за потребе заштите биља. За 20 година старе Југославије држава је, поред трошкова за неке акције мањег опсега, за сузбијање разних штеточина издала следеће своте:

1. За сузбијање шљивине штитасте ваши 1928—32 године	2,500.000 дин.
2. За сузбијање скукаваца у Банату 1933 године	783.500 „
3. За сузбијање скакаваца у Црној Гори 1934 године	240.000 „
4. За сузбијање губара у Србији 1934 године	309.753 „
5. За сузбијање калифорнијске штитасте ваши 35/36 године	180.000 „
Укупно:	4,013.200 дин.

Неке од наведених акција треба посебно истаћи, јер су биле нарочито масовне и дале видне резултате. Најзначајнија међу њима је акција зимског прскања воћака против калифорнијске и шљивине штитасте ваши, која се изводи већ трећи пут и у којој се, из године у годину, повећава број обухваћених стабала, а сама организација стално побољшава. Док је још, у јесен 1946 године, број опрсканих стабала износио свега 131.300, опрскан је, у јесен 1947 године, десетоструки број воћака. То се најбоље види из следеће табеле:

Акција зимског прскања воћака

	Опрскано воћака	утрошено карболин у тонама	Финансијска помоћ државе
пролеће 1946	1,332.225	449,6	1,545 810 динара
јесен 1946	131.300	536,6	9,887.501 „
пролеће 1947	3,648.118		
јесен 1947	1,249.738	186,5	

Навешћемо детаљније податке о акцијама зимског прскања и зимске неге воћака по народним републикама за период јесен—пролеће 1946/47 год.

Народна Република	Опрскано	Утроше- но карб. у тонама	Новчани издаци	Очишћ. воћака
Србија	1,998.393	152,1	3,747,301,5	13,192.000
Хрватска	410.000	34,5	1,776.200	1,670.000
Словенија	980.000	290,0	2,614.000	4,174.500
Бос. и Херц.	321.525	50,0	1,450.000	8,800.000
Македонија	69.500	10,0	300.000	114.000
Укупно:	3,779.418	536,6	9,887.501	27,950.500

Ради бољег разумевања изнесених бројки треба подвући да несразмер у утрошку карболинеума према броју опрских стабала у Словенији (у односу према истим бројкама у Србији) долази отуда што су у Словенији прскане јабуке већином јако развијене круне, док су у Србији у тој акцији већином биле обухваћене шљиве, које имају знатно мању круну.

О масовности акција може да се суди према подацима из акције прскања воћака у НР Србији где је зими 1945/46 учествовало 117 екипа са 22.653 човека који су дали 119.357 добровољних радних часова; зими 1946/47 уче-

ствовало 28.712 људи који су дали 313.388 добровољних радних часова; с јесени 1947 учествовало 415 екипа са 8624 човека

Акција сузбијања кромпирове златице у Брезицама, срез Крско, је исто тако била необично масовна. Од почетка маја до краја августа 1947 у масовним прегледима, који су се редовно понављали, као и у акцијама механичког сакупљања и уништавања златице, које су биле организовали народни одбори, синдикати, народна омладина и стручно руководство акције, учествовало је укупно 174.293 човека. У овом броју обухваћене су три омладинске радне бригаде са 400—500 омладинаца који су, током 2 месеца, најактивније учествовале у масовним прегледима кромпиришта најзараженијих предела кршког среза и дале техничке екипе за прскање и запрашивање нападнутих парцела. У овом броју су исто тако укључени учесници акција претраживања кромпиришта и сакупљања златице у неколико других места Словеније. Укупно је сакупљено и уништено 179.000 јаја, 117.839 ларви и 8.071 одрасла златица.

Подаци о акцијама сузбијања скакаваца које су се 1947 г. водиле у свим народним републикама (осим Словеније) показују замашност и масовност ове борбе, од чијег је исхода добрим делом зависила судбина усева нападнутих реона.

Н. Р.	Број срезова	учеств. људи	Утрошено у тонама				Новчани издаци
			арсена	мекниња	петрол. и наф.	карбо- линум	
Македонија	12	31.843	15,3	412	—	20,7	2.881.200
Црна Гора	4	80.000	10,0	270	—	22	1.500.000
Херцег.	3	90.000	2,0	50	80	—	750.821
Србија	4	10.000	1,3	20	28,3	0,2	302.471
Истра и Вис	2		0,94	16	—	—	80.000
Укупно:	25	221.943	30,04	768	108,3	42,9	5.763.671

Основна карактеристика изведених акција састоји се у томе што су оне биле необично масовне. У акцији сузбијања скакаваца учествовало је, у свима народним републикама, 220.000 пољопривредника. У акцији прскања воћака

у НР Србији, зими 1945/46 год., у Чачанском округу учествовало је 22.650 лица. Ови подаци као и други најбоље говоре о бројном одзиву нашег пољопривредника. Он је схватио значај који организоване мере имају код нас за њега самог као и за нашу пољопривреду уопште. Потпуно је разумљиво и природно да то није ишло увек лако и без понекад оштре борбе против извесних елемената на селу. У грешке су упадали организатори акција тамо где, наишавши на „потешкоће”, нису могли или нису умели да постигну масовност акције. Тиме су показали да нису довољно схватили значај и смисао овог битног услова. Убудуће се поставља као важан задатак да се, без обзира на конкретне организационе форме, свакој акцији обезбеди масовни карактер.

Даљња карактеристика већине изведених акција састоји се у томе што су оне биле засноване на добровољном раду учесника. Пример великих добровољних радова Народне омладине, Народног фронта и др., извођених широм целе земље, био је од битног утицаја и на масовне акције у заштити биља. Многе опсежне акције, као на пр. зимско прскање воћака, не би се могле извести без пожртвовности и радног елана наших народа у периоду обнове и изградње земље. Тако су, за финансирање изведених акција, утрошене само најнеопходније своте, и то за набавку препарата, њихов превоз и покривање организационих и других трошкова. Током зиме 1946/47 г. опрскано је, у пет округа НР Србије, 1,998.000 воћака. Ефективни трошкови износе за набавку карболинеума 1,000.462,— а подвоз, награде бригадира и стручњака 2,314.871 а за амортизацију прскалица 431.978— тј. укупно 3,747.301— динар, што значи да је по опрсканој вољки утрошено нешто мање од 2— динара.

В. Значај масовних акција у заштити биља за преображај наше пољопривреде

Изведене акције имају многоструки значај.

На првом месту треба подвући да су, захваљујући досад спроведеним акцијама против калифорнијске и шљивине штитасте ваши, скакаваца, кромпирове златице, текуница, пољских мишева, пламењаче шљиве, механичког чишћења воћака и др., нашој пољопривреди отклоњени губици који би се одразили у општем смањењу приноса пољопривредних култура, као и у смањењу њиховог квалитета.

Није нимало претерано тврдити да би, у срезовима јако нападнутим скакавцима у НР Црној Гори, Херцеговини и Македонији, на већини пољопривредних површина усеви били потпуно уништени. Сваки онај који је, у пролеће 1947 године, пре почетка акције сузбијања, посматрао непрегледна јата скакаваца, од којих су нека била до 6 км. дуга и 500 м. широка, са зебњом се питао: шта ће бити од усева. Захваљујући организованим масовним акцијама у тим крајевима скакавци су уништени пре него су могли да нанесу било какву штету.

О висини штете која би настала да није вођена организована борба не може се дати ни приближан проценат, али се о њој може судити из ова два примера, узета из акције сузбијања скакаваца.

У НР Црној Гори, према процени стручњака, сачуване су пољопривредне културе у вредности од 150,000.000.— динара.

У НР Македонији, само на подручју реонске дуванске станице Прилеп, рачуна се да су скакавци могли нанети штету од 170 милиона динара.

Овим се, као што је већ речено, не исцрпљује значај изведених акција. Познато је да наш пољопривредник, опште узевши, не само слабо познаје мере за сузбијање штеточина и болести, већ се и односи нехатно према томе питању, те помишља на потребу њиховог уништавања обично онда када је већ прекасно. Уколико пак и примењује неке мере борбе, оне су често примитивне, неефикасне и претстављају нерационално трошење енергије. У такву категорију мера борбе спада код нас врло омиљено „ћерање скакаваца у чаршаве”. Осим тога се, још прошле године, могло наићи у Македонији на поједине гајаче дувана који су са члановима породице из дана у дан грањем и капутима одбијали навалу скакаваца од својих њива (и терали их на суседну њиву). Овакве врсте и начини борбе са болестима и штеточинама, условљени економско-друштвеним приликама наше недавне прошлости под којима је живело наше сељаштво, нису могли да створе код њега веру у могућности стварно ефикасне заштите његових усева од болести и штеточина. То и објашњава пословично „неповерење сељака према свему новом и њему непознатом.” (У овом се чланку, с обзиром на његов предмет, примерима из заштите биља илуструје низ општих појава).

Колико су „заосталост”, „конзервативност” и сличне појаве условљене датим друштвеним уређењем најбоље може да послужи искуство стечено у Новој Југославији, поред осталог и по питању заштите биља.

Поново ћемо, за илустрацију тога, навести акцију сузбијања скакаваца у НР Црној Гори. Најживља борба вођена је од 25 априла до 15 маја и завршила се потпуним успехом. Захваљујући организованости акције, ефикасној помоћи коју су пружиле народне власти почевши од Претседништва владе до месних Н.О.-а, залагању ангажованог стручног кадра на челу са стручним руководством, а првенствено самој масовности спроведене акције, овај релативно кратки период од свега 20 дана био је довољан да све учеснике акције (око 80.000 људи) увери у ефикасност савремене методе сузбијања помоћу затрованих мамаца, да прикаже ништавност свих „аргументата”, против њихове употребе и да, на тај начин, да одлучан ударац „чаршавима”, враћањима и сличним појавама.

Овде треба истаћи огромни пропагандни значај што су га имали резултати ове акције не само на широке слојеве пољопривредника, већ и на саме стручњаке-агрономе.

Сузбијање скакаваца у НР Црној Гори може да послужи као пример како се кроз једну масовну акцију могу да провере резултати научног рада. Без те провере у широкој пракси, макар колико изгледали научно засновани, резултати истраживачког рада не могу бити сигурна основа за рад. Ово је нарочито важно због тога што, при решавању било ког актуелног проблема, врло често постоје различита па чак и супротна мишљења о којима тек широка пракса може дати дефинитиван суд и одбацивати погрешне методе које често неки стручњаци препоручују из перспективе своје лабораторије или ослањајући се на своје огледе и лично „искуство”.

Што се тиче самог пропагандног значаја појединих акција треба подвући да се одјек постигнутих резултата испољавао често у току самог извођења појединих мера борбе. И овде се као пример може навести акција сузбијања скакаваца, кад је успешна борба у Црној Гори показала и другим републикама да се огромна скакавчева јата могу у потпуности уништити, што у тим крајевима дотада није успевало. Изведене успеле акције сузбијања разних штеточина показале су пољопривредницима, и у оним крајевима који нису били обухваћени, да и против најопаснијих и најмасовнијих паразита постоје ефикасна средства и да ре-

зултат постигнут на другом месту даје и њима перспективе успешне одбране култура.

Ове акције увериле су најшире слојеве пољопривредника у могућност ефикасне борбе; оне су им показале да постоје успешне методе сузбијања и да су данас, уз помоћ народних власти и стручњака, те методе и њима приступачне.

Штампа код нас, нажалост, није још у довољној мери допринела популаризацији резултата акције. Служба за заштиту биља, са своје стране, није у довољној мери искористила у ту сврху богат материјал (подаци, фотографије и др.) којим располаже.

Необично важан значај проведених масовних акција састоји се још и у том што се, под нашим условима, на тај начин најбрже може остварити преношење тековина науке у широку праксу. Неоспорно је да би се појединачним убеђивањем „напреднијих“ пољопривредника или примером „угледних имања“ необично споро остварио прогрес у пољопривреди, док наш Петогодишњи план тражи брз темпо развоја, поготово што пољопривреда претставља код нас најзаосталију грану привреде.

Примера ради навешћемо једну масовну колективну акцију која најбоље илуструје могућности брзог омасовљења савремених метода рада. Пламењача на шљиви наноси велике губитке у скоро свим шљиварским реонима и претставља озбиљан привредни проблем. Захваљујући досад спроведеним истраживањима успело се утврдити повољан моменат за прскање шљива, који је временски јако ограничен, тако да прскање треба брзо извести. У циљу омасовљења пронађене методе организован је, априла 1947 године, масовни демонстративни оглед прскања шљива у срезу тамнавском. После детаљних припрема изведена је акција прскања у којој је учествовало 1920 пољопривредника, те је, уз пуну помоћ народних одбора и масовних организација под стручним руководством агронома, опрскано за свега 2 дана 163.000 воћака. Воћари тога среза, који се налази у једном од најважнијих реона нашег шљиварства, могли су на личном искуству да се увере у ефикасност примењене методе, јер су опрскани шљивици били здрави, док је на оближњим неопрсканим воћкама лишће било нападнуто безбројним пегима пламењаче, услед чега је пре времена опало. Воћари суседних срезова сазнали су за ову

акцију и са интересовањем пратили њене резултате, тако да је изведена акција имала необично јак одјек у читавом крају.

Из доле наведеног прегледа види се колико је, у току последње две године, спроведено масовних акција из заштите биља. У њима је учествовало десетине хиљаде земљорадника који су, под стручним руководством агронома и бригадира оспособљених нарочито за то, имали прилике да лично учествују у разним мерама сузбијања и да се увере у неопходност провођења мера које су им дотада биле непознате, или према којима су се односили с неповерењем.

Нарочито треба истаћи акцију механичког чишћења воћака. Ову је меру досад практиковао само мали број „напредних“ воћара, док су воћке већином биле запуштене, са неуређеном круном и заражене разним болестима и штеточинама. Кроз организовану акцију омасовила се зимска нега воћака. Најшири слојеви пољопривредника у свим народним републикама упознали су се са значајем и потребом провођења те мере, упознали су се са техником чишћења воћака од гусеничних гнезда, мумифицираних плодова, проређивања круне и сл., а у току припреме и извођења акције извршено је снабдевање многих наших крајева најпотребнијим воћарским алатом и на тај начин дат је потстрек за његову масовну производњу код нас. Кроз ову масовну акцију допринело се стварању услова за боље здравствено стање воћака и повећање приноса ове важне гране пољопривреде. Упознавши се са потребом и користима зимске неге воћака, већина пољопривредника који су у протеклим двема годинама на ораганизован начин били обухваћени акцијом убудуће ће и сами да примене ту меру у својим воћњацима.

Овде желимо да подвучемо да је масовност онај битни услов којему треба да одговара једна организована акција како би могла да одигра улогу повезивања науке и праксе и брзог преношења савремених метода рада у пољопривреду, што је за нас данас од пресудног значаја.

Овде се нећемо детаљније упуштати у питање задатака Управе за заштиту биља у погледу руковођења, оперативне евиденције, благовременог обезбеђења хемијских средстава и апарата, превозних средстава и др. и од чијег правилног постаљања и извођења зависи у великој мери успех акција.

На крају се може подвући, како колективне масовне организације, у склопу других мера које предузимају народне власти, и у овој фази развитка наше привреде могу да послуже као пример како се у пољопривреди, упркос постојећих објективних и субјективних тешкоћа, могу да решавају крупни проблеми, чије остварење Петогодишњи план ставља пред пољопривреду.

У тим акцијама међутим не треба видети нешто друго до једну од форми рада којом треба и може да се допринесе бржој преоријентацији наше пољопривреде; затим што већем омасовљењу савремених метода рада у њој, чиме акције постају нарочита школа за широке слојеве пољопривредника; као и друго о чему је већ говорено. Ове форме рада, као што се видело, могу да играју данас важну улогу у пољопривреди, јер одговарају нашим конкретним условима и могућностима рада из којих оне и произлазе, а које ће се у будућности, под новим условима, и саме мењати.

На крају се може подвући да планске и организоване масовне акције претстављају данас код нас једну од оних мера којима се, на почетку остварења Петогодишњег плана, доприноси повезивању пољопривредне производње на распарчаном ситном поседу са планском привредом.

4. Основни недостаци у досадашњем раду на заштити биља

Већ је раније споменуто како се онај опсежни програм појединих акција заштите биља могао да планира и оствари захваљујући искључиво широком одзиву пољопривредника као и помоћи коју су пружале како масовне организације тако и одбори народне власти. Стога се овде нећемо задржавати на случајевима несхватања значаја акције, на случајевима њихове недовољне организованости и припремљености и томе слично, а који су били локалног карактера. О овим појавама писала је дневна штампа која је пратила развој акција, и оне су у већини случајева благовремено отклањане.

Овде нећемо говорити ни о недостацима који нису специфични за заштиту биља, као што на пр. питање свиденције претставља општу слабост у читавој пољопривреди и које ни заштита биља није могла да реши са више успеха, чак ни у односима између Министарства пољопривреде ФНРЈ и министарстава народних република.

Овде ће се истаћи недостаци који су општи за читаву службу заштите биља, као и неправилна схватања која су се испојила у току протеклог рада.

Управо за заштиту биља у министарствима пољопривреде имала су, као главни оперативни задатак, да организују и руководе масовним колективним акцијама. Концентришући сву своју пажњу на та питања запоставиле су низ других важнијих проблема.

Требало је, на пр., да оне указују систематску помоћ пољопривредницима код сузбијања оних болести и штеточина које претстављају код нас више или мање редовну појаву, али које нису биле обухваћене организованим акцијама. Ту помоћ је требало указивати давањем стручних упутстава за сузбијање, као и старањем око обезбеђења потребних хемијских средстава. Управе међутим нису у потпуности оствариле тај задатак, с једне стране зато што нису у довољној мери успоставиле организовану везу са тереном (преко обавештајне службе), а с друге стране што инсу увек и благовремено подузимале потребне мере кад им је јављено о појави ове или оне штеточине.

Управе нису уопште посветиле потребну пажњу сељачким радним задругама, које треба да одиграју значајнију улогу при преображају наше пољопривреде. Не схватајући важност те улоге, управе се нису повезале са сељачким радним задругама и нису радиле на томе да их укључе у организоване акције, у којима чланство задруге може да претставља значајан фактор при проширивању и побољшавању самих акција. Услед непоклањања довољне пажње задругама, на задружне масе није на организован начин пренето богато искуство које је кроз досадашњи рад на заштити биља стечено код нас.

Ни са државним пољопривредним имањима нису управе оствариле организовану сарадњу. Имања нису знала да треба и да могу да се обрате управама или заводима за заштиту биља, тако да, остајући без стручне помоћи, имања по правилу нису показивала никакав напредак по питању заштите култра, што по свом данашњем карактеру које имања имају код нас у пољопривреди претставља пропуст и једних и других.

Као даљни и крупан недостатак управа за заштиту биља, а који произлази делом из недовољног схватања карактера рада на заштити биља од стране неких министарстава пољопривреде, треба истаћи тенденцију која се била развила у правцу формирања службе за заштиту биља

као потпуно самосталног сектора и која се, у досадашњем раду, испољавала у различитим формама.

Управе за заштиту биља при извршавању својих планских задатака, истина, могу и треба да се ослоне на све органе пољопривредне службе на терену, али никакве широке акције не могу се провести ако се, с једне стране, остварење тих задатака не укључи у једну целину са осталим планским мерама у пољопривреди, и ако се, с друге стране, одговарајућим организационим мерама не постави спровођење крупних задатака као важан привредни задатак народних одбора и масовних организација. Укратко, масовне акције и у заштити биља не могу бити успешно остварене ако се њихово постављање и извођење ограничава и ослања на стручне снаге, на „органе” службе за заштиту биља (стручњаке управа, руководиоце акција у срезovima, бригадире и др.).

Наведено неправилно схватање начина рада и самог карактера заштите биља у овој фази одразило се још и на тај начин, што су неке управе настојале да задатке који су стајали пред њима обављају „по линији заштите биља”. Тако су масовне акције планирале управе већином без везе са другим секторима пољопривреде. Ово је нарочито дошло до изражаја код планирања акција за заштиту воћарства. Сектор у министарствима који је радио на унапређењу воћарства није сарађивао на тим питањима и имао је обично своје посебне планове. Осим тога, управе су планирале акције у својим канцеларијама, а среским народним одборима достављале планове за извршење.

Ова је околност, поред других момената, била од нарочитог утицаја на однос неких народних одбора према извођењу разних акција. Такви су одбори сматрали да је успостављањем организација акције (именовање руководиоца и бригадира, издавање наредби и сл.) завршена њихова улога. Не увидевши сву далекосежност резултата које је требало постићи и не схватајући у довољној мери значај организовања масовних акција уопште, они су тиме врло често показивали да и своје друге задатке у питању пољопривреде и привреде уопште не схватају правилно. У току остварења задатака који су били постављени појединим акцијама развила се борба око питања односа према тим задацима и уколико се та борба заоштравала дошло је већином до промена тог неправилног става код народних одбора и појединих функционера, чиме се допринело самом учвршћивању народних одбора. Борба против скака-

ваца, а нарочито акција сузбијања златице у НР Словенији, даје низ примера за горе речено.

У настојању да преброде тешкоће које су произлазиле из недовољног заузимања појединих народних одбора, неки су стручњаци (чиновници министарстава, пољопривредни референти и др.) задужени у акцији, са своје стране упадали у разне грубе грешке тиме што су показивали тенденцију да уопште заобиђу народну власт или према њој заузимали неправилан став.

Тенденција рада „по линији заштите биља” испољила се и на тај начин што су министарства упућивала на терен само стручњаке из управа, чак и кад се радило о необично важним проблемима, на пример сузбијање скакаваца, проналажење и уништавање кромпирове златице и др.

Са огре наведеним желимо да укажемо на један општи недостатак који се, као што је већ речено, испољавао у различитим формама, од којих су само неке као најтипичније изнесене. Насупрот томе, треба истаћи правилно схватање рада и успешно извршавање задатака од стране Министарстава пољопривреде народних република, као и већине среских и месних народних одбора, о чему најречитије говоре резултати који су дати у табеларном прегледу.

Неправилно схватање карактера рада на заштити биља испољило се и у својој другој крајности у неким народним републикама, у којима је тај рад дуго времена био сведен на дужност једног или неколицине референата у једном одељењу министарства пољопривреде, а у којима понегде још и данас, судећи бар по резултатима, управе за заштиту биља постоје само формално. Требало је, уосталом, доста времена док се у министарствима пољопривреде појединих народних република приступило организовању управа за заштиту биља, премда је тај задатак био постављен још у 1946 години. Аргумент који се обично наводио, да нема стручног кадра, само је показао да није била схваћена суштина задатака које заштита биља данас има, а који су првенствено организационе и васпитне природе. Овде треба навести и такве појаве које су уосталом делом већ уклоњене као што је тежња да се у Управи за заштиту биља окупи већи број стручних снага од којих, с обзиром на задатке које су управе биле у стању конкретно да свршавају, већина није радила друго до чисто административне или техничке послове, док су, с друге стране, обласни од-

бори у Космету и Далмацији били без лица задуженог по заштити биља.

Из свега изложеног произлази да је у новој Југославији на пољу заштите биља учињен крупан корак напред. Служба за заштиту биља, упркос недостатака и грешака, обележила је пут ка решавању важног проблема ефикасне заштите пољопривредних култура од болести и штеточина и постигнутим резултатима допринела решавању задатака који стоје данас пред пољопривредом.

Организовање масовних акција претстављало је, у исто време, једну форму мобилизације снага широких слојева пољопривредника за активно и колективно решавање проблема обезбеђења сировинске и прехранбене базе, неопходне за остварење петогодишњег плана. Активизирање радног сељаштва за организован, масовни и свесни наступ против заосталости у пољопривреди, против неповољних природних фактора итд., најзад као и против оних елемената на селу, који, у разним видовима, покушавају да се супротстављају решавању основног проблема народних маса — подизању животног стандарда, јесте у крајњој линији основна и битна карактеристика досад спроведених акција у заштити биља. На тај начин оне су, уколико су носиле карактер организованости и масовности, биле школа не само уско-стручне природе, већ и од опште политичког значаја.

Наш народ је, на крају, у склопу са осталим мерама које су предузеле народне власти, спроводећи на масовној бази организовано сузбијање болести и штеточина, које је раније у толикој мери било занемарено код нас, повео одлучну борбу против заосталости и стихије која је преовладала у нашој пољопривреди. У 1948 г., захваљујући све већем јачању државног и задружног сектора и све ширем ангажовању народне омладине на сектору пољопривреде, наш народ ће, и на том пољу, обележити нове победе у социјалистичкој изградњи земље.

5. О основним задацима у вези са организовањем масовних акција у заштити биља

Из досада изложеног јасно произилазе основни задаци које треба остварити да би се отклонили недостаци и да би се, на тај начин, могли постићи бољи резултати.

а) Народни одбори, својим ауторитетом и личним ангажовањем одговорних функционера, треба да помогну извођењу масовних акција и да их унесу у програм својих планских задатака;

б) управе треба у првом реду да развију свој рад у смислу оперативног руковођења акцијама и да тиме замене административне мере пружањем стварне организационе и стручне помоћи терену. Јасно је да ће управе моћи да испуне предњи задатак само у зависности од решења проблема евиденције;

в) организоване масовне акције планирати и изводити као део општег плана мера које се изводе у пољопривреди;

г) разрада оперативних планова акција не сме да се ограничи на управе, већ се она мора извршити у среским народним одборима, који треба такође да обезбеде финансијска средства, потребна за остварење плана;

д) стручно особље које ће бити ангажовано у разним акцијама треба да буде стручно припремљено и да неуморно ради на подизању акција на већој стручној висини;

ђ) масовне организације треба да се укључе у акције, популаришући њихове циљеве и значај међу најшире слојеве пољопривредника, стављајући своје кадрове на расположење за обављање одговорних функција. Без пуне помоћи масовних организација не може се постићи масовни карактер неке акције. Нарочит значај припада народној омладини, која својим учешћем треба да допринесе јачању радног елана и прогреса на селу. Помоћ од масовних организација треба тражити плански и на време;

е) задружне организације (срески, савезни и др.), које су заинтересоване у томе како ће успети пољопривредна производња, треба да се заложу за највеће мере за успешну заштиту пољопривредних култура од болести и штеточина.

Ing. Mauricije Magašič

пomoćник Ministra poljoprivrede FNRJ

ZADACI SEMENSKЕ SLUŽBE

Uloga semenarstva u odnosu na stanje pre rata iz osnova se izmenilo. Obezbeđenje poljoprivrednika dobrim i kvalitetnim semenom postalo je stalna briga naše narodne vlasti.

U staroj Jugoslaviji proizvodnja semena prepuštena je privatnim veleposednicima, malom broju zadruga i drž. dobara, a otkup i prodaja raznim trgovačkim firmama, kojima je bio jedini cilj zarada. Međusobna konkurencija tih trgovačkih firmi dovodila

je do nesolidnosti, a ponekad i do falsifikata na štetu proizvođača.

Izvesni rezultati postignuti u proizvodnji novih sorata žitarica i industrijskih kultura na veleposedima nisu doživeli široku praktičnu primenu i vrlo retko su izlazili van okvira poseda. Sve veća tendencija, neposredno pred rat, da se bave proizvodnjom najrentabilnijih kultura dovela je do zastoja u radu na selekciji i proizvodnji semena.

Mali broj selekcionih stanica i državnih dobara, usled nemogućnosti planskog rada, birokratskog rukovođenja i slabe koordinacije, bez ikakve veze sa seljačkim gazdinstvom, nisu mogli primenjivati u širokoj praksi ni one uspehe koje su postigli. Jasno je, da, pod takvim uvetima, velika većina seljaštva, prepuštena sama sebi, nije mogla koristiti dobro seme, što je, osim već poznatih drugih faktora, znatno uticalo na smanjenje proizvodnje.

Posledica ovakvog stanja u proizvodnji i snabdevanju semenom bila je, da predratna Jugoslavija svake godine uvozi velike količine naročito povrtlarskog i drugog semena iz inostranstva. Samo 1939 godine izdato je oko 44,000.000 dinara za uvoz raznog semena.

U takvim prilikama pravilna proizvodnja, otkup i raspodela semena bili su nemogući, a o reoniranju sorata nije se moglo ni pomisliti.

Tokom rata uništene su postojeće selekcije industrijskih kultura, sorte žitarica još su se više izmešale, a proizvodnja semena povrtlarskog i krmnog bilja skoro je potpuno zastala.

Posle oslobođenja stvorene su ogromne mogućnosti punog razvoja semenarstva. Seme je prestalo biti izvor profita nesavesnih trgovaca i špekulanata, te postalo jedno važno sredstvo proizvodnje u rukama našeg seljaštva.

U prilikama neposredno posle oslobođenja, u periodu obnove zemlje, glavni zadatak semenske službe bio je obezbeđenje potrebnih količina semena za zasejavanje svih planom predviđenih površina, koristeći se većim delom zalihama merkantilne robe. U tom periodu, koji je više protekao u organizacionim pripremama, obavljali su se uglavnom trgovački poslovi oko snabdevanja, dok se o kvalitetu semena, organizaciji proizvodnje i ostalim stručnim zadacima manje vodilo računa.

Tokom godine 1946 pojedine narodne republike, a naročito NR Hrvatska, pokazuju punu inicijativu u osnivanju semenskih preduzeća — semenskih centrala — koje se odmah povezuju sa državnim dobrima i zadrugama, te stiču prva iskustva u proizvodnji, otkupu i raspodeli semena. U NR Sloveniji organizovana

je Državna semenara, a u NR Srbiji trgovačko preduzeće „NOVA BRAZDA“, koje ne služi samo nabavci semena.

Godine 1946 učinjen je prvi korak ka podmirivanju kvalitetnim semenom. Pravilno je shvaćeno da će se, upotrebom dobrog kvalitetnog semena, postići najbrži rezultati u povećanju prinosa. Po prvi put izvršeno je u većim razmerama, odabiranje useva u vegetaciji — aprobacija. U svim narodnim republikama formirane su stručne komisije aprobatora, koje su radile po uputstvima dobivenim na konferenciji agronoma selekcionara i semenara, održanoj početkom juna 1946 godine u Novom Sadu. Na osnovu dobivenih uputstava i praktičnih vežbi, održanih pod rukovodstvom naših najboljih stručnjaka, formirano je oko 70 komisija za izdvajanje useva, koje su još u doba vegetacije izdvojile oko 1.600 vagona najboljih useva žitarica i drugih kultura. Za otkup semenske robe sa tih useva obezbeđeni su specijalni krediti u svrhu premiranja proizvođača.

Znatni naponi učinjeni su i na državnim dobrima, koja su u to doba, uzela na sebe gotovo svu proizvodnju industrijskih kultura, veći deo proizvodnje povrtlarskog semena i proizvodnje semena žitarica.

No usled neshvatanja važnosti semenske službe i kao posledica slabe organizacije učinjeni su i znatni propusti.

Odabiranje i klasiranje useva za potrebe semena, gotovo u svim narodnim republikama, nije izvršeno dovoljno, stručno, a usled pomanjkanja otkupnih preduzeća — semen. centrala — blokirano seme nije se u potpunosti moglo otkupiti. U NR Makedoniji stručne komisije blokirale su oko 170 vagona semena žitarica, a otkupljeno je svega 65 vagona. Veliki broj sreskih narodnih odbora nije vodio dovoljno računa o poništenju lokalnih izvora semena i o pojavama špekulacija sa semenom. Posledica toga bila je da pojedini srezovi trebaju više semena nego što im je potrebno i da se dodeljeno seme koristi u konzumne svrhe. Kao krupan nedosatak semenske službe u 1946 godini bio je i taj što se na vreme nisu blokirale potrebne količine jarih žita, usled čega nije mogao biti izvršen plan proletnje setve belih žita, a naročito zobi, što je dovelo do ogromnog povećanja površine pod kukuruzom.

U 1947 godini, prvoj godini naše Petoljetke, postavljeni su pred semensku službu novi krupni zadaci. Te zadatke jasno je podvukao u svom govoru pred Narodnom skupštinom drug Tito:

„Država se mora brinuti da seljaci imaju obezbeđeno svakorsno sjemenje dobrog kvaliteta, a da bi to bilo moguće potreban je plan, potrebno je znati koje kočiline i kakvog je sjemena potrebno seljacima.“

Iz tih reči jasno proizilaze zadaci postavljeni pred semensku službu: povećati proizvodnju semena, popraviti mu kvalitet i omogućiti mu masovnu primenu. Da se to postigne pred rukovodstvo semenske službe u 1947 godini postavljen je zadatak: organizovati semensku službu u svima narodnim republikama, proizvesti dovoljne količine semena industrijskih kultura u svrhu obezbeđenja sirovina našoj industriji, obezbediti kvalitetno seme žitarica i dovoljno povrtarskog semena radi povećanja proizvodnje artikala masovne potrošnje i obezbeđenje semena krmnog bilja u cilju proširivanja površina i stvaranja krmne baze, neophodno potrebne za daljni uspešni razvoj našeg stočarstva.

U postavljenom zadatku postignuti su izvesni uspesi i pored krupnih nedostataka koji još uvek postoje u semenskoj službi.

U godini 1947 pokazan je naročiti uspeh u proizvodnji semena industrijskih kultura. Gotovo sve glavne kulture: suncokret, konoplja, šećerna repa i druge, osim semena lana, obezbedene su. Naročito treba podvući uspeh u proizvodnji semena konoplje, jer po prvi put nećemo morati da ga uvozimo.

U proizvodnji semena žitarica takođe je učinjen znatan korak napred. U celoj državi aprobirale su stručne komisije i otkupile:

- 3.219 vagona pšenice
- 244 vagona raži
- 596 vagona ječma
- 363 vagona zobi
- 1.700 vagona kukuruza.

Prema planu reoniranja sorata zasejano je sortnim žitima, dobivenim putem aprobacije i izdvajanja, oko 7% površina, što će uticati na povećanje prinosa i na dalje proširivanje tih kultura u sledećim godinama.

Potrebno je istaći da se ovih godina izvršilo na državnim dobrima umnožavanje izvesnih dragocenih sorata žitarica, kao što je oplemenjeni prolifik, važan za brdske predele, ječam, raž sorte petkus i zobi „zlatna kiša“ i „hatvan“, kao i Korićeve pšenice U 1, U 14 i U 16.

Naročito treba podvući ulogu državnih poljoprivrednih dobara koja su, prošle godine, proizvela 1.600 vagona kvalitetne semenske pšenice i velike količine heterozis semena, te seme raznog povrtarskog i krmnog bilja.

Tokom 1947 godine proizvedeno je križanjem 12 kombinacija raznih sorata kukuruza „heterozis seme“, od kojih je već pre prof. Tavčar ispitaio kombinaciju križanja „hrvatica“, „osmak“. Tokom ove godine zasijaće se površina od oko 240.000 ha proizvedenim heterozis semenom, a koncem godine moći će se ustanovi-

viti stvarna vrednost ostalih kombinacija, što će nam omogućiti da, tokom 1949 godine, zasejemo mnogo veće površine i znatno povećamo prinose kukuruza. Isto tako potrebno je naglasiti da je, tokom 1947 godine, proizvedeno oko 1.000 vagona čistog sortnog semena kukuruza, koje će poslužiti kao polazni materijal za daljnju selekciju i kao roditeljski parovi za proizvodnju heterozis semena. Zahvaljujući aprobaciji izvedenoj u godini 1946 i 1947 izabran je najbolji sortni materijal kukuruza, iz kojeg ćemo, stalnim odabiranjem u masi i umnažanjem, moći dati proizvođaču dobro sortno seme.

U proizvodnji povrtarskog semena takođe su postignuti izvesni rezultati. U prošloj godini proizvelo se povrtarskog semena daleko više nego u 1946 godini. Samo savezna poljoprivredna dobra proizvela su 166 vagona raznog povrtarskog semena, dok su 1946 godine proizvela svega 4 vagona. Posebno treba istaći uspeh proizvodnje povrtnog semena saveznog dobra Čoka, koje je uprkos suše u potpunosti izvršilo plan proizvodnje povrtarskog semena. Zadovoljavajuće rezultate u proizvodnji povrtarskog semena postigla su državna dobra u Sloveniji, a u manjoj meri i u Hrvatskoj.

U proizvodnji semena krmnog bilja i trava, osim proizvodnje semena graška i graorice na saveznim i pokrajinskim dobrima u Vojvodini, lupine, prolešnjeg graška i graorice u Hrvatskoj i lucerke u Srbiji, nisu postignuti povoljni rezultati.

Proizvodnji travnog semena nije se posvetilo dovoljno pažnje. Osim proizvodnje oko 2 vagona raznog travnog semena u reonskim poljoprivrednim stanicama Križevci, Božjakovina i dr. i manje proizvodnje u NR Sloveniji, gotovo ništa nije poduzeto.

Radi nedovoljnog razumevanja i neshvatanja važnosti semearstva došlo je do neravnomernog razvitka semenske službe u pojedinim narodnim republikama, a gotovo ni u jednoj nije se obezbedio dovoljan broj kadrova potrebnih za pravilno izvršenje zadataka.

Dok je u Hrvatskoj i Sloveniji, zahvaljujući većem zalaganju, semenska služba, povezujući se sa sreskim narodnim odborima i zadrugama, stekla izvesna iskustva u radu, u NR Srbiji semenskoj službi počelo se posvećivati više pažnje tek polovinom 1947 godine. U NR Bosni i Hercegovini i NR Makedoniji poduzimane su ozbiljnije mere tek pred kraj prošle godine. U NR Crnoj Gori još ni danas semenska služba nije organizovana.

U samim zemljoradničkim zadrugama proizvodnja i otkup semena nisu postavljeni kao jedan od osnovnih zadataka, što je i dovelo do pojave da narodne republike ne koriste dovoljno zadruge u proizvodnji, otkupu i raspodeli semena.

Posledica ovakvog organizacionog stanja, a naročito slabo iskustvo i nedovoljna saradnja sa narodnim odborima i zadrugama, jedan je od osnovnih razloga svih teškoća koje su se pojavljivale tokom godine u semenskoj službi.

Uprave semenske službe, stvarajući semenska preduzeća, koncentrisale su svu pažnju njihovom osposobljavanju, a da su pritom zanemarivane masovne akcije koje treba da se sprovedu preko sreskih i mesnih narodnih odbora. Gotovo nijedna narodna republika nije šire sprovodila akciju lokalnog podmirivanja semena putem zamena, pozajmica, nije rukovodila širokom akcijom zaprašivanja semena pred setvu, već se ograničila samo na tretiranje one semenske robe koja je prošla kroz semenska preduzeća.

Komisije za aprobaciju nisu dovoljno ozbiljno shvatile svoj zadatak. Aprobacija je izvršena u doba pred žetvu, a dešavalo se da su komisije aprobirale već pokošene useve žitarica. U NR Bosni i Hercegovini, u jeku izvršenja aprobacije, stručnjaci su povučeni na rad u Ministarstvo, a u NR Makedoniji aprobirane su gotovo sve postojeće sorte žitarica i time, u stvari, i dalje se održalo postojeće šarenilo sorata na terenu. Gotovo nijedna narodna republika nije vodila stalan registar aprobiranog materijala, otkupa i raspodele, usled čega ni sami agronomi u srezu ne znaju koja je pšenica zasejana, kakvi su joj kvaliteti i u čemu se razlikuje od domaće. Greška je gotovo svih narodnih republika što aprobaciju smatraju prolaznom merom, umesto kao stalnu potrebu kojom se najbrže dovodi do povećanja prinosa.

Državna dobra, zadužena za proizvodnju povrtarskog semena, nisu sva podjednako shvatila važnost tog zadatka. Zemaljska poljoprivredna dobra NR Srbije podbacila su u planu proizvodnje povrtarskog semena. Savezna dobra Belje i Kosančić nisu ostvarila plan setve za proizvodnju povrtarskog semena, a dobar deo plodova namenjenih proizvodnji semena iskorišten je u konzumne svrhe.

Proizvodnji zdravog semenskog krompira nije se posvetilo dosta pažnje, iako su postojale dovoljne mogućnosti. Osim aprobacije oko 700 vagona krompira i kontrahiranja uvezenog holandskog krompira, vrlo malo ili gotovo ništa nije učinjeno po organizaciji stanica za selekciju krompira i određivanje reona za semensku proizvodnju.

Seme krmnog i travnog bilja, od naročite važnosti za proširenje krmne baze, trebalo je uglavnom obezbediti blokiranjem površina preko mesnih narodnih odbora, a uz pomoć masovnih anfašističkih organizacija. Međutim, čitava akcija nije bila dovoljno razrađena niti pripremana, a mesni narodni odbori i frontovske organizacije uopšte nisu bili upoznati sa važnošću te akcije.

U otkupu semenske robe takođe je izvršen čitav niz propusta. Da bi lakše došla do semena, semenska preduzeća nisu se dovoljno trudila da u većoj meri ugovaraju proizvodnju na privatnom sektoru, usled čega nisu u potpunosti korišćene sve postojeće mogućnosti u proizvodnji semena. Usled nedovoljne saradnje sa otkupnim organima, Ministarstvo trgovine došlo je do čitavog niza nedostataka. Žitarice aprobirane od naših komisija delimično su otkupljene od organa trgovine i pomešane sa ostalom merkantilnom robom. U NR Hrvatskoj, usled nedovoljne koordinacije rada sa Ministarstvom trgovine, podeljene su veće količine jarih žitarica preduzećima i ustanovama koje su mogle biti snabdevene ozimnim žitaricama ili kukuruzom. U NR Crnoj Gori i u godini 1947 izmešane su u magacinima trgovine jare i ozime žitarice. Usled nedovoljne koordinacije rada aprobirani i odličan holandski krompir delimično otkupljuju organi trgovine za merkantilnu potrošnju, zbog čega se ne može izvršiti u potpunosti plan otkupa semenskog krompira. Posledica ovakvog rada biće da će se za seme morati koristiti loša merkantilna roba.

Jedan od najkrupnijih nedostataka koji se pojavio kao uzrok administrativnog rešavanja, slabe operativnosti i nedovoljne povezanosti sa otkupnim aparatom i narodnim vlastima, jeste način trebovanja i raspodele semena.

Potrebe semena prikupljane su administrativnim načinom, a često i putem oglasa, što je dovelo do toga da pojedini srezovi traže više semena nego što im je potrebno, pa da sa prvom revizijom znatno smanje svoje trebovanje. Posledica ovakvog rada dovodi do nestalnosti u trebovanju, što čini ogromne smetnje u pripremi za plansku raspodelu semena, kao što je bio slučaj u proleće i jesen 1947 godine.

I u samoj raspodeli semena bilo je većih nedostataka. Zbog propusta u otkupu menjao se, pred samu setvu, plan raspodele semena i na taj način stvorene su poteškoće u određivanju stvarnih potreba u semenu. Tok prečišćavanja i organizacija transporta do proizvođača nije bila dovoljno pripremljena, što je dovelo do zakašnjenja u raspodeli semena. Sreski narodni odbori, umesto da izvrše sve prethodne pripreme u najtesnijoj saradnji sa mesnim narodnim odborima, izdavali su seme direktno proizvođačima, što je dovelo do špekulacija sa semenom i stihijnog odvijanja raspodele.

Potrebno je naglasiti da još uvek nije posvećeno dovoljno pažnje prodaji na malo povrtarskog semena preko državnih i zadružnih prodavnica.

Nedovoljna saradnja i neprecizirana raspodela zadataka selekcionim stanicama i državnim dobriva uzrok je nerešavanja

čitavog niza problema od značaja za dalje učvršćenje semenarstva u širem smislu, kao što je pitanje proizvodnje elita povrtarskog semena, semena krmnog bilja, semena trava, njihovog daljeg umnažanja i dr.

Radi uklanjanja svih dosadašnjih propusta i izvršavanja zadataka postavljenih u drugoj godini Petoljetke potrebno je preduzeti čitav niz mera.

U prvom redu obezbediti, s obzirom na ogroman značaj semenske službe, dovoljan broj najboljih kadrova koji će, svojim organizatorskim sposobnostima, snalažljivošću i upornošću, otkloniti sve sadanje nedostatke.

Putem kurseva i predavanja potrebno je obezbediti dovoljan broj srednjih i nižih kadrova, pomoću kojih ćemo osposobiti službu u srezu i upoznati našu seosku omladinu sa važnošću i ulogom semenarstva.

Delokrug rada Uprave semenske službe mora biti usmeren na sva tri sektora: državni, zadrudni i privatni. Svako odvajanje i usko ograničavanje rada samo sa preduzećima pogrešno je. Uprave službe treba osposobiti za obuhvatanje problema u celini, oslanjajući se u radu na narodne odbore i frontovske organizacije, bez kojih ne može biti uspeha ni u semenarstvu.

Jedan od glavnih organizacionih zadataka tokom 1948 godine jeste osposobljavanje sreskog narodnog odbora za izvršenje svih zadataka iz područja semenarstva.

Sreski narodni odbori, naročito u reonima važnim za proizvodnju semena, moraju primiti na sebe celokupno staranje oko proizvodnje, otkupa i raspodele semena. U takvim srezovima moraju se osnivati sreska semenska preduzeća, koja će biti sposobna da preuzmu na sebe sve poslove oko čišćenja, sortiranja, zaprašivanja i usklađivanja kvalitetne semenske robe. U tu svrhu treba sreska semenska preduzeća obezbediti potrebnim selektorima, trijerima, aparaturom za rasprašivanje semena i malim laboratorijem za kontrolu i ispitivanje semena.

U srezovima manje važnim za proizvodnju semena uloga sreskih semenskih preduzeća mogu preuzeti sreski zadrudni savezi, koji u tu svrhu treba da osposobe posebna semenska odeljenja koja će moći rešavati sva pitanja iz područja semenarstva. Niže od sreza zadatke semenske službe treba da preuzme mesni narodni odbor zajedno sa mesnom zemljoradničkom zadrugom, koja nam na selu pruža punu mogućnost izvršavanja svih zadataka u području semenarstva. Mesni narodni odbori, u najužoj saradnji sa Povereništvom za poljoprivredu u srezu s jedne strane, rukovodi sekcijom čišćenja, sortiranje i zaprašivanje onog semena koje se nalazi u rukama seljaka, do maksimuma koristeći posto-

jeći inventar, a s druge strane aktivno sudeluje, zajedno sa organima semenske službe, u izvršenju svih obaveza oko proizvodnje semenske robe.

U zemljoradničkoj zadruzi stalno treba razvijati smisao za taj posao, a seosku omladinu treba pomoći stručnim savetima kako bi sa uspehom izvršila obaveze primljene na VIII plenumu Centralnog veća narodne omladine i odigrala poverenu ulogu u rekonstrukciji poljoprivrede.

Uporedo sa osnivanjem sreskih semenskih preduzeća i prenošenja težišta rada na povereništvo za poljoprivredu u sreskom narodnom odboru smanjuje se postepeno uloga dosadašnjih reonskih semenskih preduzeća. Ona treba da ostanu samo u reonima, gde će obavljati zadatke koje ne mogu preuzeti sreska semenska preduzeća, kao što je rukovođenje većim skladištima semena, sa većim čistionicama i strojevima, rukovođenje proizvodnjom semena, gde je potrebna specijalna stručna sprema idr.

Zadaci proizvodnje u 1948 godini moraju biti razrađivani u najužoj saradnji sa narodnim vlastima, državnim, zadružnim sektorom, kao i narodnofrontovskim organizacijama, jer će se jedino tim putem moći u potpunosti izvršiti.

Plan proizvodnje semena, aprobacija, kontrahiranje i blokiranje površina useva moramo smatrati jednim od osnovnih planova u poljoprivrednoj proizvodnji, jer od njegovog izvršenja zavisi perspektivni razvoj naše poljoprivredne proizvodnje.

Iz tih razloga jedna od važnih mera u ovoj godini mora da bude: odrediti reone za proizvodnju semena pojedinih kultura, a u te reone uključiti državna dobra, radne seljačke zadruge i privatna gazdinstva kao proizvođače semena, s tim da ti posedi prvenstveno služe proizvodnji semenske robe. Da bi zadatak proizvodnje semena bio izvršen s uspehom, treba obezbediti državnim dobrima i drugim proizvođačima semena stručno rukovođenje koje će biti zaduženo samo za proizvodnju semena.

Odabiranje useva u vegetaciji — aprobacija i izdvajanje — ne sme se shvatiti kao privremena mera, jer izborom u masi možemo mnogo brže proizvesti kvalitetno seme žitarica. Aprobacija će se nastavljati svake godine, kako bi proizvođačima, kao što je i predviđeno, stavljali na raspoloženje sve veće količine kvalitetnog i čistog sortnog semena. Za izvršenje tog zadatka potrebno je stručno i organizaciono osposobiti sreske komisije za izdvajanje useva, kako bi u ovoj godini potpuno izvršile svoj zadatak.

U proizvodnji semena industrijskih kultura naročitu pažnju treba posvetiti proizvodnji semena lana, šećerne repe i pivarskog

ječma s obzirom na velike manjkove tog semena, kako ne bi više zavisili od uvoza.

Proizvodnja povrtnog semena na državnom, zadružnom i privatnom sektoru obavezno mora biti kontrahirana i obezbeđen stručni nadzor.

U proizvodnji povrtarskih kultura naročitu pažnju treba posvetiti proizvodnji semena krompira.

Iako je izvršena reonizacija proizvodnje krompira i više puta istaknuta potreba osnivanja, u krompirskim područjima pojedinih narodnih republika, selekcionih stanica, ipak, osim izvesnih priprema u NR Sloveniji, nije gotovo ništa učinjeno.

U ovoj godini treba odmah otpočeti sa radom na selekciji naših domaćih i udomaćenih sorata krompira, sprovesti masovnu selekciju krompira kod proizvođača za vreme vegetacija, a u svakoj narodnoj republici odrediti zdrave krompirske reone u kojima će semenska služba preuzeti isključivu brigu oko proizvodnje i otkupa semenskog krompira. U tu svrhu mogu se odlično koristiti mesne zemljoradničke zadruge, koje mogu da posluže za potpuno izvršenje tog zadatka. Više pažnje treba posvetiti uvezenom semenskom krompiru iz Holandije, koji je dao svuda 2—4 puta veće prinose od domaćih sorti.

Iskustva stečena pokusima letnjim rađanjem krompira po Lisenkovej metodi i akciji rezanja okaca krompira u svrhu obezbeđenja semena treba dalje razrađivati i koristiti.

Obezbeđenju semena krmnog i travnog bilja potrebno je posvetiti najveću pažnju kako bi nadoknadili neuspeh u prošnoj godini i omogućili povećanje površina pod krmnim biljem. Time će se omogućiti potrebna krmna baza za prehranu stoke, poboljšati struktura naših zemljišta i omogućiti dalji razvoj stočarstva.

U svim narodnim republikama treba organizovati široke akcije sakupljanja travnog i detelinskog semena po prirodnim travnjacima pod rukovodstvom mesnog narodnog odbora, a po stručnim uputstvima agronoma. Svuda treba sprovesti u delo Naredbu o proizvodnji semenske robe i blokiranju dela detelišta, luelucerišta i graorišta u svrhu dobivanja semena i daljeg rada na umnažanju i selekciji. Proizvodnja domaće crvene deteline, lucerke i graorice od naročite je važnosti radi njihovih odličnih svojstava.

Otkupni aparat semenske službe mora se osposobiti za brzo i operativno poslovanje. Među prvim zadacima otkupa postavlja se upornost u izvršenju plana otkupa, kao i u obezbeđenju potrebnog prioriteta semenske robe pred merkantilnom u sistemu otkupa. Isto tako postavlja se kao hitan zadatak donošenje pri-

nosa o uvetima kontrahiranja i otklanjanja suviše velikih razlika u uvetima kontrahiranja proizvodnje semena, naročito kod inldustrijskih kultura.

Planska raspodela kvalitetne semenske robe, koja je usko vezana uz plan proizvodnje, od naročitog je značaja, ne samo radi podmirivanja manjkova semena, već i radi reoniranja pojedinih sorata. Uvođenjem boljih sorti semena, uklanjanje šarenila sorta, unifikaciju i standarizaciju sorota ne možemo zamisliti bez tačnog i precizno izrađenog plana raspodele semena. Iz tih razloga za uspešno izvršenje tog zadatka potrebna je puna saradnja narodnih vlasti, organa semenske službe i stručnjaka iz selekcionih stanica.

Nemar prema evidenciji aprobiranog semena i novih sorata koje se razmnažaju treba energično otkloniti i pripremiti registar, stalno skupljajući podatke o kvalitetu i svojstvima pojedinih useva.

Pravilna i brza raspodela semena od naročitog je značaja. Tom akcijom treba da rukovode sreski narodni odbori u najtešnjoj saradnji sa mesnim narodnim odborima. Mesni narodni odbori i zemljoradnička zadruga moraju odigrati rukovodeću ulogu u tom zadatku. Pitanje semena treba u prvom redu rešavati između samih seljaka koristeći do pune mere lokalno podmirivanje semena putem zamene između samih seljaka, zamenom merkantilne robe za semensku, pozajmicama i dr. Mesni narodni odbori, u najužoj saradnji sa mesnom frontovskom organizacijom, treba da utvrđuju manjkove na zboru birača, a mesne zadruge treba da izvrše sav tehnički posao, kako bi se izbeglo da seljaci lutaju tražeći seme u srezu. Osim lokalnog podmirivanja semenom putem razmene ili pozajmice, od naročitog je značaja šira akcija zamene raznog semena, npr. između brdskih i žitorodnih reona koji putem posredovanja sreskog zadružnog saveza mogu izvršiti zamenu krompira, zobi za kukuruz ili pšenicu i dr. Jasno je da ovakvu širu akciju zamene semena treba prethodno dobro pripremiti i u dogovoru sa Ministarstvom trgovine.

Želimo li semenarstvo podići na viši stepen organizacije i izvršiti sve zadatke koje pred nas postavlja Petogodišnji plan, potrebno je rešiti neka pitanja najuže vezana uz semensku službu.

Od blokiranja semena, kako smo ga uglavnom vršili u godini 1946 i 1947, moramo preći na strožije odabiranje s obzirom na čistoću sorata, što će nam omogućiti bolje iskorišćavanje već postojećeg sortnog materijala. No isto tako u godini 1948 moramo učiniti krupan korak napred, ka većoj proizvodnji i

priznavanju sortnog semena, a to znači da moramo intenzivnije raditi na selekciji, ispitivanju i reoniranju sorata, kao i na umnožavanju i kontroli sortnog semena.

Selekcionim stanicama koje će proizvoditi sorte i obnavljati elite pripada najznačajnija uloga i one moraju imati razrađene planove rada za ovu godinu.

Ali sorta, pre nego što stupi u najširu upotrebu, mora da se ispita na određena svojstva i klimatske uvete, a taj posao ne mogu obavljati same selekzione stanice. U tu svrhu potrebna je čitava mreža pravilno raspoređenih pokusnih polja, gde će se vršiti ta ispitivanja. Ova mreža pokusnih polja od ogromne je važnosti, jer ona treba da služi ispitivanju i reoniranju pojedinih biljnih kultura.

Shvatajući važnost tog problema, naročito u pogledu reoniranja biljne proizvodnje, treba u najkraćem roku osposobiti Komisiju za priznavanje sorti pri Ministarstvu poljoprivrede FNRJ, u kojoj će biti zastupani naši najbolji stručnjaci — selekcioneri i semenari.

Zahvaljući mogućnostima potpune koordinacije rada selekcionih stanica sa državnim, zadružnim i privatnim sektorom, sa semenskim preduzećima i komisijom za sortna ispitivanja, moći ćemo preći bržim tempom na proizvodnju i upotrebu sorata na seljačkom gazdinstvu, izvršiti reonizaciju sorata i proširivati površine pod sortnim materijalom, kao što je to predviđeno u planu biljne proizvodnje.

Koristeći sva dosadašnja iskustva u radu, stalnim i upornim zalaganjem za organizaciono učvršćivanje semenske službe i ispunjenjem plana proizvodnje semena, naša zemlja postaće nezavisna od uvoza iz inostranstva, omogućiće se plansko reoniranje poljoprivrednih kultura, obezbediti pravilan odnos grana poljoprivredne proizvodnje i pridoneti znatan udeo na rekonstrukciji naše zaostale poljoprivrede.

Мирко Немет, вет.

управник Управе за сточарство
Министарства пољопривреде ФНРЈ

ПРОБЛЕМИ ЕРГЕЛА И СМЕРНИЦЕ У НАШЕМ КОЊАРСТВУ

Развитку коњарства, као грани сточарства, треба у нашој економској структури придати велики значај. Коњогој-

ство има у нашој пољопривреди велику улогу, јер осигурава највећи део спремне снаге при обради земље, у транспорту свих врста, а посебно велики значај има за јахаће, преносне и теглеће потребе Армије. За време бивше Југославије коњарство у нашој земљи није било на оној висини на којој би требало бити с обзиром на јак пољопривредни карактер и тадашњу економску структуру земље. Неплански развитак коњарства условљаван је био капиталистичким начином пољопривредне производње, а несистематска организација производње приплодњака имала је за последицу слаб квалитет наших коња.

У бившој Југославији било је 1,250.000 коња. Тај број је на изглед велики, али је распоред био такав да је у неким крајевима било коња у сувишку, а у неким сељаци су орали на воловима и кравама. Такав распоред коња не може се оправдати потребама пољопривредне производње, или могућностима узгоја, него баш непланским узгојем коња и неправилном пасминском реонизацијом узгоја коња. Од укупног броја коња било је у пасминском погледу заступљено највише енглеских полукрвњака (нониуса, фуриозортстар и лакших енглеских полукрвњака) и то 34%, затим босанско-брдских 32%, хладнокрвних (белгијских и норичких) 14%, липицанских 13% и арапских 7%. Таква релација није одговарала пољопривредној структури наше земље, јер показује велики проценат слабо продуктивних коња у пољопривредном смислу, на пр. босанско-брдских, а с друге стране мали проценат коња најприкладнијих за наше потребе — липицанаца.

У квалитативном погледу је коњарство стојало уопште слабо. Негде је узгој био на висини, али он у целини није квалитативно одговарао. Томе имамо доказа у малом броју приплодних грла консолидованог порекла. Државне ергеле, којих је било свега шест, имале су мали број елитних приплодних кобила, који на укупни број кобила у народном узгоју није претстављао ни 1%. Томе се још може додати највише толико кобила приватних ергела, али све то претставља невероватно мали број селекционираних кобила за производњу добрих пастуха. Државних пастуха који су били консолидованог порекла било је око 800. То је претстављало свега око 8% пастуха који су били потребни за опасивање кобила. Јасно је да тако мали број пастуха консолидованог порекла није јаче могао упливисати на квалитет узгоја, који је, због тога био упућен на пастухе несигурних наследних својстава. Такво стање погоршало се још и у току рата, јер

је и тај мали најквалитативнији део коњарства био готово уништен и опљачкан, а целокупно коњарство смањено за више од 40%.

Па и после ослобођења наше земље није коњарство ишло напред у складу са својом сврхом и наменом, нити је обнова и унапређење те веома у рату пострадале гране пољопривреде решавана правилно и онако брзо како прилике и потребе захтевају. Узрок томе је био у погрешном схватању улоге и потребе коња у привреди уопште. Коњарству се није давала она улога коју треба да има, да искључиво подмирује спрежну радну снагу у пољопривреди и транспорту, те јахаћу и преносну радну снагу у Армији. Остављена су углавном она схватања која су базирана на меркантилној основи узгоја коња, а која су, у предатном начину пољопривредне производње, играла највећу улогу.

Данас, меуђтим, има коњогојство своју одређену сврху: осигурање спрежне снаге за пољопривреду, транспорт и Армију. Али тим задацима може коњогојство удовољити само довољним бројним стањем и добрим квалитативним саставом. Развитак коњогојства у нашој држави одредио је наш Петогодишњи план и поставио конкретне задатке: повећати бројно стање и побољшати квалитет коња.

Наше могућности у остваривању тих задатака су велике. Према смо наследили слабо стање квалитативно и квантитативно, можемо у нашој плански постављеној пољопривреди унапредити коњарство брзо, ако правилно схватимо улогу и значај коњарства у нашој пољопривреди. Јасно је да ту мора државни сектор пољопривреде преузети главни задатак производње доброг приплодног материјала за даљњу масовну репродукцију коња.

Извршењу тих основних задатака морамо прићи планским и добрим системом рада у унапређењу коњарства и уочити основне методе у том раду. Смернице развика нашег коњогојства морамо тако поставити да оне буду одговарале у пуном смислу планском развика наше пољопривреде на државном, задружном и приватном сектору.

У првом реду треба имати јасан циљ развика коњарства у квалитативном погледу. За квалитативно побољшање коња долази у обзир првенствено пасминска реонизација узгоја коња. Правилно постављена пасминска реонизација нам знатно олакшава рад на квалитативном побољшању коња и у ствари решава, са употребног и господарског гледишта, питање узгоја коња одређених узгојних подручја. Узгојити у појединим узгојним подручјима онаквог коња

који ће најбоље одговарати свим захтевима које на њега у спремној снази поставља пољопривреда, транспорт и потреба Армије, а да у исто време та пасмина и њезин тип има најповољније услове за развитак на том терену, од основног је значаја за правилан развитак коњогајства у нашој земљи.

Ако промотримо развитак коњарства за последњих десетак година у нашој земљи наћи ћемо низ примера, како су се поједине пасмине распрострањивале и шириле, а, с друге стране, како су се форсирале и подржавале неке пасмине коња које немају готово никаквог значаја за нашу привреду.

Хладнокрвни коњ белгијске пасмине ширио се врло нагло у подручја где за њега нема потребе, а ни могућности за исхрану с обзиром на производњу сточне хране тих крајева (Подравина, делови Славоније) и то из посве меркантилних разлога, јер се тај коњ пред рат извозио у знатној мери, и повољна тржна коњуктура углавном је условљавала његово нагло ширење. Данас пак, ми морамо увидети да нам тај коњ опретећује крмну базу тих крајева, а у крајњој перспективи у својој форми неће бити потребан ни пољопривреди, а напосе Армији. С друге стране пак, било је погрешног форсирања неприкладног коња за привреду опште енглеског пунокрвњака и његових крижанаца, док је у тим крајевима сељак орао на волу или крави.

У исто пак време, на оне пасмине које су за нашу пољопривреду, а напосе Армију, од највећег значаја и вредности, тј. на брдску, липицанску, арапску и њезине крижанце са домаћим коњем, те јаче типове енглеског полукрвног коња, на пр. нониус пасмину, није се полагала већа пажња, јер су биле изван могућности меркантилног узгоја и држања.

У току рата имали смо могућности да практички упознамо и проучимо квалитете наших пасмина коња. Ту се јасно видело да су наше домаће или одомаћене пасмине коња најприкладније за сва наша подручја, и то углавном босанско-брдска, липицанска, арапска и њени крижанци и јачи типови енглеског полукрвњака. По својствима тих пасмина коња, по конфигурацији и структури наше земље, те потребама појединих подручја, Савезно министарство пољопривреде одредило је пасминску реонизацију узгоја коња у нашој земљи, узимајући у обзир све објективне потребе развитка наше пољопривреде и потребе на коњима наше Армије.

Међутим ми данас још увек наилазимо на другачија тумачења и схватања у погледу пасминског развоја узгоја коња, а тиме и квалитативног унапређења нашег коњарства. Из основа је погрешно становиште, из којег се гледа на

развитак и на потребу развитка коњогојства, а које базира на пређашњем стању ствари, или чак у данашњем, у овој фази развитка. Ми данас наилазимо на отпор у спровођењу правилно постављене пасминске реонизације углавном код неких власника пастуха, чији пастуси не одговарају у свом типу томе крају. Може се рећи да баш из става таквих власника пастуха, а који држе пастухе најчешће у сврху зараде, произлази и погрешно мишљење о сврси, смеру и узгоју коња. Можемо често чути оправдање таквог стања, да на пр. те неће народ, да хоће баш таквог коња, он им одговара итд. Такав став, склоност да се томе поверује, па чак да се према томе и просуђује линија развитка коњарства некога подручја, уноси само дезоријентацију у коњарству, и такво гледање није правилно.

Због тога има спровођење пасминске реонизације узгоја коња у перспективи развитка коњарства основну улогу. Спровођење пасминске реонизације морамо схватити као један од примарних задатака, јер нам ова даје пуну могућност да и остале задатке с тим у вези правилно поставимо и у том правцу обезбедимо и средства за њезино спровођење и реализацију. То је организација производње приплодњака, оспособљење ергела, установа за производњу најбољих приплодних пастуха.

Ергеле, као најважније јединице у систему производње коња, имају данас у нашој земљи највеће значење, како за повећавање бројног стања коња, тако и за квалитативно побољшање коњарства. Готово све мере које ми примењујемо у унапређивању коњарства углавном зависе о производњи добрих приплодњака. Побољшање пасминског типа у поједином узгојном реону, претпање слабо продуктивне пасмине у продуктивнију, повећање производних способности, радимо првенствено у пракси преко приплодњака, чија су генетска својства устаљена и позната. У ергелама се држе најбоља грла појединих пасмина, а која су у свом типу најбоља. Сигурна генетска својства и особине таквих грла преносе на своје потомство, и тако побољшавају квалитет тога узгоја.

Али, узгојити таква приплодна грла није лако, и она се не могу узгојити без нарочитог и сталног залагања стручњака, без потребних зграда, боље исхране, одличне неге и правилног искоришћавања у раду. Због тога се организују ергеле са посебним задацима у узгоју коња.

Организација ергела решавана је у појединим народним републикама различито. У НР Хрватској су ергеле установе са својим буџетом при Управи за сточарство Министарства

пољопривреде, а у другим народним републикама ергеле се налазе у склопу државних пољопривредних добара и чине један њихов производни сектор. У првој организационој форми ергеле су биле под директним руководством Управе за сточарство и развијале су се у стручном погледу врло добро, али је материјално пословање ергеле било скучено с обзиром на финансијска средства и целокупни начин материјалног пословања. У другом пак случају ергеле, може се рећи, носе само назив ергеле, јер су сви остали послови у ергели били организовани у духу опште организације пољопривредне производње државних пољопривредних добара. Јасно је да на тај начин ергеле нису могле брже извршавати своје специјалне задатке, а поред тога у таквој организационој форми оне су значиле за односна државна пољопривредна добра велико материјално оптерећење и смањивање њиховог рентабилитета. Ради тога је о задацима ергела, о њиховој сврси и улози у народном коњарству било различитих мишљења. Једно такво мишљење је, да свако државно добро може производити елитна приплодна грла уз осталу сточну производњу, а друго, да ергела мора и може бити рентабилна и покривати ценом својих производа (тј. пастуха) своје финансијске потребе. Изнећемо основне задатке и организацију ергела, како би тај проблем поставили правилно и обезбедили брзи развитак наших ергела. Задаци ергела треба да буду:

1. — Да држе најелитнија грла односно пасмине, која треба путем правилног селекцијског рада даље усавршавати.
2. — Да повећају своја матична стабла и да тако повећају производњу примењујући савремене методе зоотехнике и зооветеринарства.
3. — Да одгајају и одгоје приплодне пастухе консолидованог порекла за пастувска станишта, државна пољопривредна добра и сељачке радне задруге.
4. — Да испитују квалитет и вредност свога матичнога стабла савременим методама испитивања радне способности коња.

Из овога се види да је ергела специјална коњогојска установа, са јасно постављеним задацима и сврхом и да је ергела основни фактор у унапређењу коњарства.

Да ергела може тако постављени задатак извршити у целости, она мора бити снабдевена потребним земљиштем, зградама, стручним кадром, и то:

1. — Да има толико обрадиве површине земљишта колико је потребно да се произведе сва сточна храна, и то:

сено, детелина, луцерна, зоб, јечам, сточна репа и мрква и остале потребне легуминозе.

2. — Да има прикладне зграде за смештај приплодних грла, а нарочито довољно широке испусте и пашњаке за подмладак и приплодне кобиле.

3. — Да има потребно стручно и техничко особље.

4. — Да се цела економија таквих ергела подвргне потребама ергела и да производња приплодног материјала буде основни задатак ергеле.

Код таквог начина и организације ергела разумљиво је да оне не могу увек бити и рентабилне. Рентабилитет ергеле се показује у склопу целокупног побољшања нашег коњарства, и ергелама треба бити признат плански губитак. Поставити ергелу на меркантилну основу је неправилно и на тај начин се спречава њезин било какав могући развитак.

Ако су ергеле изван државних пољопривредних добара (на пр. у НР Хрватској), тада треба управе за сточарство тако да планирају финансијска средства тих установа, да оне омогуће несметани развој ергела. Реално постављени буџет тих установа треба у целости осигурати.

У административном погледу, ергеле треба да буду у склопу државних пољопривредних добара, али ће управе за сточарство, преко групе својих инструктора, бринути се за правилан развитак ергела и настојати да се оне тако оформе и оспособе за извршење својих задатака. Управе за сточарство треба да воде нарочито бригу о ергелама и да код себе воде потребну евиденцију о њима, а нарочито матично књиговодство. Из евиденције, коју ће управе за сточарство водити са матичним књиговодством треба да се анализом евиденције увек види стање ергеле и да се на време исправе недостаци у организацији и стручном раду ергеле.

Међутим, у највећем броју наших ергела немамо ни приближну такву организацију. Најтеже стање у том погледу је у АП Војводини, премда на том подручју коњогојство је најважније и најбројније, а могућности за организацију и развитак ергела су најбоље. Проблем ергела у АП Војводини је, због тога, најакутнији и ту се мора што пре прићи правилној организацији ергела и њиховом оспособљењу за рад. С обзиром на мали број ергелског приплодног материјала потребна је концентрација приплодног материјала и формирање три ергеле, и то на покрајинском пољопривредном добру Ср. Моравица, Волошиново и Гладнош-Мардик. На тим објектима има услова за развитак ергела, а и довољно приплодног ергелског материјала.

Мишљење пак, да нам ергеле нису потребне, из темеља је погрешно. С обзиром на наведени задатак ергела, види се да је брзо унапређивање и квалитативно побољшање зависно о приплодном материјалу произведеном у ергелама и, према томе, оне за наше коњарство представљају основни фактор.

Разумљиво је да је у ергелама сакупљен најбољи део приплодног материјала, и то само најбољег, па ергеле неће моћи подмирити све потребе на приплодњацима на читавом коњогојству. Стога треба производњу приплодњака организовати и на државним пољопривредним добрима, сељачким радним задругама и коњогојским организацијама. Ту треба производити приплодњаке за масовну приплодњу коња са пастусима односне пасмине.

За правилан развитак нашег коњарства, којим руководе управе за сточарство преко народних одбора и својих органа, потребно је добро организовати оперативна тела у коњарству — пастувска станишта. Пастувска станишта су такође у склопу свих мера за унапређивање коњарства основна карика, без које би било тешко са успехом спроводити потребне мере за квантитативну и квалитативну обнову коњарства.

И ту имамо различитих организационих форми и гледања на сврху и задатак пастувских станишта у појединим народним републикама. Негде их имамо као посебна оперативна тела, под административним руководством управа за сточарство, а негде их имамо у склопу ергела односно државних пољопривредних добара. Због тога је и разумљиво да су и задаци и рад таквих установа различити, што увелико кочи правилан рад у коњарству. Пастувска станишта треба да имају следећи задатак:

1. — Прикупљање пастуха доброг квалитета и сигурних наследних својстава, њихова нега, обучавање на врсте послова према пасмини.

2. — Распоређивање тих пастуха на државна пољопривредна добра, сељачке радне задруге и припусне станице, према њиховим својствима у квалитету и потреба развоја коњарства односних установа или узгојног реона.

3. — Евиденција и контрола успеха тих пастуха а, на тај начин и целе линије развитка коњарства на подручју свога деловања.

4. — Евиденција и вођење матичног књиговодства за све приплодне кобиле свог подручја деловања, те регистрација доброг подмлатка.

5. — Масовна селекција коња, како са државним пастусима организирајући припусне станице, тако и са избором приплодњака на терену, лиценцирањем пастуха.

У пастувским стаништима треба да буде концентрисан највећи и најбољи део државних пастуха. Затак пастувских станишта је, уз наведено, и максимално искоришћавање добрих приплодњака, а у будуће време да буду центри за вештачко осемењивање на свом реону. Пастувска станишта треба да буду снабдевена стручним персоналом, који мора бити добро упознат са тереном и квалитативним саставом материјала на терену. Они треба да са управом за сточарство и народним одборима на свом терену распоређују пастухе тако да би сваки пастух био потпуно искоришћен и правилно исхрањен и држан за време припуста.

На концу припусне сезоне пастувско станиште треба да прикупи податке о пастусима, и то колико је опасо кобила, колико их је остало ждребно, какав је квалитет ждребади, и да тако сређене податке доставља управи за сточарство Министарства пољопривреде. Пастувска станишта треба да указују помоћ сељачким радним задругама у свим питањима узгоја коња, да у сагласности са управом за сточарство приређују локалне смотре и изложбе најбољег приплодног материјалу у приплодне сврхе. Такав систем сам по себи не лики рад на масовном побољшавању коњогојства.

Међутим досаташња организација пастувских станишта ни издалека није таква да може извршавати те задатке. У највећем делу, пастувска станишта су депои за пастухе и не воде никакве друге послове у коњогојству, чак и у административно-оперативном погледу она стоје под дирекцијама државних пољопривредних добара, што сачако неповољно утиче на развитак пастувских станишта. То су, по својим задацима, типично оперативна тела, и према томе спадају под укључиви делокруг управа за сточарство, и њих треба само тако схватити и према томе у том правцу и организовати.

Пастувска станишта треба да буду органи управа за сточарство, преко којих ће исте конкретно спроводити целокупну линију и смер развитака коњогојства. Пастувско станиште треба да обухвати један одређени узгојни реон у коме ће народним одборима тога подручја, државним пољопривредним добрима и сељачким радним задругама бити најиздашнија помоћ у подизању коњарства.

О пастувским стаништима има врло погрешних мишљења, која негирају њихове потребе уопште. На тај начин

пастуси се из свога производног извора додељују среским припусним станицама, где те пастуве стално држе и искоришћују у приплодне сврхе. Такав систем сам по себи не одговара развитку коњарства, јер један пастув служи у приплоду 1—15 година, па га је из зоотехничких разлога незгодно држати на једном месту за цело време његовог приплодног деловања. Осим тога, пастуси нису сви једнаке приплодне вредности, па се морају чешће пребацивати у сврху изједначавања узгоја. На тај начин није могућа ни добра евиденција о квалитету појединог пастуха, и што је најважније не спроводи се контрола успеха у том узгојном реону и тиме губи и слика пасминског квалитативног побољшања коња тога реона. Такав систем искоришћавања пастуха у приплоду поистоветује пастуха са осталим приплодњацима, што ни у ком случају није правилно с обзиром на специфичност коњогојства уопште. Осим тога, унапређење коњогојства на државним пољопривредним добрима и селачким радним задругама треба непосредно помагати најбољим пастусима у припусној сезони, што код система давања пастуха у искључиво располагање среским припусним станицама није никако могуће.

Тако звана приватна нега пастуха показала се досада неприкладна, јер су се многобројни пастуси нерационално искоришћавали у приплоду, и неправилном употребом у раду врло често упропашћивали. На тај начин баш су најбољи пастуси врло брзо искључивани из приплода, што је било узрок великих квалитетних губитака у коњарству. Та приватна нега се још увек практикује, јер нема довољно пастувских станишта ни могућности смештаја у њима а исто тако ни среских припусних станица. Та чињеница нам намеће хитно решење питања пастувских станишта и њихово оспособљење за преузимање свих пастуха из приватне неге, коју треба потпуно уклонити из праксе.

За успешније квалитативно побољшање важно је добро организовано матично књиговодство. Оно нам у првome реду служи као помоћно средство у селекцији, а у другом реду нам служи као добра евиденција о најбољем приплодном материјалу. Матично књиговодство треба да води свака коњогојска установа за своја грла, а нарочито сређено матично књиговодство треба да воде управе за сточарство за сва елитна и првокласна приплодна грла. Сваки рад на приплођавању стоке уопште мора бити основан на тачним забелешкама у матичним књигама. Систематизација тих за-

бележака, анализа резултата по годинама у селекцијском раду даје материјал за стварање плана у раду на целокупном побољшању коњарства.

Организацији централног матичног књиговодства и књиговодства у установама треба прићи одмах, јер ће нам то у развијенијој фази рада у коњарству бити много теже и компликованије. Упоредо са квалитативним побољшавањем коња појављује се и већа потреба регистрације свега приплодног материјала, па и оснивање среских матичних књига, као и матичних књига на подручју деловања појединих паствуских станишта. Добро вођено матично књиговодство даје нам најбољу слику о квалитативном саставу и стању нашег коњарства.

Неоспорно је да пропаганда игра велику улогу и у коњарству. Изложбе и смотре коња треба да нам буду стална пракса. На изложбама и смотрама се најјасније види квалитет узгоја коња неког подручја, даје нам његову слику, а нарочито нам могу добро послужити у компаративне сврхе. На изложбама треба оцењивати свако грло и награђивати гаче, што ће имати великих предности у нашем народном коњарству.

Изложбе и смотре треба приређивати локалне и среске, а такође и такве изложбе које обухватају неки већи узгојни реон једне пасмине. Републиканске или савезне изложбе обухватају цели узгој коња, и то најбољег приплодног материјала из узгоја свих пасмина.

Даља мера за квалитативно побољшање је испитивање коња на вредност. Ми имамо у нашем народном узгоју коње одличних својстава, али ми та својства немамо тачно изражена, по чему би могли дати правилну карактеристику неке наше пасмине коња. Досада је био обичај систематски испитивати само енглеске полукрвне и пунокрвне коње и америчке касаче, али је и то испитивање имало много недостатака. Испити коња на издржљивост, отпорност, снагу, здравље и употребну вредност треба у нашем узгоју коња да добију оно место које испитивање у селекцијском раду захтева. Без тачних података о правој вредности сваког грла и радне способности својствене тој пасмини не може се правилно водити селекција. Према томе је испитивање радних способности, које су код коња најважније, такође једна од главних мера у побољшању нашег коњарства.

У ту сврху потребно је основати државни хиподром за испитивање коња. Тај хиподром треба да преузме испити-

вање коња од бившег „Дунавског кола јахача” и на темељу савремених метода испитивати својства свих наших пасмина коња.

Према томе, за правилан и брзи развитак нашег коњарства потребно је:

1. — Организована оперативна служба у управама за сточарство. Та служба треба ићи до краја, тј. до потпуног обухватања сваког па и најмањег проблема у коњогојству на терену, а напосе на државним пољопривредним добрима и сељачким радним задругама.

2. — Добра и потпуна евиденција развитака и квалитативног побољшавања коњогојства, сређено и стручно вођење матично књиговодство, а напосе за сва грла на државном и задружном сектору.

3. — Добре и продуктивне коњогојске установе, ергеле које ће као основне јединице у коњарству производити најбољи елитни приплодни материјал за масовну производњу приплодњака на државним пољопривредним добрима и сељачким радним задругама.

4. — Добре и до максимума оперативне установе пастувска станишта, као непосредна оперативна тела управа за сточарство, која треба да обухвате сву масовну производњу коња.

5. — Јасно постављени план развитака коњарства и правилно одређену пасминску реонизацију за свако узгојно подручје, и њу стриктно спроводити.

6. — Добро организована пропаганда, приређивањем изложба, и смотра приплодних коња те награђивање најбољих гајача.

7. — Систематско испитивање радних способности коња на тркалишту, или према својствима поједине пасмине на одговарајућем терену.

Неоспорно је да без свих тих елемената нећемо моћи правилно решити проблем обнове нашег коњарства. Нема сумње да свака народна република има различите услове у том погледу, али смо овде покушали дати основне методе за остваривање задатака развитака коњарства у Петогодишњем плану, који су у начелу могући да се свуд спроведу у оном обиму какав је за поједину народну републику потребан.

Инж. Милун Ивановић,
 помоћник Министра
 пољопривреде ФНРЈ

ИСКУСТВА ИЗ ПЛАНА СЕТВЕ

Искуства из прве године Петогодишњег плана говоре нам да је радно сељаштво схватило значај планске привреде за унапређење пољопривреде, за већу продуктивност рада у пољопривреди и за уздизање културног и економског нивоа нашег села. У економској 1946/47 години план сетве био је реализован са 99,3%. Од тога реализовано је: сетва житарица са 103%, индустријских култура са 82%, повртарских култура са 87%, сточног крмног биља 87%. У поменутиим групама било је знатних варирања. Тако је, у групи житарица, сетва пшенице реализована са 99%, а кукуруза са 110%; јечма са 90% и овса са 86%; у групи индустријских култура премашен је план сетве код шећерне репе, сунцокрета и дувана, а код свих осталих индустријских култура план је мање или више подбацио. У групи повртарских култура најзначајније подбацивање је код кромпира, чија је сетва реализована једва са 71%. У групи сточног крмног биља највише је подбацио сетва црвене детелине, која је реализована свега са 64%.

Како се види, иако је план сетве реализован у целини, планирана структура производње није реализована. Свакако постоје објективни разлози зашто план сетве није реализован онако како је постављен. Кратак сетвени период у јесен 1946 године, измрзавање озимина у току зиме, поплаве овог пролећа, недостатак семена и др., све су то објективни разлози који су до извесне мере, поред организационих и других субјективних недостатака, утицали да план сетве није реализован у пуној мери, онако како је постављен.

Субјективни разлози због којих сетвени план није реализован су, углавном, недостатак искуства задужених органа за спровођење сетвених кампања. Недостатак органа задужених за оперативно спровођење плана сетве у живот је такође утицао у већој мери да план сетве, нарочито у структури култура, није извршен, а у вези са тим и слаба помоћ народних одбора, за руковођење овако замашним акцијама.

Али, предњи резултати пружају јасну слику, да је најважнији део пољопривредног производног плана извршен. То значи да је радно сељаштво схватило значај и важност

мера за унапређење пољопривреде — подизање пољопривредне производње, које народне власти подузимају, као своју борбу за бољи живот, за подизање привреде и одбранбене снаге своје земље. Они исто тако очито говоре да се у пољопривреди може планирати и планови спроводити у живот, и поред тога што је она раздробљена у милионском броју газдинстава, па према томе склона и стихијности. Несумњиво је да планирање и реализовање планских задатака у пољопривреди захтева велико залагање у организовању и извршењу задатака.

Сетвени план

На основу резултата постигнутих у 1946/47 производној години и народних потреба постављен је план сетве за 1947/48 годину. Он се, по својој унутрашњој структури, не разликује битно од претходног плана сетве. Али су у територијалном распореду појединих култура учињене значајније промене, нарочито за поједине индустријске културе, као што су памук, дуван, пиварски јечам и неке друге. Идући за правилном реонизацијом култура план предвиђа, ма и на минималним површинама, сетву оних култура које треба увести у одређена производна подручја. Тако се у сетвеном плану појављује на одређеним површинама памук, арашид и сезам у Црној Гори, Херцеговини и Хрватској, где се, на основу претходних огледа, и у току ове године показало да има пуно услова за успешно гајење ових важних култура по нашу привреду. Површине под дуваном, иако нису у целини претрпеле неке битније промене, територијално су прилагођене условима гајења и расположењу произвођача према овој култури.

Основне карактеристике сетвеног плана, у поређењу са предратним сетвеним површинама, састоје се углавном у мањем смањењу под житарицама, због проширеног гајења индустријских култура, сточног крмног и повртног биља. Ако би се упоредило повећање површина под овим културама са смањењем површина под житарицама, како у односу на 1939 годину тако и у односу на сетвени план 1946/47 године, јасно би се видело да површине под житарицама нису смањене у истом односу у ком су повећане површине под наведеним групама култура. Та разлика настаје отуда што, већ у 1948 години, долазе у мањој мери до изражаја површине добивене од мелиорација, а осим тога планира се у свим народним републикама разоравање ледина, ли-

вада и пашњака погодних за ораничну културу. Но нама мора бити јасно да проширивање набројаних култура и смањивање површина под житарицама не сме утицати на смањење производње жита у цели и, већ на ратив на повећање како је то и Петогодишњим планом постављено. То се може постићи једино правилном реонизацијом култура, и унутар ње сората, квалитетним семеном и сталним побољшањем агротехничких мера. Отуда и сва настојања наше пољопривредне службе од врха до дна треба и морају бити у том правцу усмерена.

Што се тиче повртарских култура, оне су такође планиране са знатним повећањем. За реализовање овог дела плана сетве постоје услови, само се поставља питање пуног ангажовања и захватања свих проблема на време и њиховог правилног решавања. Процентуално већа заступљеност повртарских култура у појасевима око градова, индустријских и рударских насеља, намеће се као нужно решење проблема да се ова насеља обезбеде потребним количинама свежег поврћа.

Планиране површине за сетву сточног крмног биља нису задовољавајуће, али с обзиром на пропусте учињене у производњи и обезбеђењу семеном ових култура у овој години, није се могла обезбедити материјална база за правилно постављање и извршење овог дела плана сетве. И постављени задатак може се реализовати тек уз пуно ангажовање и залагање свих органа. Овде се нарочито водило рачуна, с обзиром на неуједначеност досадашњег распореда површина под сточним крмним биљем, да се у реонима где је стање задовољавајуће очува досадашњи проценат засејаних површина под њима, а да се тај проценат повећа, односно тек успостави, у реонима где су ове културе или недовољно или уопште незаступљене. Нарочито се поставља као плански задатак увођење ових култура у плодоред ситног и средњег сељака, те му на тај начин омогућити бројније држање продуктивне стоке, што ће знатно утицати и на повећање приноса са њихових ораница, који је низак баш због недостатка стоке, те, према томе, и недостатка сточног ђубрива. Разумљиво је да је проширивање, односно увођење ових култура у сточарским планинским реонима, један од најважнијих задатака пољопривредне производње.

Јесења сетва

Ток и остварење јесењег сетвеног плана у великој мери је зависило од начина на који су биле извршене припреме

за јесењу сетву. Разрада плана сетве, коју је требало извршити у августу после дефинитивног утврђивања сетвених површина по културама, није у свим народним републикама извршена на време. Уз то, административно разбијање плана на СНО-е, а ових на месне, и слаба помоћ виших органа у разради плана имала је такође утицаја на сигурност и чврстину плана сетве на терену.

Ако пођемо од заоравања стрништа видимо да је оно било извршено у целој земљи са 37% од плана, од чега у народним републикама: Србији са 34%, Хрватској са 43%, Словенији са 100%, Босни и Херцеговини са 42%, Македонији са 25% и Црној Гори са 35%. Кад се при томе узме у обзир да су у овим процентима заступљене највећим делом површине које се у одређеним реонима и срезovima сваке године заоравају, тј. које су већ сељаци усвојили (као на пр. у извесним срезovima Македоније, Словеније и Војводине), онда нам постаје јасно, да се овом важном агротехничком мером за очување влаге и борба против корова, а у крајњој линији за повећање приноса, није много напредовало.

Поред свих добро познатих предности које заоравање стрништа пружа производњи, оно је било ове године неочењиво важно за могућност благовременог извођења јесење сетве. И због тога није случај што је на државним добрима, где је извршено заоравање стрништа не само на време јесења сетва и дубоко орање за пролећну сетву, већ поред тога нису пропали ни они јесењи усеви, као уљана репица и лан, који су врло осетљиви на сушу, као што је случај на осталим непрашеним површинама засејаним овим културама.

И поред тога што је свима познат значај ове агротехничке мере, ипак се ни министарства пољопривреде народних република, ни народни одбори, ни масовне организације нису ангажовале да ову меру омасове и да она постане једна од редовних радњи сељака у његовој производњи, као што су орање и сејање. Карактеристичан је случај нестручне примене ове мере на извесним површинама, да се заоравање стрништа вршило читав месец дана после жетве. Јасно је да је ово било узалудно трошење снага, а негативно је морало деловати и на структуру земљишта. Овим је постигнуто баш супротно од онога што се желело.

Обезбеђење семена за јесењу сетву такође није било извршено ни на време ни како ваља. Само планирање по-

треба и проверавања тачности ових потреба, које је вршено неколико пута, није помогло да се ово важно питање на време и плански реши. Уместо једног плана потреба било је више упитника, и сваки пут су добивани различити резултати. Разумљиво је да, када се са надлежних места требају семе без утврђивања и проверавања реалности тих потреба, и када се установи да се требају више него што је уопште потребно за засејавање свих планом предвиђених површина, чак и када ниједан сељак не би имао дотичног семена, да то изазива потребу за проверавањем оваквих требовања, које није ни лако ни брзо. А када се и решило питање семена, поставило се питање пречишћавања и организације дотура до произвођача, што такође није било довољно припремљено, те је изазвало ново закашњавање.

У самој подели семена среских народних одбора било је доста несналажљивости. Тако су многи, место планске поделе на месне народне одборе, препустили стихији и издавали семе непосредно произвођачима, што је ометало правилну и брзу поделу.

Због свега тога се и могло десити да су, и поред врло дугих временских услова за сетву у највећем делу земље, извесне количине диспонираног семена остале незасејане, иако у дотичним срезovima план сетве баш тих култура није реализован.

Временске прилике за јесењу сетву на почетку саме кампање биле су врло неповољне. После лета са релативно доста оборина у претежном делу земље ушли смо у врло сушну јесен на целом подручју земље. Због неизвршених припрема са плугом се није могло заоравати, а уколико је то било и могуће, постојала је опасност да се наруши структура земљишта. Тамо пак где се и узорало, о сетви није могло бити ни речи. Тако смо имали ситуацију да концем октобра, када је 85% сетве требало бити завршено, сетва није била обављена ни са 40%, изузимајући државни и делом задружни сектор. Јесење кише које су падале врло неуједначено омогућиле су нормалну сетву у Босни и Херцеговини и Хрватској тек почетком новембра, а само извесни делови Македоније могли су је по временским приликама нормално извршити. Но, с обзиром на ситуацију са семеном и његовим дотурањем до произвођача, било је могуће ипак извршити сетву само благодарећи временским приликама, које су остале повољне у највећем делу земље, све до почетка децембра.

Ако се јесења сетва анализира по броју дана колико је она стварно трајала, доћи ћемо до закључка да је она обављена за врло кратко време, што је доказ да су сами сељаци правилно схватили важност јесење сетве и да су се својски ангажовали да се она изврши.

Пољопривредне машинске станице нису у јесењој сетви одговориле оним задацима који су се пред њих поставили, баш с обзиром на изузетно кратак рок за сетву. Свакако да ни оне у сушном периоду нису могле радити, али је чињеница да су оне биле недовољно припремљене, како у погледу кадрова тако и у погледу оспособљавања машина за рад у две па и три смене, да би се тиме надокнадило изгубљено време. Тако се десило да су пољопривредне машинске станице у јесењој кампањи испуниле свој производни план, ма да не подједнако у свим народним републикама, али више на јесењем дубоком орању, него по учешћу у самој сетви.

Народни одбори у целини, нарочито срески, нису били руководиоци сетвених кампања, бар не у почетку, већ су се тек у пуној мери, и то не увек и свуда, ангажовали тек на сигнал одозго, те су се више пред крај кампање појавили да предузму акцију и пруже помоћ на терену. Њихово ангажовање, више административно него планско и оперативно, око требовања семена говори да народни одбори морају изменити своје схватање сетвених кампања и свих осталих акција у пољопривредној производњи и усвојити их као своје најважније задатке.

Из предњег излази, самим тим што срески народни одбори нису схватили и извршивали своје задатке, да се ни агрономски кадар у њима није у пуној мери ангажовао око јесење сетве. Више пута је подвучено да срески агрономи морају бити носиоци свих кампања у пољопривреди. Преглед терена, помоћ у организацији, инструксање о начину и времену сетве, избори семена и др., све су то задаци и дужности агронома. Међутим, то се на терену није осећало. Најбољи доказ за то је, да и данас има сељачких радних задруга које нико од среских народних одбора није обишао, па разуме се ни агрономи.

Мањи број среских народних одбора и њихових агронома правилно су схватили своје задатке и код ових одбора је било најмање погађања око семена, а у току саме сетвене кампање они су били њени стварни руководиоци и инструктори. Разуме се да су и резултати у тим срезovima најбољи,

тако да их је дневна штампа стално истицала као пример правилног односа према сетви.

Код месних народних одбора ствар стоји нешто друкчије. Има месних народних одбора који су исправно схватили своју руководећу улогу у сетви, и као што су правилно поставили план сетве, дискутовали о њему на збору бирача и предложили га заједно са њима, тако су у току саме сетве водили рачуна да ли се она, с обзиром на њихове услове, нормално и правилно развија, да ли су обезбеђене запрете за инокосне и удовице, да ли сви имају семена, ко жели да га замени и др. Поред овако правилног схватања било је доста месних народних одбора који су целокупну бригу око сетве пренели на сетвену комисију и оформљени одбор за сетву, на појединог фронтотца или омладинца, а извештаје је претседник одбора само потписивао, уколико их је уопште и слао.

Евиденција у току јесење сетве показала се баш због свих наведених недостатака у таквом стању као да је први пут уводимо и да немамо у том погледу никаквог искуства. Повлачећи искуства из овогодишње пролетње сетвене кампање било нам је свима јасно да питање дневне евиденције за нас не долази у обзир, већ да евиденцију треба изграђивати у самом месном народном одбору, те њему пружити пуну помоћ да је он сам усаврши и оспособи, да би могао имати дневни увид и, ако ништа нарочито не смета сетви, да извештава средњи народни одбор само једанпут недељно. Но, ипак су народне републике Македонија и Хрватска увеле дневну евиденцију све до Министарства. Карактеристично је а и разумљиво, да је баш у ове две народне републике евиденција најмање одговорила своме задатку, тако да је Сав. министарство имало по оперативној евиденцији увек за 6 дана млађе извештаје од оних нар. република, где је евиденција била седмодневна, него из оних где је постојала дневна евиденција. Но, без обзира на ово, ни у једној народној републици оперативна евиденција није успела да региструје ток сетве и да је прати у њеном развоју. Процена извршења плана сетве и оперативна евиденција слагали су се само у НР Црној Гори.

Према проценама министарстава пољопривреде, које су она вршила путем стручњака на терену, план јесење сетве је извршен са око 95%. Међутим, ми знамо да је план јесење сетве житарица извршен преко 100%, ма да ту и тамо у структури има промена, што није ни битно. План сетве индустријских култура био би, под другим условима који су

постојали, потпуно остварен, али је суша добрим делом засејано уништила, а делом онемогућила сетву. Сетва повртног биља је премашена према планираном. Сетва сточно-кормног биља је знатно подбацила из три разлога: прво, што није било довољно семена, друго, што није суша дозвољавала сетву на време, и треће, што сељаци у свим реонима нису навикнути на јесењу сетву легуминоза, нарочито луцерке.

Раније смо констатовали да ни Савезно министарство, ни републиканска министарства пољопривреде нису имали одговарајуће органе за руковођење сетвом. Ситуација је остала непромењена. У већини случајева за тај посао су били одговорни плански сектори, који су се, затрпани другим пословима, на проблеме сетве обраћали само када запне, а нису били, нити могли бити оперативни руководиоци сетве и у јесењој сетви. Поједине народне републике су, у току сетве, организовале оперативне групе за руковођење сетвом са привременим карактером. Ове групе су могле помоћи, али не и решити питање организационог обухватања сетве и других задатака у биљној производњи.

Припреме за пролетњу кампању

Не користити се искуством, и не извршити благовремену припрему за извођење пролетње сетвене кампање, која је по обиму знатно већа, по задацима знатно тежа и по важности за привреду скоро важнија од досадашњих сетвених кампања, био би пропуст који се не би могао опростити у планској привреди.

У припремама за пролетњу сетву најважнију улогу, без сумње, има заоравање стрништа, о чему је већ било речи, и јесење и зимско дубоко орање. Досадашњи резултати јесењег дубоког орања не задовољавају, и поред тога што су машинске станице у целини извршиле свој план дубоког орања са 103,5%, док, гледајући по народним републикама, план машинских станица је негде премашен, а негде није ни достигнут, и то: Србија 107%, Хрватска 85%, Словенија 174%, Босна и Херцеговина 80%, Македонија 54% и Црна Гора 0%. Државни сектор би, према прописаном агроминимуму, морао имати 100% дубоко узоране све површине, на којима се не сме дубоко орати, па ипак то није у стварности.

План дубоког орања у целини није реализован ни са 45%, јер је досада свега узорано и то: у Србији 449.700 ха,

у Војводини 296.600 ха, у Хрватској 154.000 ха, у Словенији 14.144 ха, у Босни и Херцеговини 14.300 ха и Македонији 22.000 ха, у Црној Гори 1.800 ха. Предњи бројеви говоре да смо, у примени ове важне агротехничке мере за повећање приноса, знатно коракнули напред. Поготово кад се има у виду да је у Војводини дубоко узорано 15% више него пре рата. Ипак су планови дубоког орања били претерано високо постављени и нису се могли у целини реализовати из чега треба извући поуку да се при постављању задатака води рачуна о реалним условима и навикама сељака. Кад се упореде задаци народних република у производњи индустријског биља и прописане агротехничке мере за ове културе, које обавезно предвиђају дубоко орање, доћи ће се до јасних закључака да ове површине не задовољавају. Али, кад се има у виду да дубоко орање нису извршили не само они сељаци који ће гајити и који су контрахирани индустријске културе, већ да их има доста који су дубоко узорали за сетву кукуруза и осталих јарих култура, јасно је да ту задатак није извршен.

С обзиром да дубоко орање, уз правилну негу јарих култура, повећава принос у свим житородним реонима за најмање 25%, онда је јасно да се у следећој години мора спровести жива пропаганда и агитација и преко народних одбора и преко Народног фронта, а нарочито да се ангажује сеоска омладина како би се узорало што је могуће веће површине.

Обезбеђење семена, без сумње, спада у основне задатке у првом реду сељака — произвођача и народних одбора. Но неправилно је оријентисати се, као што је то код нас уобичајено од ослобођења на овамо, да се увек требају семе на постављени упитник, без обзира да ли дотичног семена треба толико да се цео сетвени план изврши са дотичном културом или пак да ли тог семена нема у сувишку, као што је био случај прошле године са кромпиром у неким народним републикама. Семе је одувек било и остаће основна брига сељака. Народне власти желе и планирају да му помогну, на првом месту у квалитетној семенској роби која ће му дати боље резултате, а тек на другом месту да га обезбеди семеном кога он нема, нарочито код култура које су у извесним реонима по први пут уведене.

Разумљиво је да се неизвршење плана сетве, апробације и блокирања семена свети овога пута и да ми немамо довољно семена ни код оних култура где смо га могли обезбедити, па га чак морамо и увозити да би реализовали

план сетве. Из овога морамо да извучемо поуку да нам се то више не сме десити и да се план сетве, апробације и контрахирање производње семена има да сматра као један од најчвршћих планова у пољопривреди.

Све припреме око снабдевања семеном морају се извршити до конца фебруара, а слање семена у одређене центре, одакле ће се делити, мора почети још много раније. Не сме се десити да се у пролетњој кампањи дели семе и превлачи из среског места у село за време орања и сетве, као што је било ове јесени. Још мање се сме десити да поједини сељаци стихијски долазе за семе у среско место. Семе се има поделити по плану месним задругама, које ће га организовано превући у своја села и расподелити по плану месног народног одбора.

Контрахирање индустријских култура, подела семена и вештачког ђубрива мора се такође завршити до конца фебруара. Искуства из пролетње сетве прошле године уче нас да морамо овога пролећа посветити посебну пажњу сетви ових култура, које су од нарочите важности за нашу привреду. Сетва шећерне репе, памука, сунцокрета, конопље и других култура није ствар само контрахената, већ је то ствар целог народа. Стога ангажовање народне омладине и Народног фронта на овом проблему мора бити у пуној мери.

Питање производње расада за поврће је свакако једно од важнијих питања, коме народни одбори треба да посвете пуну пажњу. Државни сектор пољопривреде има задатак да, поред производње расада за сопствене потребе обезбеди потребе и осталих сектора. Овде је нарочито важна улога локалног државног сектора — среских добара, расадника и др. Многе задруге и сељаци су сами произвођачи расада, али то није довољно да би се обезбедиле све потребе. Због тога се сваки срески народни одбор мора бринути да организовано обезбеди потребе расада на тржишту, те према томе мора водити рачуна нарочито о потреби семена за расад и стакла за топле леје.

У припремним радњама за пролетњу сетву ништа мање важну улогу не игра и обезбеђење добре кабасте и зрнасте хране за запреге са којима треба узорати и посејати. Ово је један од актуелних проблема сваког пролећа, с обзиром на недовољну исхрану стоке у току зиме и слабу кондицију радне стоке у пролеће. Треба још од сада упозоравати домаћинства која изнајмљују запрежну стоку да припреме храну за њу.

Поред ових основних припремних радњи за правилно извођење и одвијање пролетње сетве, потребно је да наш државни сектор пољопривреде унесе у свој оперативни план неколико огледних сетви на већим површинама, како то препоручује совјетска савремена агрономска наука. У овом погледу учињени су велики пропусти у јесењој сетви пошто нама није познато да су нека добра поставила огледе по принципима совјетске агротехнике. (Агротехника њивских усева Мосолов, Скворцов, Чижевскиј, превод у издању Пољопривредног издавачког предузећа — Београд). Поред државних добара овакве огледне сетве требало би да изврше и сељачке радне задруге. Такви начини сетве се већ одавно примењују у Украјини и другим областима СССР, где дају добре резултате.

Остаје нам једно од најважнијих питања — организационо спровођење кампање пролетње сетве. Досадашњи метод руковођења и увида и Савезног и републиканских министарстава пољопривреде, било преко плана или организације створене на брзину, не може остати. Због тога се морају оформити оперативне управе са групом добрих инструктора, који ће у целини обухватити сва подручја, а тежиште рада бацити на најважније реоне — житородне, као и на оне где су највеће слабости и где су припреме извршене најслабије, те пружити пуну помоћ народним одборима за извршење задатака. Помоћ оперативних служби мора бити врло ефикасна и у самим припремним радњама за пролетњу сетву. У ту сврху треба још одмах почети са потсећањем народних одбора на обавезе и рокове, а особито у погледу питања коришћења локалних извора семена.

Министарства пољопривреде морају пружити народним одборима нарочиту помоћ у оперативном плану пролетње сетве. Није довољно што ће министарства израдити упутства, већ треба контролисати и помагати народне одборе у извршењу тих упутстава. Питање састављања оперативних планова постављено је још прошле године, но оно ни у једној кампањи није спроведено. Јасно је, међутим, да би разрађен оперативни план сетве по културама и са роковима упола олакшао питање евиденције самог извођења сетве, која је, како смо напред видели, тако слаба страна целе наше службе. Нема никакве нарочите тешкоће за израду оперативног плана сетве по културама са тачно утврђеним роковима почетка и завршетка сетве. Сваки срески орган који познаје климатске услове свога среза треба да схвати уобичајене термине сетве, које сељаци везују за

одређене дане, ако су заиста оправдани, као оптималне временске услове за сетву дотичног реона. Из самог тога произилазе рокови за сваку културу. На тај начин, ако сваки месни народни одбор има роковник сетве свих култура и, уз помоћ среског народног одбора, води пропаганду и агитацију за сетву на време, има увид у снабдевеност сељака семеном и ако буде пратио ток сетве, не може се десити да се не зна колико је чега и кад засејано. Но, ово, разуме се, захтева велико ангажовање министарстава и среских народних одбора, задруга, Народног фронта и омладине. При правилном решењу овог проблема могло би се лако решити и питање евиденције. Ово утолико пре што се основне — главне културе, које ми кроз оперативну евиденцију пратимо, сеју увек у размаку времена у једном одређеном реону, тј. по извесном већ утврђеном реду, на чијем челу стоји јари овас, а на зачељу кукуруз брзак.

Пред нама стоји непосредно пролетња сетва, па се, према томе, на основу досадашњих искустава и остварења плана јесење сетве пред нас поставља задатак да решимо све оне проблеме који су досада ометали правилно извршење сетвених планова и надокнадимо оно што смо јесењим сетвеним планом изгубили, а то је:

1) Срески народни одбори ће, према извршењу плана јесење сетве и површинама ораница, разбити план сетве, заједно са Народним фронтом на месне народне одборе. У месним народним одборима, фронтовске организације треба да буду, поред одбора, основни носиоци извршења плана.

2) Организационо учврстити управе за биљну производњу — ратарство и оспособити их за вођење оперативне евиденције и руковођења сетвом, а среске народне одборе, уместо досадашњег канцеларијског обављања послова, оспособити да буду теренски руководиоци и помоћ месним народним одборима. Нарочито стручњаке среских народних одбора треба ослободити административних послова и учинити све што је потребно да они буду основни инструктори фронтовских организација у месним народним одборима, како организационо и технички треба спровести план сетве.

3) Сетвом јарих житарица надокнадити оне површине које нису засејане у јесен, што значи, поред организованог снабдевања семеном, путем Народног фронта, задруга и конференција организovati потпуно искоришћавање свих локалних извора јарих стрних житарица.

4) У што краћем времену завршити са контрахирањем свих индустријских култура и са свим припремама око извр-

шења њиховог плана сетве, као што је дотурање и подела семена, вештачких ђубрива и друго.

5) Извршити расподелу запрега и машина за обраду и сетву угроженог сектора — имања удовица, ратне сирочади, аграрног фонда, инвалида и др. Тако ће се унапред знати ко ће и када извршити обраду и сетву тих површина.

6) Извршити припреме у пољопривредно машинским станицама — оправке, монтирање светла, снабдевање горивом, припрема кадрова и разрада оперативног плана рада за што веће ангажовање истих по обиму и квалитету рада у пролетњој сетви.

7) Извршити оправке и обезбедити план рада и снабдевања приватних трактора за пролетњу кампању.

8) Извршити распоред и дотур семена до произвођача пре почетка сетве, а за покривање потреба у семену одмах предузети кораке за коришћење локалних извора, те сва питања око технике замене и цена одмах решити.

9) Обезбедити исхрану запрега за време сетве резервима сањем добре кабасте и најнужније количине зрнасте сточне хране.

Ако се правилно искористе сва искуства стечена у досадашњим кампањама у спровођењу планова сетве у живот, сигурно је да ће прва сетвена кампања у другој планској години обезбедити засејавање сваке стопе земље способне за обраду, што значи да ће пољопривреда обезбедити нормалан развој индустријализације земље и омогућити даљи пут у социјализам.

Ing Laza Ercegovac,

direktor Glavne direkcije mašinskih
stanica NR Srbije

OPRAVKA MAŠINA U POLJOPRIVREDNIM MAŠINSKIM STANICAMA

Pred PMS u ovoj godini stoje raznovrsniji i teži zadaci nego ranijih godina. One moraju povećati prosečan učinak traktora najmanje za 15% i sniziti troškove mehanizovanih usluga: moraju proširiti mehanizovane radove na drljanje ozimih useva i zimskog oranja, na prašenje okopavina, žetvu konoplje i rigolovanje; mo-

raju još u većem obimu obuhvatiti setvu i vršidbu, a naročito ljuštenje strništa i duboko jesenje oranje.

Radionično poslovanje će imati odlučujući uticaj na izvođenje ovih zadataka. Slaba popravka traktora i ostalih poljoprivrednih mašina ima najjači uticaj na slab učinak i loš kvalitet rada. Iskustva iz prošle godine to najbolje pokazuju. Najbolje uspehe u radu imale su one PMS gde je i kvalitet popravki bio najbolji (Svetozarevo, Bačka Topola, Sl. Požega, Jabuka i dr.), a najlošije one gde je bio slab kvalitet popravki (Uroševac, Kovin, Surčin, Inđija, Daruvar i dr.). PMS neće moći u ovoj godini izvršiti postavljene zadatke bez dobro organizovanog i kvalitetnog radioničnog poslovanja.

Radionično poslovanje kod PMS ne može se odvojeno posmatrati. Ono je deo poljoprivredne mašinske službe i ono se razvijalo, sticalo iskustva i organizovano učvršćivalo uporedo sa ostalim poslovanjem. I u radioničnom poslovanju PMS u početku rada nije bilo potrebnog radnog i organizacionog iskustva. Zato je u ovom poslovanju, pokraj vidnih uspeha, bilo i krupnih grešaka.

Pokraj sitnijih pojedinačnih uspeha, svakako da među najkrupnije uspehe spada organizovanje izrade najglavnijih rezervnih delova za traktore (klipne karike, tuljci, klipovi, klipne osovinice itd.) u glavnoj radionici za opravku traktora Novi Sad, izrada rezervnih delova za plugove u Zrenjaninu, organizovanje radionica pri PMS u Vojvodini, preuzimanje popravki traktora iz radionica odeljaka u radionice poljoprivrednih mašinskih stanica, opravka velikog broja vršalica i samovezačica koje su upropastili i napustili fašisti, podizanje kvaliteta i intenzivnosti rada itd.

1) Među najveće nedostatke u dosadanjem radioničkom poslovanju poljoprivrednih mašinskih stanica spada neplanski, nesistematski, neravnomerni rad. Radioničko poslovanje je dosad imalo redovno kampanjski karakter, tj. period poljoprivrednih radova smenjivan je periodom radioničkog poslovanja — remontom. U toku prošle godine, kampanjski karakter remonta imao je naročito teške posledice kod poljoprivrednih mašinskih stanica u Vojvodini. Pre prolećne setve nisu bili popravljani svi traktori. U toku cele prolećne kampanje poljoprivredne mašinske stanice su vršile popravku traktora, koje je trebalo popraviti tokom zime, i istovremeno održavale traktore koji su radili poljske radove. Zato ni u toku zime ni u toku prolećne kampanje nisu se popravljale ostale poljoprivredne mašine, pogotovo samovezačice i vršalice. Sa popravkama ovih mašina počelo se tek u mesecu maju. Kako je veliki broj starih vršalica i samovezačica bio neispravan, moralo se žuriti sa njihovom popravkom, što je imalo uticaja na kvalitet popravki. Slab kvalitet popravki znatno je smanjio efekat i kvalitet ra-

da. Bilo je stanica (Indija, Surčin, Kovin i dr.) gde su zastoji usled kvarova kod pojedinih traktorskih brigada iznosili i 50% od korisnog radnog vremena. Kampanjske popravke su vršene cele prošle godine. Dosadani sistem smenjivanja kampanje poljskih radova sa kampanjom remonta ima za posledicu da u ovoj zimskoj kampanji imamo u pojedinim narodnim republikama (Bosna i Hercegovina i Srbija) i do 78% traktora za razne popravke. Ustvari je pravilo ovakvog sistema da, ukoliko su potpunije iskorišćeni svi traktori u poljskim radovima, utoliko veći broj opterećuje kampanju remonta, jer se iz poljskih radova ne povlače traktori po istrošenosti, već oni rade dok se ne završi sezona poljskih radova, tj. do maksimalne istrošenosti.

Kampanjsko vršenje remonta ima, pored toga, niz drugih štetnih posledica. Ono znatno nagomilava poslove u radionicama. Nagomilani poslovi u kratkom roku umanjuju kvalitet rada. Slab kvalitet rada povećava kvarove u sezoni poljskih radova, smanjuje radni učinak i poskupljuje proizvodnju. Kampanjski remont zahteva veći broj stručnog radioničkog osoblja, koje se nepravilno iskorišćuje između kampanja remonta. Na pr. u Poljoprivrednoj mašinskoj stanici Bečej kvalifikovani radnik je smeštao samovezačice.

Kampanjski remont onemogućuje ravnomernu obradu delova, a pogotovo ravnomeran rad remontnih zavoda, o kojima ćemo docnije govoriti, jer i ovoj proizvodnji daje kampanjski karakter i onemogućuje puno iskorišćavanje mašina radilica. Na pr. za ravnomeran rad u toku cele godine specijalna egalizir-mašina kod Glavne mašinske radionice u Novom Sadu može u toku godine egalizirati (glačati) oko 3.000 komada osovina radilica. Ova mašina u toku ovog zimskog remonta ne može obuhvatiti ni jednu četvrtinu svog godišnjeg kapaciteta. Zato se egaliziranje sada mora vršiti primitivno, loše i skupo po radionicama nekih poljoprivrednih mašinskih stanica, dok u toku proleća, leta i jeseni nije bila korišćena. Najzad, da bi se blagovremeno izvršilo egaliziranje, svi radnici, i visoko kvalifikovani, moraju demontirati sve traktore, što utiče ne samo na nepravilno korišćenje kvalifikovane radne snage, već i znatno otežava pravilno organizovanje radioničkog poslovanja u poljoprivrednim mašinskim stanicama i znatno ga poskupljuje.

Kampanjski remont znatno umanjuje vreme trajanja traktora, što ima za posledicu brže obnavljanje traktorskog parka. Ova pojava je naročito štetna u periodu izgradnje naše zemlje, kada pre vremena rashodovane traktore moramo obnavljati devizama, tj. nabavkom novih na stranim tržištima. Zato se kampanjski remont mora što brže likvidirati.

Kampanjski remont mora ostati samo prolazna faza u razvoju i organizacionom učvršćivanju remonta u poljoprivrednim mašinskim stanicama, a ovogodišnji zimski remont mora biti završetak te faze. Dosada se postojanje ovog sistema u remontu moglo pravdati nedovoljnim radnim iskustvom, teškoćama u nabavci delova i drugog materijala, nedostatkom uređaja i mašina radilica i raznim drugim objektivnim teškoćama. Sve te teškoće su već dobrim delom savladane. Radionično iskustvo je obogaćeno. U toku prošle godine kod svih poljoprivrednih mašinskih stanica su zavedeni certifikati — matične knjige za mašine, koje registruju život mašine (rad i popravku) i uvođeno je tehničko staranje, tj. pravila za tehničko održavanje mašina. Istina, certifikati se još ne vode potpuno pravilno, niti se tehničko staranje pravilno sprovodi kod svih poljoprivrednih mašinskih stanica. Na njihovo potpuno vođenje i pridržavanje, već od početka ove godine, moraju se potpuno založiti i rukovodstva poljoprivrednih mašinskih stanica, u prvom redu direktori i glavni mašinisti i administrativno-operativna rukovodstva, tj. direkcije poljoprivrednih mašinskih stanica pri narodnim republikama, jer od tačnog vođenja certifikata i izvršavanja tehničkog staranje zavisi uvođenje ravnomernog sistematskog remonta u poljoprivrednim mašinskim stanicama.

Ravnomerni remont obuhvata sistematsku popravku traktora u toku cele godine. Od svih poljoprivrednih mašina kod poljoprivrednih mašinskih stanica traktori rade najduže u toku godine. Posle određenog broja časova rada nastupa odgovarajuća normalna istrošenost određenih delova traktora i drugih mašina, usled čega na tim mašinama treba izvršiti odgovarajuće popravke, odnosno zameniti istrošene delove. Na pr. kod traktora Oliver „80“, posle prosečno 700 časova rada, treba izvršiti prvu tekuću popravku — menjati klipne karike. Ovu popravku moramo izvršiti, bez obzira da li se traktor nalazi u sredini ili na kraju kampanje poljskih radova. Dozvoljena vremenska odstupanja od određenih rokova iznose 10% ranije ili docnije. To znači da pri kraju sezone poljskih radova radne časove možemo produžiti samo za 10%, da bi se sa traktorom započeti posao završio. Ovakvim organizovanjem remonta uklonimo sve nedostatke koje smo izneli kod analiziranja kampanjskog remonta. Popravka traktora se neće nagomilavati i isključivo vršiti u jednoj kampanji — zimskoj.

Remont ostalih mašina, koje imaju manji broj radnih dana u godini, zadržava pretežno kampanjski karakter i na ovom remontu se, između kampanja poljskih radova, mogu uposliti terenski mehaničari, brigadiri i traktoristi. Kod ostalih poljoprivrednih mašina remont se redovno ne vrši u sezoni rada dotičnih mašina, već posle završene sezone.

2) Remontu poljoprivrednim mašinskim stanicama, do ovogodišnje zimske popravke, obavljao se po metodi univerzalnih popravki. Pri ovoj metodi, jedna radna ekipa vrši popravku odgovarajućih mašina od početka do kraja. Zato se pri ovoj metodi neracionalno iskorišćuje kvalifikovana radna snaga, jer kvalifikovani radnici rade grube, jednostavne poslove (odvijaju zavrtnje, peru mašinu i delove i sl.), što mogu raditi i učenici ili traktoristi. Pri ovoj metodi sticanja specijalnosti za pojedine složenije i teže operacije traje duže vremena, jer određeni radnici ne rade tamo na ovim operacijama. Pored toga, i međuoperacijska tehnička kontrola ne može se pravilno organizovati. Za vršenje kontrole potrebni su stručniji kadrovi. Troškovi opravke su veći, jer stručni radnik sa većom nadnicom radi nestručne poslove. Sama opravka duže traje, pa je i zato skuplja. Zato u remontu poljoprivrednih mašinskih stanica moramo preći na metod grupnih popravki, koji znatno povećava produktivnost i kvalitet popravki. Metod grupnih popravki sastoji se u tome da određena ekipa radnika radi određene srodne operacije (na pr. demontaža, pranje delova i sl.). U manjim radionicama, gde je manji broj radnih ekipa, u pojedinim grupama ima više srodnih operacija. U remontnim zavodima broj grupa, tj. podela posla, može biti znatno veća. Sa većom podelom posla raste proizvodnost rada i povećava se međuoperacijska tehnička kontrola, a sa ovim i kvalitet rada. Pored toga ovom metodom brže uzdižemo mlade kadrove.

3) Kvalitet remonta kod dobrog dela poljoprivrednih mašinskih stanica vrlo se sporo uzdiže. Za ovo sporo uzdizanje bilo je i objektivnih teškoća koje su se ogledale u nedostatku kontrolnih instrumenata i merila (mikrometara, komparatera, šublera itd.). Kvalitet remonta se mogao ipak mnogo brže razvijati da su sistematski otklanjani propusti koji su imali subjektivan karakter. U prvom redu pravilna podela posla, uvođenjem međuoperacijske sistematske kontrole i upotrebom kalibera gde god je to moguće itd. Pored toga, na loš kvalitet pojedinih radova utiče i to što izvesne delove obrađuju ili izrađuju pojedine poljoprivredne mašinske stanice, iako za to nemaju odgovarajućih uređaja i mašina, ni stručne radne snage. U ovim slučajevima ne samo da se pogoršava kvalitet remonta, već je on i znatno skuplji. Obradivanje i izrada pojedinih delova traje nekoliko puta, pa i desetinu puta duže, ako se izvodi primitivno, pa se tim znatno povećavaju i troškovi remonta. Za ovakav rad imamo dovoljno primera gotovo u svakoj poljoprivrednoj mašinskoj stanici. Evo samo nekoliko: Poljoprivredna mašinska stanica Sombor još izrađuje primitivno klipne karike, iako Glavna mašinska radionica u Novom Sadu vrši serijsku proizvodnju karika, koja je razbijena u obradi na devet ope-

racija. Pored toga je zavedena i međuoperacijska tehnička kontrola. Pojedine poljoprivredne mašinske stanice vrše same bušenje i brušenje tuljaka, iako imamo u Novom Sadu specijalnu mašinu koja brže, kvalitetnije i jeftinije izvodi ove operacije. Dalje, pojedine poljoprivredne mašinske stanice proizvode primitivno, često od neodgovarajućeg materijala, izvesne delove (zavrtnje, navrtke i sl.) koje već serijski proizvodi naša industrija. Prošle jeseni je Poljoprivredna mašinska stanica Kula primitivno egalizirala osovinu radilicu, iako u Glavnoj mašinskoj radionici u Novom Sadu specijalna egalizir-mašina nije radila punim kapacitetom. Do ovako štetnih pojava u remontu naših poljoprivrednih mašinskih stanica, koje pogoršavaju kvalitet i povećavaju troškove remonta, dolazi delom i usled visoko razvijene samouverenosti da se mogu obuhvatiti, pa čak i bolje izvoditi, radovi za koje nemaju sve poljoprivredne mašinske stanice ni uslova a ni potreba. Ovu samouverenost i radni polet našeg radioničnog osoblja treba pravilno kanalisati u uzdizanju kvaliteta i proizvodnosti remonta, u stvaralačkom i korisnom novatorstvu, u stručnom uzdizanju radioničnih kadrova, na maksimalnom iskorišćavanju postojećih sredstava i uslova rada u cilju poboljšavanja kvaliteta i pojevtinjavanja remonta.

Organizovanju i izvršavanju tehničke kontrole nije poklanjana dovoljna pažnja. Za sistematsko sprovođenje tehničke kontrole u remontu nisu se dovoljno založili ni direktor ni glavni mašinisti poljoprivrednih mašinskih stanica. Potpuno je neopravdan izgovor da nema ljudstva za tehničku kontrolu, jer su kod mnogih poljoprivrednih mašinskih stanica učenici koji su od početka bili u stanici postali samostalni dobri radnici (primer Jaša Tomić i Bela Crkva i dr.) Tehnička kontrola treba ne samo da obezbedi kvalitet rada, što je ustvari njen glavni zadatak, već i da stalno usavršava proces remonta, da uzdiže stručna znanja radioničkog osoblja, da povećava odgovornost u radu, jer najzad sve ovo utiče na kvalitet rada.

4) Rad po normi još nije zaveden u radioničnom poslovanju poljoprivrednih mašinskih stanica. Možemo reći da su u ovom radu činjeni samo izvesni pokušaji koji su se svodili na davanje okvirnih normi. Rad po normi nije pravilno objašnjen radnom kolektivu, ili su norme bile previsoke, pa je u nekim poljoprivrednim mašinskim stanicama davan otpor zavođenju normi. To je bilo u onim poljoprivrednim mašinskim stanicama gde direktori i glavni mašinisti nisu objasnili značaj, pa čak ni veličinu normi (Indija i dr.). Norme nisu pretresane u radnom kolektivu, nisu se prilagodile stvarnim uslovima rada, organizacija rada je ostala nepromenjena, nije bila izvršena podela rada, nisu pravilno vršene pri-

preme za pojedine radove i za svaki radni dan, nije se radilo po planu, pa je sve to otežalo zavođenje normi.

Naši rukovodioci poljoprivrednih mašinskih stanica, pogotovo direktori i glavni mašinisti, nisu osetili pun značaj normi. Uvođenjem radnih normi ostvaruje se ne samo socijalističko načelo: nagraditi svakog po radu, već se postiže niz drugih preimućstava, koja povećavaju i produktivnost i kvalitet rada. Bez uvođenja normi ne može se remont pravilno planirati, potpuno proveravati na poslu svaki pojedinac, kako kvalitetno tako i količinski. Norme silno razvijaju samoinicijativu kod radnika, oni više razmišljaju o poslu, nastoje da ga što bolje i racionalnije izvrše, odbacuju nepotrebne i nekorisne radnje, omogućuju potpunije takmičenje u radu, a sve ovo utiče i na brže uzdizanje stručnih znanja. Zato se moraju uvesti ne samo radne norme, nego i norme utroška materijala, rezervnih delova i pomoćnih sredstava. Viša rukovodstva poljoprivrednih mašinskih stanica moraju nastojati da se što pre odrede i uvedu ovi normativi.

5) Planiranju remonta u poljoprivrednim mašinskim stanicama pristupilo se potpunije tek u ovogodišnjoj zimskoj kampanji. Direktori i glavni mašinisti poljoprivrednih mašinskih stanica nisu se dovoljno založili da načine realan plan. Oni nisu plan shvatili kao moćno oružje koje im obezbeđuje blagovremeno izvršenje remonta. Za njih plan nije živa i praktična delatnost čitavog kolektiva, usmerena na obezbeđenje sveg potrebnog materijala i delova, na pravilan raspored alata i mašina u radu, na održavanje i jačanje radne discipline, na izvršavanje normi rada, na praćenje kako se dnevni plan izvršava, na razvijanje takmičenja u radu — kako bolje organizovati posao i poboljšati kvalitet, kako blagovremeno izvršiti popravke. Plan remonta nije tako shvaćen. On je običan „arhivski predmet“, on zadovoljava formu, on je bez sadržaja — bez živih ljudi, koji su rešeni i koji se bore da ga ispune i premaše koji se svakodnevno interesuju koliko su ga osvojili — prebacili — i koji nalaze nove metode rada da bi ga sutra potpunije izveli i više prebacili. Zato što je plan bio „arhivski predmet“ nije u Uroševcu i Indiji popravljeno više od po jedan traktor za mesec dana, jer radni kolektiv nije imao plan na diskusiji, nije svakodnevno, pa ni desetodnevno, pratio ostvarenje plana, analizirao propuste i borio se za njegovo ostvarenje. Direktori i glavni mašinisti nisu potpuno osetili da im planski rad daje perspektivu u radu, koja je nužna da bi se sve poslovanje u celini obuhvatilo i da bi se likvidirao „rad na parče“, koji sigurno vodi sve većim propustima u radu, sve većem neuspehu.

Analiza remonta preko evidentiranih podataka nije zavedena. Upoređenje izvršenog rada sa planiranim ne vrši se, pa se zato

i ne otkrivaju i ne odstranjuju blagovremeno uzroci kritičnih operacija u remontu.

„Arhivski“ odnos prema planu pretstavlja ustvari otpor planskom radu. Zato se za stvarno uvođenje plana u remont i ostalo poslovanje, za uvođenje evidencije i operativne analize evidentnih podataka moraju u punoj meri založiti administrativno-operativna rukovodstva, jer je planski rad najjača materijalna baza za brz razvoj poljoprivredne mašinske službe.

6) Nebriga o ljudima, koja pretstavlja problem i za ostalo osoblje poljoprivrednih mašinskih stanica, uticala je da su izvesne poljoprivredne mašinske stanice napustili najbolji radionički stručnjaci. Ta se nebriga ogledala u lošem snabdevanju, nepravilnom nagrađivanju, nepoboljšavanju uslova rada itd.

—:—

Svakako će se remont u poljoprivrednim mašinskim stanicama poboljšati otklanjanjem iznetih i svih ostalih propusta. No to još nije rešenje za pravilno i potpuno funkcionisanje remonta. Naše radionice moraju obuhvatiti i remont ostalih traktora, tj. traktora državnih imanja, SR zadruga i privatnika, jer ćemo punom upotrebom svih traktora povećati procenat mehanizacije u poljoprivredi. Sa postojećom organizacijom radionica i postojećim sistemom popravki poljoprivredne mašinske stanice ne mogu obuhvatiti ove popravke. One sada jedva stižu da održavaju i svoj mašinsko-traktorski park. Samo osnivanjem reonskih remontnih zavoda, poljoprivredne mašinske stanice bi mogle obuhvatiti remont svih traktora. Industrija i Glavna mašinska radionica u Novom Sadu izrađivale bi samo rezervne delove. Remontni zavodi u svom reonu bi vršili sve velike popravke traktora (bušenje i brušenje stublina, glačanje osovina, nalivanje i obrada ležaja itd.). Remontni zavodi bi imali specijalne uređaje i alate potrebne za obradu delova i montažu sklopova i motora, za tehničku kontrolu i probu motora. Poljoprivredne mašinske stanice bi vršile sitne popravke traktora, montažu motora na šasiju i popravku ostalih poljoprivrednih mašina. Uvođenjem i osposobljavanjem remontnih zavoda znatno bi porastao kvalitet i proizvodnost rada. U remontnim zavodima bi se mogao organizovati grupni rad od manjeg broja srodnih operacija, mogli bi se bolje iskoristiti, na odgovarajućim radovima, i kvalifikovani i nekvalifikovani radnici, potpunije uvesti međuoperacijska kontrola, brže uzdizati i osposobljavati radionične kadrove, lakše zvesti norme, bolje iskoristiti alat, uređaje i mašine radilice, znatno sniziti troškove remonta itd. Na pr., primitivna obrada ležaja pet puta duže traje nego ako se izvodi pomoću odgovarajućih uređaja.

Gotovo svi potrebni uređaji za remontne zavode mogu se izraditi u našoj zemlji. Potrebnoj pripremi za brzo organizovanje remontnih zavoda treba odmah pristupiti. Osposobljavanjem remontnih zavoda moći ćemo potpuno likvidirati kampanjski sistem u popravci traktora, koji koči pravilan razvoj remonta i prouzrokuje sve ostale glavniije propuste.

— : —

Pravilno postavljen i u celini rešen problem remonta omogućiće potpunije i duže iskorišćavanje traktora, ubrzaće organizaciono učvršćivanje i razvoj poljoprivredne mašinske službe.

Konkretno, u pripremama za prolétnju setvu bolji uspeh i potpuno izvršivanje popravki obezbediće se zavodenjem planskog rada u radioničko poslovanje, koji treba da se ogleda i u pravilnoj podeli posla i u izvršavanju svakodnevnih priprema za rad na svakom radnom mestu. Zatim, treba bezuslovno odmah zavesti metod grupnih radova, rad i isplatu po normi, međuoperacijsku kontrolu i komisijski prijem definitivno popravljenih mašina. Dalje, razvijati takmičenje u radu između pojedinaca, radnih ekipa i PMS, održavati proizvodna savetovanja na kojima treba analizirati propuste i uspehe u radu i kako se plan odvija, da bi se stalno poboljšavao kvalitet i povećavala proizvodnost rada. Direktori i glavni mašinisti PMS moraju stalno pratiti i uzdizati kvalitet remonta, jer će on imati odlučujući uticaj na izvršavanje planskih zadataka PMS u drugoj godini naše petoljetke.

Dr. M. Deželić

šef laboratorije duvanskog instituta u Zagrebu

NIKOTIN KAO SREDSTVO ZA ZAŠTITU BILJA

Nikotin i preparati dobiveni iz duhanske sirovine upotrebljavaju se s uspjehom već odavna kao insekticidi u poljoprivredi. Vodeni ekstrakt duhana i duhanske prašine upotrebljavaju se već oko 200 godina za zaštitu bilja od insekata, napose za suzbijanje lisnih ušiju (Afide). Prema tome se upotrebljavalo nikotinske preparate kao insekticide još prije nego je nikotin izoliran iz duhana i poznata njegova konstitucija.

Kada se naučno ispitalo jako insekticidno djelovanje nikotina kao kontaktnog otrova počeo se taj alkaloid sve više upotrebljavati

za zaštitu bilja. Još je više porasla upotreba nikotina kada se našlo, da sigurno uništava jabučnog savijača (Karpokapsa pomonella).

Nikotin djeluje kao kontaktni otrov kroz epidermu insekata, a djeluje takođe kao izvanredno jaki otrov u probavnom traktu insekata.

U trgovini dolazi koncentrirani nikotin u slobodnom stanju (kao 95—100—tni), zatim kao nikotinsulfat (40%—tni) i nikotinski ekstrakt duhana. Prema podacima H. J. Holmana (The Imperial Institut, London 1940), utrošilo se u 1938 god. u borbi protiv insekata samo nikotinsulfata preko 1,500.000 kg. Odatle možemo zaključiti, da nikotin spada među najvažnije i najviše upotrebljavane insekticide.

Dobivanje nikotina. Nikotin se dobiva iz dviju prirodnih sirovina: Iz običnog **duhana** (*Nicotiana tabacum* L.) i **mahorke** (*Nicotiana rustica* L.). Iz jedne i druge sirovine izolira se nikotin tako da se alkalizirani materijal destilira vodenim parama, pa će slobodni nikotin predestilirati zajedno s vodom.

Kod fabrikacije proizvoda za pušenje skuplja se dosta veliki procenat otpadaka (duhanske prašine). Iz tih se otpadaka dobiva nikotin. Dakako da u tom materijalu sadržaj nikotina znatno varira, pa je i rentabilnost proizvodnje nikotina o tome ovisna. Danas u Rusiji dobivaju nikotin iz **mahorke**, koja sadržava veliki procenat nikotina, pa je to dobivanje rentabilnije, napose kad se nikotin dobiva i limunska kiselina.

Kod nas se proizvodio nikotin prije rata u Fabrici duhana u Nišu. To je postrojenje za vrijeme posljednjeg rata toliko stradalo uslijed bombardiranja, da nije obnovljeno. Generalna direkcija savezne industrije duhana odlučila je izgraditi modernu fabriku nikotina u Skoplju. Ova će tvornica uskoro proraditi a kapacitet će joj biti veći od one u Nišu, koja je proizvodila oko 5.000 kg. sirovog nikotina godišnje. Nikotin će se dobivati iz duhanskih otpadaka. Ali u planu je također dobivanje nikotina i limunske kiseline iz mahorke. U Zrenjaninu su već vršeni prvi pokusi sadnje mahorke, a kemijske su analize vršene u Duhanskom laboratoriju u Zagrebu. U nekim uzorcima mahorke iz Zrenjanina nađeno je preko 8% nikotina.

Državno poduzeće za proizvodnju lijekova „Pliva“, u Zagrebu, uredilo je takođe poseban odio za proizvodnju nikotina na bazi duhanskih otpadaka. Prema podacima koje smo dobili od šefa pogona tog poduzeća, postrojenje je nikotina već u pokusnom pogonu. Ovo će postrojenje proizvoditi godišnje oko 2.400 kg koncentriranog nikotina (95—98%) i veći će dio tog nikotina preraditi u nikotinsku kiselinu i njene derivate, a ostatak bi preostao kao insekticid za potrebe poljoprivrede.

Kemija i svojstva nikotina. Nikotin je alkaloid, koji dolazi u raznim vrstama duhana. Iz duhana su ga prvi izolirali i opisali Posselt i Reimann (1828), a prvu sintezu nikotina izvršili su Pictet i Rotschy (1904). Sintezom su utvrdili njegovu konstituciju. 3 — (1 — metil — 2 — pirolidil) — piridin.

Čisti nikotin je tekućina bez boje i gotovo bez mirisa. Vrelište mu je kod 247,3 C. Duljim stajanjem potamnjuje i prelazi u gustu smeđu tekućinu. Zbog svoje promenljivosti i hlapljivosti slobodni nikotin ne zaštićuje bilje dovoljno dugo od insekata. Zato se kao insekticidi s trajnijim uspjehom upotrebljavaju nikotinske soli. Nikotin kao organska baza stvara soli i s anorganskim i organskim kiselinama. U obliku soli je nikotin stabilan. Za zaštitu bilja najviše se upotrebljava sol nikotina sa sumpornom kiselinom (nikotinsulfat). To je sol podesna za priređivanje otopina i mješavina za prskanje, jer je nikotinsulfat u vodi topljiv.

U našim smo radovima istraživali spojeve nikotina s različitim kiselinama. Nije nas pri tom radu vodila samo čisto znanstvena, već i praktična svrha — iskorišćavanje nikotina iz naše duhanske sirovine, u prvom redu duhanskih otpadaka. Sa kojim ćemo kiselinama vezati nikotin ovisi o njegovoj primjeni. Za praktičnu primjenu, kao insekticidi, došle bi u obzir soli nikotina koje su lako topljive u vodi. Takove su soli, na primjer, nikotinsalicilat, nikotin-sulfosalicilat, nikotin-nitrosalicilat, nikotin sulfanilat, koje sve od reda dobro kristaliziraju i u vodi su topljive. Istraživali smo i različite druge spojeve nikotina s alifatskim kiselinama, kloriranim kiselinama, fenolima itd., koji su stabilni, ali ne kristaliziraju. Prednost je nikotinskih soli kao insekticida i u tome što su manje otrovne za čovjeka i životinje. Kod prskanja bilja i voćaka nikotinskim juhama u kojima se nalazi slobodni nikotin zapažena su češće otrovanja i obolenja, dok je kod nikotinskih soli ta opasnost mnogo manja. Koji bi se spojevi mogli u praksi upotrebljavati ovisi o raznim faktorima. U prvom redu o mogućnosti proizvodnje iz domaćih sirovina, zatim o insekticidnom djelovanju preparata itd.

Navest ćemo još neke kemijske spojeve nikotina, koje su istraživači na njihovo insekticidno djelovanje, to su: nikotin oleinat, nikotin naftenat, nikotin-laureat, nikotin-linoleat, nikotin-tanat, nikotin bitartarat, nikotin silikovolframmat, nikotin-alginat, zatim nikotin vezan na neke anorganske tvari kao CuCl_2 , ZnCl_2 i dr.

Nansberry i Nortom (J. Econ. Entomol. 34, 80, 1941) našli su, da spojevi nikotina s masnim i naftenskim kiselinama osobito djeluju na lisnu uš *Aphis rumicis* i da su pače otrovniji od samog nikotina. Prednost je tih spojeva nadalje u njihovoj sposobnosti prijanjanja i pokrivanja objekata koje se želi zaštititi od insekata.

Smjese nikotina za prskanje i prašenje. Nikotin, a i nikotin-sulfat u otopljenom stanju, kada dođu u sitnim kapljicama i tankom sloju na biljku, brzo gube svoje djelovanje. Zato se već prije nekoliko godina počelo u praksi upotrobljavati materije, koje nikotin fiksiraju i na taj način produljuju njegovo djelovanje, a ujedno povećavaju sposobnost prijanjanja na pojedine djelove bilja, koje želimo zaštititi od insekata.

U literaturi je opisano više takovih materija za fiksiranje nikotina. L. N. Markwood (Ind. Eng. Chem. 28, 561, 648, 1936) predložio je vezivanje nikotina s tresetom i huminskim kiselinama. Nikotin-humat je u vodi topljiv i može se upotrebiti u juhama za prskanje.

Među supstancijama za fiksiranje nikotina najbolje je uspjeh pokazao **bentonit**, mineral koji je uglavnom sastavljen iz gline i minerala montmorilonita. Nikotin fiksiran na bentonit, koji ćemo kraće zvati nikotin-bentonit, počeo je prvi upotrebljavati u svrhu zaštite bilja od insekata R. E. Smith (Calif. Agr. Exp. Sta. Bull. 336, 1921). Kasnije su razni istraživači i praktičari usavršavali primjenu nikotin-bentonita, napose Driggers pa S. A. Mao Crory i G. G. Vinson, L. F. Steiner, R. F. Sazana, J. E. Fahey, H. W. Rusk i dr. Nikotin-bentonit djeluje kao kontaktni otrov i kao zaštitno sredstvo za bilje od insekata, jer znatno produžuje djelatnost nikotina. Bentonit je velikom adsorpcijskog kapaciteta. Dolazi u Kaliforniji. Poznat je osobito Wyoming-bentonit.

Kod nas dolazi u Crnoj Gori mineral montmorilonit ($Al_2O_3 \cdot 4SiO_2 \cdot H_2O + nH_2O$), koji bi se mogao upotrebiti za fiksiranje nikotina, odnosno nikotin-sulfata, umjesto bentonita. Montmorilonit ubrajamo među nutarnje disperzne koloidne supstancije s pristupnim unutarnjim površinama; elastične je strukture. Ima velik supstitucijski kapacitet, znatnu sorptivnu snagu za ione i velik kapacitet za vodu. Montmorilonit i kaolinut imaju vrlo različit adsorpcijski kapacitet za baze (Jakob, Hofman i dr.). Kapacitet zamjene baza kod montmorilonita je oko 60—120 mgekv na 100 g, dok je kod kaolinuta oko 8 mgekv na 100 g (prema Keley-u i Jenney-u).

J. E. Fahey (J. Econ. Entomol. 34, 106, 1941) istraživao je različite benotonite i kristalne adicijone produkte alumokremične kiseline kao montmorilonit i kaolinut u njihovoj sorptivnoj snazi prema nikotinu, te našao da se međusobno znatno razlikuju, što se moglo i očekivati s obzirom na njihovu različitu strukturu. Sposobnost benotonita da jače ili slabije adsorbira nikotin iz vodene otopine mjerom je njegova održanja odnosno njegove postojanosti na poprskanim objektima, na pr. biljci (prema Fahey-u).

Ispitivanje domaćeg montmorilonita na njegov kapacitet adsorpcije vrši prof. Karšulin (prema usmenom saopćenju) i pokazao se kao vrlo dobar materijal.

Nikotin-bentonit smjese upotrebljavalo se najprije u praškastom stanju za prašenje bilja i u vodenoj suspenziji za prskanje. Negativna je strana tog sredstva bila što je ostavljalo vidljiv trag na voću, tako da se moralo prije slanja na trg prati, što je skopćano s velikim gubitkom na vremenu i radnoj snazi. Kasnije je uspjelo poboljšati postupak utoliko, da se nikotin sulfat poznata sastava adsorbira na bentonit. Ova se smjesa osuši i smrvi i tako dolazi u trgovini. Taj se produkt prije upotrebe dispergira u vodi i upotrebi za prskanje. Dovoljna je razmjerno malena količina bentonit-nikotina, a pogotovu nikotin-sulfata. Prednost je tog postupka da na voću ne ostavlja vidljivih tragova, a manipuliranje je jednostavno i nije opasno po zdravlje. Ipak zaštićuje bilje i voće dovoljno dugo od ponovnog napadaja štetočinja. Prema navodima Crory-a i Vinsona djeluje sigurno tako dugo kao olovni arsenijat, koji međutim ostavlja na plodovima otrovni ostatak i zato je njegova upotreba kao insekticida u nekim državama ograničena.

Kao primer navodimo propis, kako se priređuje nikotin-bentonit smjesa za prskanje, i to neposredno prije prskanja (prema D. E. H. Fresr, Chemistry of insecticides and fungicides, New York 1945).

0,5 litre 40%-tnog nikotin-sulfata, 2 1/2 kg. bentonita i 1 litra sojinog ulja pomiješa se i razmuti, u tanku ili buretu, sa neko 400 litara vode. K toj količini mješavine može se pridodati 15 g natrium-lauril-sulfata, da se pojača moć prijanjanja i vlaženja.

Vidimo, prema tome, da je koncentracija nikotina u spomenutom škropivu ili juhi malena, a ipak je dovoljno djelatna.

U svježe priređenim smjesama nikotin je vrlo čvrsto vezan na bentonit i na taj način sačuvat će određeno vrijeme insekticidna svojstva i u tankom sloju na biljci.

Sredstva za prašenje bilja, koja sadrže nikotina, također se često upotrebljavaju. U tu svrhu može se upotrebiti fino samljevena duhanska prašina sama ili u smjesi sa nekim podesnim materijama.

Duhanska prašina upotrebljava se za zaštitu bilja, osobito protiv lisnih ušiju, a također kao sredstvo protiv insekata koji uništavaju žito u hambarima. U prvom slučaju duhanska prašina praši se po bilju i može djelovati samo u prisutnosti vode, pa makar samo u vlazi jutarnje rose. U drugom slučaju postupa se ovako:

Duhanska prašina, u količini od 1 kg na svakih 1000 kg žita, posiplje se po hrpi pšenice koja se nalazi u hambaru, i to pomoću običnog mjeha za sumporenje vinove loze (sumporače). Duhanska

prašina mora pokriti čitavu površinu žita tankim slojem. U slučaju gdje su hambari teško zaraženi insektima, raspodjela duhanske prašine mora se ponoviti tako da se prvo sipanje sa površinskog sloja gaženjem nogama (u čarapama) pomiješa sa žitom, a na to se drugi put praši po površini.

U slučaju odnošenja ili zgrtanja žita ponovno se praši po površini, da bude uvijek jedan sloj duhanske prašine kao zaštitni sloj po čitavoj površini žita.

Žito kod kojeg se ovako postupa sačuvati će neoštećeno svoju sposobnost klijanja, te se može sijati sa duhanskom prašinom. U slučaju kada to žito služi za ljudsku ishranu, dovoljno je jedno obično prebacivanje lopatom na vjetru ili na promahi ventilatora da se oslobodi duhanske prašine. Lakoća posla i činjenica da nije potrebno brižljivo nikakvim sredstvima opreznosti, kao što je to slučaj kod upotrebe drugih sredstava, dopuštaju da se duhanska prašina upotrebi kao sredstvo za konzerviranje žita. Osim toga je duhanska prašina jeftina (Isporedi „Boll. tecnico del Istit. sperim. per le coltivazioni dei tabacchi“, Scafati № 3—4, 1940).

Bilo je već pokušaja, da se insekticidno djelovanje duhanske prašine također pojača dodavanjem nekih aktivirajućih tvari. Osobito su podesni u tu svrhu neki esteri, na pr. fenil-ester salicilne kiseline. Ti spojevi po sebi ne usmrćuju insekte, ali ako ih umalnim količinama primiješamo duhanskom prašku, dobiva se vrlo delatan preparat u praškastom stanju. U Duhanskom laboratoriju u Zagrebu izrađen je postupak priređivanja takova sredstva pod imenom „nikosal“, ali mišljenja smo da bi to sredstvo bilo podesno za veterinarsku praksu. Poznato je već otprije, da se u veterinarskoj medicini upotrebljava duhan, odnosno nikotin, protiv kožnih parazita (ušiju, buha, grinje, šugavosti), i to u obliku vodenog ekstrakta ili dekokta, jer u svojem prirodnom suhom obliku nema kao prašak, pogotovu kod parazita krvopija, smrtonosnog djelovanja. Kada se nikotinski preparati upotrebljavaju u tekućem stanju mogu lako izazvati otrovanja kod životinja. Nikotin se naime vrlo lako resorbira kroz sluzokožu, a također i kroz kožu. Spominjemo da su zapažena otrovanja i kod kriumčara koji su nosili duhan sakriven na tijelu. Te neugodne popratne pojave mogu se odstraniti ako se duhanskoj prašini pridodaju gore spomenute materije u suhom stanju, a preparat služi za prašenje. Prednost je toga načina i u tome što otpada tegobno pranje životinja i s tim skopčane prehlade u zimi, kada se uglavnom mora vršiti tamanjenje gamadi kod životinja. Duhanska prašina s malim sadržajem nikotina, koja otpada u industriji duhana pa nije podesna niti za dobivanje nikotina, može poslužiti za priređivanje takovih preparata. Ako se upotrebi ova prašina sama za sebe prouzrokuje sa-

mo prolazne nikotinske grčeve parazita, a da ih ne usmrti. Međutim se insekticidno djelovanje duhanske prašine znatno pojačava dodatkom spomenutih tvari, koje ovdje vrše neku ulogu prenosnika otrova i čine da insekti alkaloid laglje resorbiraju. Uz to su takovi preparati neškodljivi za čovjeka, koji s njima barata. Aktivirajuća sredstva mogu se dodati u otopljenom stanju duhanskoj prašini, a zatim smjesu osušiti, no jednostavnije je raditi i po „suhom“ postupku.

Iz sličnih razloga sama duhanska prašina nije našla šire primjene kao sredstvo za zaštitu bilja od insekata, jer ne djeluje pouzdano. Zato smo i u tome pravcu započeli ispitivanje u našem laboratoriju, dodavanjem nekih poznatih insekticida i fungicida duhanskoj prašini. Napose ističemo mješavine duhanske prašine sa Pentachlordiphenyl-othanom, D. D. T., koji se s uspjehom upotrebljavaju ne samo za uništavanje parazita krvopija, već djeluju i kao kontaktni insekticidi u zaštiti bilja.

Duhanska prašina mogla bi se na taj način iskoristiti ne samo za uništavanje insekata na raznim poljoprivrednim kulturama, već također u borbi protiv malarije za uništavanje anofeles ličinki. U tu svrhu upotrebljava se duhanska prašina u S. S. S.R.

Češće se upotrebljavaju sredstva za prašenje bilja u kojima je insekticidno sredstvo nikotin-sulfat vezan sa nekim materijama, koje služe kao nosioci i ujedno razređivači tog alkaloida.

Spomenute materije možemo podijeliti u tri grupe (prema R. W. Thatcheru i L. R. Streckeru, Agr. Exp. Sta. Bull. 501, 1923):

1. U prvoj se grupi nalaze sorptivne materije koje su izgrađene poglavito iz kremične kiseline aluminijskog hidroksida, a eventualno i alumo-silikata, kao već spomenuti bentonit i montmorilonit, te kaolin i pirofilit, zatim diatomejska infuzorijska zemlja (kieselgur), pretežno sastavljena iz silikatnih ostataka (skeleta) diatomeja. Ovamo ubrajamo i milovku (Talk), magnezijev silikat. Neke od spomenutih materija tako jako adsorbiraju nikotin, da njihove smjese manje dolaze do izražaja kao kontaktni insekticidi, već više kao želučani otrovi u probavnom traktu insekata.

Budući da je sorpcija površinska pojava svakako ima veličina čestica i struktura čestica ovih materija „nosioca“ odlučni utjecaj na čvrstoću fiksiranja nikotina.

2. U drugu grupu materija „nosioca“ pripadaju kristalinične materije, koje se obično smatraju inertnim. Takove su materije sadra ili kalcijev sulfat (gips), sumpor, prašak škrljevca i dr. Spominjemo, da ove tvari, kada su im čestice ekstremno malene, imaju sorptivna svojstva, pa se ne mogu u ovakvom obliku smatrati potpuno inertnim.

3. U treću grupu materija — nosioca ubrajamo alkalijske materije, na pr. vapno ili kalcijev hidroksid, vapnenac ili kalcijev karbonat, sa većim ili manjim sadržajem magnezijeva hidroksida, odnosno karbonata (dolomit). Ove alkalijske supstancije reagiraju s nikotin-sulfatom tako da oslobađaju nikotin i zovu se zbog toga i aktivni nosioci. Ovakova su sredstva od koristi kada se želi brzo djelovanje nikotina kao kontaktnog otrova u sredstvu za prašenje.

Nastojanje biljne zaštite ide sve više za tim da se anorganske supstancije kao arsen, bakar, olovo i dr. zamijene organskim spojevima. Više je tome razloga; prvo da se štede sirovine, koje su za druge svrhe nenadoknadive, a drugo da se predusretnu eventualna otrovanja toplokrvnih životinja. Konačno, te su materije opasne za osobe koje njima barataju.

Novija istraživanja na polja organskih insekticidnih i fugicidnih sredstava za zaštitu bilja zabilježila su znatne uspjehe. Nikotin i njegovi preparati zauzimaju među insekticidima vidno mjesto. Svakako će taj alkaloid imati za našu biljnu zaštitu veliko značenje, kada prorade naše tvornice nikotina i kada će ga poljoprivreda imati u dovoljnim količinama na raspolaganje.

Da bi se udovoljilo bar donekle momentanim potrebama biljne zaštite, a do vremena dok nećemo imati na raspolaganje vlastiti nikotin, odnosno nikotinske preparate, može se, uz ostala raspoloživa sredstva za zaštitu bilja, preporučiti također i upotrebu duhanske prašine, koju mogu staviti na raspolaganje naše tvornice duhana. Duhanska prašina može se upotrebljavati kako je naprijed spomenuto, ali također i u obliku ekstrakta kao škropivo ili juha za prskanje. Ovaj je ekstrakt vrlo jednostavno prirediti izluživanjem s hladnom ili toplom vodom.

Kao primer navodimo nekoliko načina, kako se priređuje duhanski ekstrakt iz duhanske prašine na licu mjesta, prije prskanja.

5 kg duhanske prašine stavi se u kacu i prelije s neko 30 litara vode, dobro promješa, ostavi se 24 sata i onda tekućina odlije od duhana. Zaostali vlažni duhan ponovno se prelije sa 30 litara vode, dobro promješa i pusti stajati još 24 sata. Tekućina se odlije, a zaostali duhan iscijedi kroz krpu. Ekstrakti (vodene iscrpine) se pomiješaju i još im se pridoda oko 40 litara vode. Tako se dobije oko 100 litara razrijeđenog vodenog ekstrakta koji treba procijediti prije prskanja.

Ekstrakcija ide brže ako se izlučuje vrućom vodom. Onda se može duhansku juhu prirediti u jednom danu. Dobro je na 100 litara duhanskog vodenog izvotka dodati 1 do 2 kg mekog neutralnog kalijevog sapuna. Sapun se može prije otopiti u nekoliko litara vruće vode.

Nikotinska juha sa sapunom bolje djeluje i prijanja na biljke.

Iz jakog duhanskog ekstrakta (izvadak), koji je stavljao na tržište bivši državni monopol, priprema se juha za prskanje ovako: u 50 litara vode rastopimo $1\frac{1}{2}$ —2 kg duhanskog ekstrakta, u drugih 50 litara vode 1—2 kg kalijevog sapuna, kojega smo prije rastopili u nekoliko litara vruće vode; potom slijemo obadvije rastopine skupa pa ih temeljito promiješamo. Ova je juha dobra za prskanje voćaka, koje su okužene lisnim ušima i drugim nametnicima, ali se mora odmah upotrebiti.

Jaki duhanski ekstrakt može se primiješati u bordošku juhu (smjese modre galice i vapnenog mlijeka). Na 100 litara bordoške juhe doda se 1 do 2 litre jakog duhanskog ekstrakta, pa se dobije vrlo djelatno sredstvo za prskanje.

Kod kojih će se kultura i kada upotrijebiti nikotinski preparati i duhanski ekstrakti za prskanje, treba da odluče stručnjaci za zaštitu bilja.

Sam nikotin, nikotinski sulfat i duhanski ekstrakt, uz neprežno baratanje, mogu dovesti do otrovanja. Svakako treba sve one koji rade s tim preparatima upozoriti na jaku otrovnost nikotina. Ove bi upute trebale glasiti otprilike ovako:

1. Nikotin, preparate nikotina i nikotinski ekstrakt čuvaj pod ključem. Ne ostavljaj nikotinska sredstva u prostorijama gdje stanuju ljudi, niti u blizini jela i posuđa za jelo.

2. Kod pripremanja nikotinske juhe za prskanje pazi da koža tijela, ruke i lice ne dođu u dodir s koncentriranim nikotinom. U slučaju da se ipak uprljaš nikotinom, operi se odmah vodom. Ne udiši pare nikotina. Kod prskanja zaveži pred nos i usta rubac. Preporuča se i manja zaštitna maska.

3. Neka sa nikotinskim sredstvima rade samo odrasle i pozudane osobe, koje su upućene u otrovnost nikotina.

4. Nemoj nikada prskati nikotinsku juhu protiv vjetra. Pazi, da se kod rada u slobodnom prostoru ne poliješ nikotinskom juhom. Obuci preko odjeće radni ogrtač, koji ćeš ispratiti poslije toga rada.

5. Ne jedi i ne puši kod prskanja. Odmah po prskanju valja pomno oprati ruke, obraz i usta vodom, da otrov ne zađe u tijelo.

6. Začepljenu prskalicu, cijev i slično nemoj nikada ispuhavati ustima.

Ako uza sve to, za vrijeme rada ili poslije rada s nikotinskim ekstraktom nastupe simptomi otrovanja (mučnina, znojenje čela i bacanje), smjesta pomno isperi poprskane djelove tijela i usta vo-

dom, izmjeni odjeću. Oboljeli neka počiva mirno na sviježem zraku. Može mu se dati čaj ili jaka crna kafa. Kod težih oboljenja treba pozvati ljekara.

Već smo naprijed spomenuli, da je manje opasno baratanje nikotinskim sulfatom, a po našem mišljenju pogotovo u kristaliziranim solima nikotina. Napose nema bojazni od bentonit-nikotina i sličnih mješavina.

Kada ćemo takove nikotinske preparate moći proizvoditi smanjit će se opasnost otrovanja, a prema tome i mjere opreznosti.

АГРАРНА РЕФОРМА У НЕМАЧКОЈ

На конференцијама у Јалти и Потсдаму постављене су основе за демократизацију Немачке и за уклањање свих узрока који су довели до милитаризације и фашизације Немачке. Али, може ли се говорити о демократизацији Немачке, а да се јункерска класа — ослонац немачког милитаризма — остави нетакнута? Одговор је јасан и недвосмислен. Не. Зато су совјетске окупационе власти одмах и приступиле извођењу аграрне реформе у Источној Немачкој.

Извршењем аграрне реформе одузето је у Совјетској окупационој зони Немачке 3,041.500 ха земљишта. Сprovedњем аграрне реформе подељено је 6.986 јункерских поседа, 3.280 поседа ратних злочинаца и 2.089 поседа који су били власништво хитлеровске државе, национал-социјалистичке партије или немачке војске. Земљу је на тај начин добило:

115.650 породица сељака без земљишта и пољ. радника
83.802 досељеничких породица

113.724 породица сељака са довољно земље

130.881 породица радника и намештеника

49.138 осталих.

У свему је 493.195 породица или око два милиона лица добило 2,251.000 хектара земље у трајно власништво. Остатак земљишног фонда раздељен је огледним имањима, пољопривредним научно-истраживачким установама, сеоским општинама, школама и болницама. Просечна површина подељена аграрном реформом износи 7,7 ха.

Што се тиче западних зона можемо одмах рећи да се тамо о некој аграрној реформи не може ни говорити. Уколико су окупационе власти и донеле неке „заједне о аграрној реформи“, они не одговарају стварном стању поседовних односа, а још мање потребама широких сељачких маса. Но чак и такви непотпуни закони нису спроведени у живот, већ су,

углавном, остали смо мртво слово на папиру.

Један од основних разлога који се наводи као изговор за одуговлачење аграрне реформе јесте тај, да у Западној Немачкој не постоје велики поседи. Међутим, пописи говоре да у западним окупационим зонама има око 14.000 поседа од преко 100 ха. Укупно велики поседи обухватају површину од 1,920.505 ха. Према овим подацима, 280.000 породица беземљама и сиромашних сељака могло би добити земљу.

Само у Баварској, према немачкој статистици од 1943 год., било је 3.508 поседа од преко 100 ха. У Вестфалији (енглеска окупациона зона) могло би се населити 30.000 беземљаша, када би се одузели поседи од 100—500 ха, који чине укупно 213.864 ха земље коју држе 207 поседника.

Слично је стање и у осталим деловима Западне Немачке, где би се аграрном реформом обезбедила егзистенција за око милион људи.

Да је аграрна реформа у западним зонама Немачке само прљави игра, која има за циљ да заваља јавност, види се по томе што великопоседници који имају хиљаду хектара задржавају и даље 375 ха. За одузети део добијају велику отштету — близу милион марака — а грађевине, стока и сав инвентар остаје власништво великопоседника. Но и то није све, „Закон о аграрној реформи“ пружа могућност великопоседницима да га изигравају и да свој посед поделе међу чланове породице.

Пошто „закони о аграрној реформи“ у западним зонама не предвиђају отуђивање земље, насељеници морају платити 75.000 марака за 5 хектара. То значи, да би за целокупну земљу, добијену аграрном реформом, морали да плате преко две милијарде марака.

Упркос свим чињеницама, немачке власти, постављене од окупационих власти, и немачке новине, лиценциране од америчких, енглеских и француских окупационих власти, упиру се свим снагама да докажу, како је аграрна реформа у западним зонама Немачке безначајна, како она нема никаквог смисла и према томе, не може дати никакве резултате. Њима притичу у помоћ и разни „научници“ и „експерти“ за аграрну политику, као на пример господин Нихауз, професор аграрне политике на Високој школи у Бон-Попелсдорфу, који фалсификују чињенице и труде се да докажу да нема смисла подвргавати велике поселе барона и грофова под аграрну реформу, јер су ови поседи подељени на ситне парцеле које се већ дуже времена дају под закуп малопоседницима. Они иду чак тако далеко да тврде, да ће аграрна реформа погодити управо те мале закупце.

Други разлог који се наводи против аграрне реформе јесте тај, да ће њено спровођење неминовно довести до смањења производње. Да је ово нетачно види се из чињенице, да је у совјетској окупационој зони, годину дана после извршења аграрне реформе, повећана сетвена површина за 450.000 ха, што је знатно повисило произ-

водњу. Ово је било могуће због тога што је породицама које су добиле земљу подељен алат, стока и сав неопходни инвентар, тако да није дошло до застоја у производњи. У западним зонама сељацима се дели само земља, и то по скупој цени, без инвентара, па је природно да мора доћи до опадања производње.

Трећи разлог који се наводи против аграрне реформе је, по мишљењу команданата западних окупационих зона, тај да је подела крупних земљопоседа „супротна духу праве демократије“, а позната је ствар да великопоседници саботирају снабдевање становништва намирницама и спекулишу на рачун главних трудбеничких маса.

Из свега изложеног може се донети само један закључак. Америчке, британске и француске окупационе власти неће да се аграрна реформа спроведе у Немачкој, јер би то значило један корак напред ка демократизацији Немачке, ка укидању немачког милитаризма и фашизма. То значи, да би таква мера била у супротности са Маршаловим планом и целокупном политиком англо-америчких империјалиста, који хоће да створе од Немачке поново базу за агресивне походе на Совјетски савез и земље нове демократије, бедем антиимперијалистичког табора у борби за трајан мир и народну демократију.

А. К.

П Р И К А З И

ЈУГОСЛАВЕНСКА ПОЉОПРИ- ВРЕДНА БИБЛИОГРАФИЈА

Пољопривредно издавачко предузеће. Београд — 1947. Стр. 1—63.

Наши народи настављају територију, која је у прошлости била под разним политичким и културним утицајима. Овај политички и културни партикуларизам утицао је у прошлости и на стручну и званствену пољопривредну литературу. Наша пољопривредна литература је готово најмлађа код нас у упоредби са осталим стручним литературама. Најстарија наша пољопривредна књига је написана на латинском језику и штампана је у

Загребу почетком XVIII столећа. Садржај књиге је претежно сточарски. У доба тзв. просвјетљеног апсолутизма штампане су у Бечу и Будиму енциклопедијске популарне пољопривредне књиге на „славонском“ и „серпском“ језику. Владарима просвјетљеног апсолутизма за остваривање реформи потребна је напреднија пољопривреда, која је тада за ондашњом индустријом односно мануфактуром много заостала. Баш у то вријеме излазе на свима језицима бивше подунавске државне творевине поучне-популарне пољопривредне књиге. Књиге које су изашле у то вријеме убрајају се у

најстарију нашу — пољопривредну литературу.

Нешто више пољопривредних књига на нашем језику налазимо у првој половини XIX стол.ћа. Тада су штампане наше најстарије књиге о свиларству, воћарству, о начину како ћемо добити шећер и стабљике кукуруза (континентална Наполеонова блокада) итд. Но и ове су већином штампане у Бечу и Будиму на свима језицима бивше подунавске царевине, па тако и на „хрватском“ (кајкавски) и „српском“ (славено-српски).

У другој половини XIX столећа у нашим земљама појављују се прве пољопривредне истраживачке научне установе — разне покусне или надзорне станице или постаје, најстарија наша висока пољопривредна школа (Крижевци) итд. Све ово је имало за последицу, да се тада јављају и први научни радови из пољопривреде. Ово се продужује успоредно са св.укупним економским развојем у првом почетку XX столећа, као и у бившој Југославији.

Од појаве прве наше пољопривредне књиге, која је штампана како смо напријед рекли на латинском језику, па све до ослобођења написано је много тога од трајне вредности о нашим пољопривредним проблемима, како на језицима наших народа тако и на страним језицима. Но при томе се поставља питање, а где то све наћи, односно а што је заправо написано, па да се онда нађе? Одговор је на то, да треба прикупити све што је од трајне вредности на-

писано о нашим пољопривредним проблемима, те библиографски обрадити, средити и отштампати тј. дати пољопривредним стручњацима и научним радницима попис или инвентар наше пољопривредне литературе.

Министарство пољопривреде и шумарства ФНРЈ руководећи се напријед поменутиим је одмах иза ослобођења приступило организовању рада на прикупљању и сређивању старе и савремене наше пољопривредне литературе. Тако је 1-1 1946 године изашао привремени Правилник о оснивању Завода за Југославенску пољопривредну библиографију при Министарству пољопривреде и шумарства ФНРЈ. Поменути Завод је добио задатак да прикупи и библиографски среди и обради нашу старију пољопривредну литературу и то да што прије изда и тако преда на упорабу пољопривредним стручњацима и научним радницима.

Завод је добио и други још задатак, а тај је, да сваке године изда по један свезак или књигу о савременој Југославенској пољопривредној литератури. Као први свезак са приличним закашњењем изаша је књига „Југославенска пољопривредна библиографија за 1945 годину“.

Што можемо рећи о првој свесци Југословенске пољопривредне библиографије? Има добрих страна а и лоших. Говоримо најпре о добрим странама.

Техничка опрема саме књиге је на завидној висини. Библиографски материјал се састоји од пољоприв-

вредних популарних-стручних и зnanствених књига или радова који су изашли на језицима југословенских народа у времену 1945 год. У библиографију су ушли и чланци или расправе из разних пољопривредних популарних и других часописа и дневних новина, али само они који садрже неки документарни податак. Тако су ушли чланци или расправе ако на пр. садрже статистичке и сличне документарне податке по било којој грани пољопривредне производње. Сама библиографска обрада је извршена по најновијим међународно-уобичајеним принципима.

Примјер библиографске обраде за књигу, рад, односно уопће за самосталну штампану јединицу: најприје је наведено презиме и име аутора, затим наслов штампане јединице, мјесто, година, страна и формат. Примјер библиографске обраде за чланак: најприје је наведено презиме и име аутора, затим наслов чланка и назив часописа у којем је чланак изашао, годиште и година часописа, на којој је страна чланак отштампан.

На крају прве књиге Југословенске пољопривредне библиографије за 1945 годину налази се регистар аутора који су везани бројевима за материју текста. Ово у велико олакшава тражење материјала, ако нам је познат аутор.

Наслови и поднаслови појединих група или подгрупа пољопривредних наука наведени су у језицима југославенских народа (српски или хрватски, словенски и македонски) и на језицима стра-

них народа (руски, енглески и француски). Наслови група или подгрупа пољопривредних наука наведени су зато на свима југославенским језицима, будући да је наведена библиографија опће југословенског значаја. Што се тиче назива група и подгрупа пољопривредних наука на страним језицима то је учињено зато, да библиографија може послужити и странцима. Ово би биле добре стране прве књиге југословенске пољопривредне библиографије.

Што се тиче мана мишљења сам, да је једна од врло великих мана, што је изашла са приличним кашњењем. То је југославенска пољопривредна библиографија за 1945, а излази 1947 године. Друга садржајна врло велика мана у погледу систематике материје, која је застарјала, односно по решна или неоснована. Ово нарочито вриједи за економску групу, као и за агробиолошку. То би требало у идучим свескама исправити. Но и код саме библиографске обраде има нетачности на пр. на неколико мјеста за чланке који су без аутора наводи се њихово мјесто као аутор. На много мјеста недоследно се наводи уз презиме аутора цијело или само прво слово од имена аутора. Савремене библиографије наводе само почетно слово од имена, а које долази иза презимена аутора. То би биле најглавније замјерке.

Код оснука рада на Југословенској пољопривредној библиографији ишло се затим да наши пољопривредним стручњацима и зnanственим радницима се пружи

инвентура старе и нове пољопривредне књижевности. Овај први свезак југославенске пољопривредне библиографије за 1945 годину је први покушај и углавном је уза сву скромну материју пољопривредне литературе за то раздобље добро успио. Но на онима, који раде на библиографији је, да се са тиме настави и да се што прије среди стара наша пољопривредна књижевност за штампање свеукупне пољопривредне библиографије.

Д-р Ј. К.

Dr. Ing. Josip Kovačević

„KOROVI U POLJOPRIVREDI“

Стручна пољопривредна књижница. (Свезак 6). Издавач: Пољопривредни накладни завод, Загреб 1947. Цијена 69.— Дин. (216 страна с 241 сликом).

О коровима, који код нас представљају особито важан проблем, до сада нисмо имали исцрпног приручника о појединим коровима или о **короџица** о коровима (Kodinec, Jarakula, Martinović, Kovačević i Čmelik). те неколико специјалних studija i letaka о појединим коровима или о коровима одређених подручја (Josifović, Komša, Martinović i Vasković).

Потреба за изданјем једног дјела, које ће обухватити корове свих наших рејона, осјећала се је већ одавно. Највећа poteškoća при издавању оваквог приручника била је у томе, што он мора садржавати велик број слика.

Према Tingey-у је штета, коју наносе корови, за 3—12 пута већа од штета, које имадемо од билјних бо-

lesti i štetočina. Борба против корова је дакле од првенственог значаја за нас, ако želimo povećati prirodu i njihov kvalitet. S obzirom na hitnu i priјeknu potrebu omasovljenja borbe protiv korova, kako u cilju proizvodnje čiste sjemenske robe, tako i u cilju povećanja priroda s jedinice površine, knjiga dr. Kovačevića pretstavlja za našu poljoprivredu vrlo dragocen prilog.

У опћем дијелу књиге обрађени су најприје главни органи билјака, с обзиром на потребу разумјевања описа појединих корова. Nadalje је изнесена ekologija korova i vrsta šteta, које наносе корови. Важно поглавље обухвата начин борбе против корова и то како чишћења сјеменија, тако и агротехничке, кемијске и биолошке мјере. Опис и слике strojeva i oruđa, који нам служе у борби против корова, детаљно су изнесени.

У специјалном дијелу обрађени су поједини корови, и то: опис билјке, подаци о сјеменици, ekologija, културе у којима долазе, штете и event. практично искоришћаванје те начин побјављања. За сваки коров постоји и слика. Уз народна имена донесена је латинска нomenclatura, што је врло важно с обзиром на чињеницу, да наша нomenclatura још није ustaljena, тако да исти коров у разним крајевима има разна имена. Исто вриједи и за поједине autore. Осим тога, латинска нomenclatura омогућава нам употребу стране literature. Нажалост многи наши autori i prevodioci tome не посвећују потребну пажњу, а како често изnose само локалне називе, читаоц је врло често у недоумици о којој се врсти ради. То нарочито вриједи за траве и корове.

Knjiga D-ra Kovačevića biće stoga dragocjen priručnik za svakog sreskog poljoprivrednog referenta, poljoprivredne stručnjake kao i za napredne poljoprivrednike.

K. S. P.

Dr. Ing. Nikola Zdanovski,

„OVČJE MLJEKARSTVO“,

Zagreb, 1947, str. 198.

Ova knjiga je rezultat dugogodišnjeg zanimanja, proučavanja i sistematskog sabiranja materijala, te predstavlja, u našoj malobrojnoj stručnoj literaturi, prvo djelo ove vrste. Ono je tim vrijednije što potiče od našeg najboljeg poznavaoča proizvodnje i prerade ovčjeg mlijeka u našoj zemlji. Kao takvo bilo je vrlo potrebno i očekivano kao priručnik i udžbenik za buduće stručne kadrove. U njemu će mnogi praktičari naći uput kako da isprave pogreške koje čine kod prerade ovčjeg mlijeka i tako poboljšaju kvalitet svojih proizvoda, a poljoprivrednim stručnjacima se prvi put pruža mogućnost da se upoznaju sa raznovrsnim domaćim ovčjim mliječnim proizvodima, koji predstavljaju ne samo važan sastavni dio u ishrani naroda planinskih krajeva, nego i artikle tražene i cijenjene u drugim krajevima naše zemlje, pa i u drugim zemljama. Uputnjem sa opisom vodećih stranih ovčjih sireva pružena je cjelovita slika iskorišćavanja ovčjeg mlijeka, a time i širi vidici za poboljšanje proizvodnje u našim planinskim krajevima, u kojima organizacija ovčjeg

mljekarstva predstavlja potrebu od velikog gospodarskog značenja.

U uvodu su izneseni podaci o mliječnosti naših ovaca i uputi za prosuđivanje mliječnosti i za hranidbu sjagnih, dojnih i muznih ovaca. Tu je naročito dragocjeno poglavlje o prehrani ovaca brstom, kao vrstom surove krme, koja je od prvostepene važnosti u prehrani stoke naših planinskih krajeva. Navedene su vrste brsta, načini pripremanja, čuvanja i upotrebe, hranjivost, obroci i priroda brsta.

U općem dijelu opisuje se sastav ovčjeg mlijeka, uloga mikroorganizama u mljekarstvu, ispitivanje ovčjeg mlijeka, te mužnja ovaca i postupak s mlijekom poslije mužnje. Prerada ovčjeg mlijeka izložena je u objašnjenjima o pripremanju i upotrebi sirila, o postupku i priboru za sirenje, o zrenju sira, pogrješkama sira i njihovim uzrocima. Zatim slijede kritički opisi 17 mekanih i 21 tvrdog ovčjeg sira, topjenog sira, te ostalih važnijih ovčjih mliječnih proizvoda: kajmaka, masla, skute, kiselog mlijeka itd.

Knjiga završava izlaganjem o zahtjevima kojima mora odgovarati dobra mljekara sa kratkim dodatkom o preradi kozjeg mlijeka i popisom domaće i strane literature koja je bila upotrebljena kao dopuna vlastitim istraživanjima.

Ovim djelom je obogaćena naša poljoprivredna literatura, popunjena praznina u užoj struci i dan priloga za ostvarenje našeg prvog petogodišnjeg plana na području ovčjeg mljekarstva.

D. S.

Позивају се пољопривредни стручњаци и руководиоци да што бројније сарађују у „Пољопривреди“ износећи проблеме и своја искуства стечена при решавању тих проблема, јер ће часопис само на тај начин моћи да одговори своме задатку и да допринесе остварењу задатака које је пред пољопривреду поставио Петогодишњи план

ЦЕНА 25.— ДИИ.